

מבוא לספר איוב.

בבא בתרא ט"ו - ט"ז.

"דאמר לוי בר לחמא איוב בימי משה היה".
 "רבא אמר איוב בימי מרגלים היה".
 "ההוא מרבנן קמיה דר' שמואל בר נחמני ויתיב וקאמר איוב לא היה ולא נברא אלא – משל".
 "רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוויהו (שניהם) איוב מעולי גולה היה".
 "רבי אלעזר אומר בימי שפוט השופטים היה".
 "רבי יהושע בן קרחה אומר איוב בימי אחשוורוש היה".
 "רבי נתן אומר איוב בימי מלכת שבא היה".

בראשית רבא: "ריש לקיש אמר: איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה".

אלה מקצת הדעות המובאות בגמ' לעיל העוסקות בשאלות על זמנו של איוב ועל עובדת קיומו של איוב. כאמור לעיל בגמרא רבות המחלוקות ונוסיף אף את דעת הרמב"ם האומר שאיוב לא היה ולא נברא, אלא משל. לעומתו הנביא יחזקאל המזכיר את איוב בין נוח ודניאל, שניצלו בזכות צדקתם.
 "והיו שלושת האנשים האלה בתוכם נוח דניאל ואיוב המה בצדקתם ינצלו נפשם..." (יחזקאל י"ד, י"ד)
 מחבר הספר על פי המסורת הוא משה רבינו אך מובן שישנם דעות אחרות

הנושא המרכזי:

הנושא המרכזי של הספר דן בבעיה מרכזית שהיתה והינה מקור לויכוח, מאז ועד היום. בעית צדיק ורשע (תורת הגמול) והשלכותיה על תכלית הסבל בחיים.
השגחה עליונה, מוות וחיים, חטא ועונשו.
 בעיה זו היתה מקור לויכוחים רבים בפי נביאים וחכמים, האם צדיק וטוב לו רשע ורע לו?
 או כפי שטען ירמיה: "**מדוע דרך רשעים צלחה שלו כל בוגז בגד**".
 גם בספרינו, ויכוח זה עולה ביסודו בין רעי איוב אשר סברו שכל אדם ובכללם איוב אשר סובלים בעולם, ודאי חטאו. מכאן: "**צדיק וטוב לו רשע ורע לו**"! לעומתם איוב טען שכל יסוריו באו עליו בחינם ללא הצדקה, ומכאן שאין יסוד וצדק בהנהגת ה' את העולם.
 מסקנה אחת נהירה וברורה עולה מעיון בספר והינה, שהאדם אינו מסוגל להבין את הנהגתו ותורת הגמול של הקב"ה בעולם, בשל חוסר החוכמה שבו. המסר הוא אמונה תמימה, מבחינת:
"הצור תמים פועלו כי כל דרכיו משפט".

דבר המחבר.

אודה לה' אשר זיכני ללמוד וללמד ואשר זיכני בהוצאת חלק זה על ספר איוב. סידור

הלמוד בדרך זו שבה בחרתי, מטרתו לסייע לתלמיד בארגון החומר ולהכינו לקראת בחינת הבגרות. לא אכחד "שאליה וקוץ בה" ועלול הלומד לטעות ולחשוב שאפשר לקנות תורה בלא עמל. ועל-כן ראוי לחזור ולהדגיש, שאין בחוברת זו לפטור את הלומד מלימוד מפי מורה הוראה בכתה, ואין היא פוטרת מחובת עמל התורה, הנדרש כתנאי לקניינה של תורה. אעיד כי לא לכבודי עשיתי ולא על-מנת לעשות שם כשם הגדולים, כי אני יודע שאין בי לא חכמה ולא תבונה, אלא שעמד לפני מאמר הזוהר שעתיד האדם לתת דין על-מה שהיה בידו לזכות את הרבים ולא עשה כן, ועל-כן באתי בכפיפת ראש להודות ולשבח ליוצרי ולקוני אשר זיכני והגיעני להפיץ ברבים ממה שהוא יתברך חנני. ואם יסבו דברי אלה הנאה ושמחה אף למעט, ויהפכו את לימוד התנ"ך בתיכון לחוויה עבור התלמיד, תהיה זאת נחמתי על הטרחה.

"ומתלמידי יותר מכולם...", תודה וברכה לכל תלמידי היקרים, אשר האירו עיני

לבל אכשל ושמחתי להוסיף תודה מיוחדת מקרב לב למורה צפורה כהן ברעננה, אשר נסיונה הרב, הערותיה והארותיה, הוסיפו אור לחיבור הראשון שהפקדתי בידה.

ומנשים באוהל תבורך רעייתי רבקה, העומדת לימיני ותפילתה תפילתי שנהיה כולנו

וצאצאינו וצאצאי צאצאינו, כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה.

אקווה לה' כי חוברת זו תתקבל ברצון בעיני מורים ותלמידים, ותהיה כלי עזר להצלחת

תלמידינו בבחינות הבגרות, ובכך נקרב את אהבת התנ"ך ולימודו, בבחינת:

"לא ימוש ספר התורה הזה מפידך והגית בו יומם ולילה".

"לא בשמים היא ולא מעבר לים היא".

"כי קרוב אליך הדבר מאוד בפידך ובלבבך לעשותו".

אשמח לקבל לאחר עיון כל הערה, הארה ותיקון טעות ואקווה שבמהדורה הבאה

אוסף את דבריו, ושכרו יהיה משמים.

חוברת זו היא נר תמיד לזכרו של דודי, יוסף בן מסעודה ז"ל.

ולזכרם של הורי: אבי מורי עטרת ראשי מסעוד בן אסתר ז"ל,

אמי מורתי עטרת ראשי סימי בת מסעודה ז"ל.

אשר חנכוני לאהבת התורה ולומדיה, ולאהבת הבריות וכבודם מבחינת מה שנאמר

באבות.

רבי אלעזר בן שמוע אומר:

"יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חברך כמורא רבך,

ומורא רבך כמורא שמים".

שמעון לוי.

ספר איוב

חוברת עזר לתלמיד

מיועד לכיתות הניגשות לבחינות בגרות

כתב - שמעון לוי

עריכה לשונית - הגב' ויטנברג יפה

הערות והארות - הגב' צפורה כהן

הקלדה - הגב' רבקה לוי

הדפסה - קופי - טופ

כיון שהושקע בחיבור זה מאות שעות וממון רב, לכן הנני להודיע כי כל זכויות ההדפסה, העתקה או צילום הטקסט, שמורים לפי דין תורה ולפי החוק הבנלאומי, למחבר ובני משפחתו.

המען למשלוח הערות ומכתבים:

הגדוד העברי 5/2, רעננה.

להזמנות: 077-3390099

052-2913787

השוואת נאומי הרעים. דברי הרעים אל איוב.

פרק ד' פסוקים א'-ט'.

א. "ויען אליפז התימני ויאמר:
ב. הנסה דבר אליך תלאה ועצור
במלין מי יוכל: ג. הנה יסרת
רבים וידיים רפות תחזק:
ד. כושל יקימון מליך וברכים
כורעות תאמץ: ה. כי עתה תבוא
אליך ותלא תגע עדיך ותבהל:
ו. הלא יראתך כסלתך תקותך
ותום דרכיך: ז. זכר נא מי הוא
נקי אבד ואיפה ישרים נכחדו:
ח. כאשר ראיתי חורשי און
וזורעי עמל יקצרהו: ט. מנשמת
אלוה יאבדו ומרוח אפו יכלו":

אליפז:

אליפז הוא הגדול – פותח את דבריו ברכות ובהתנצלות
"הנסה דבר אליך תלאה..."

"הנה יסרת רבים וידיים רפות תחזק"

ובהמשך דבריו לאיוב מסתמכים על חזיון אישי, ניסיון חיים ומסורת אבות אשר כולם מורים שאיוב
הפר את יראת ה', ובוודאי חטא, ועל-כן עצתו לאיוב לשוב בתשובה ולהתפלל. הוא מסיים דבריו
בברכה לאיוב: "וידעת כי רב זרעך..." (ה', כ"ד).

בלדד:

בלדד פותח את דבריו בבוז, זלזול ותוכחה קשה וישירה:
"עד אן תמלל אלה ורוח כביר – פיך"

"אם בניך חטאו לו וישלחם ביד פשעם" (ח', א'-ד').

דבריו אינם מסתמכים על חזיון כלשהו, אלא על המסורת (הסטוריה), בהסבירו את הצדק בשלטון ה'
ומכאן מסקנתו כי איוב חטא ועצתו היא כי ישוב בתשובה. אף הוא כאלפז מסיים דבריו בברכה:
"כי עתה יעיר עליך ושלם נוות צדקך" (ח', ו').

צופר:

צופר פותח את דבריו בתוכחה קשה וישירה:

"בדיך (שקרית) מתים (אנשים) יחרישו..." (י"א, ג').

"ויגד לך תעלומות חכמה כי כפליים לתושיה"

במשמעות כי איוב לא נענש כפי רוב עוונותיו, וכל ייסוריו עדיין אין בהם כדי כפרה למה שעשה בפועל.
דבריו נסמכים על אמונה תמימה ומסורת. עצתו לאיוב כפי רעיו שקדמו לו, לשוב בתשובה

"אם אתה הכינות לבך ופרשת אליו כפיך"

"אם און בידך הרחיקהו ואל תשכן באוהליך עוולה" (י"א, י"ג-י"ד).

פרק ח' פסוקים א'-ט'.

א. "ויען בלדד השוחי ויאמר:
ב. עד אן תמלל אלה ורוח כביר
אמרי פיך: ג. האל יעוות משפט
ואם שדי יעוות צדק: ד. אם בניך
חטאו לו וישלחם ביד פשעם: ה. אם
אתה תשחר אל אל ואל שדי תתחנן:
ו. אם זך וישר אתה כי עתה יעיר
עליך ושלם נוות צדקך: ז. והיה
ראשיתך מצער ואחריתך ישגה
מאוד: ח. כי שאל נא לדור רישון
וכונן לחקר אבותם: ט. כי תמול
אנחנו ולא נדע כי צל ימינו עלי
ארץ":

פרק י"א פסוקים א'-ט'.

א. "ויען צפר הנעמתי ויאמר:
ב. הרב דברים לא יענה ואם איש
שפתיים יצדק: ג. בדיך מתים יחרישו
ותלעג ואין מכלם: ד. ותאמר זך לקחי
ובר הייתי בעיניך: ה. ואולם מי יתן
אלוה דבר ויפתח שפתיו עמך: ו. ויגד
לך תעלומות חכמה כי כפליים לתושיה
ודע כי ישה לך אלוה מעונך: ז. החקר
אלוה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא:
ח. גבהי שמים מה תפעל עמוקה משאול
מה תדע: ט. ארוכה מארץ מדה ורחבה
מני - ים":

המשך השוואת נאומי הרעים.

צופר	בלדד	אליפז	
תוכחה קשה, בוטה וישירה "בדיך(שקר)מתים(אנשים)יחרישו ותלעג ואין מכלים" "כי כפלים לתושיה"	חדה ונועזת שיש בה לשון תוכחה, עלבון וזלזול. "עד אן תמלל אלה" "אם בניך חטאו וישלחם ביד פשעם"	נימה מעורבת רכות, התנצלות, עדוד ותוכחה. "הנסה דבר אליך תלאה" "האנוש מאלוה יצדק"	
אמונה תמימה, ואי היכולת להבין את חכמת ה':	מסורת אבות. (הסטוריה)	<u>תזיון</u> , ניסיון אישי של איוב ושל אליפז, ומסורת אבות.	
לשוב בתשובה ותפילה. "אם אתה הכנות לבך ופרשת אליו כפיך"	לשוב בתשובה ותפילה "אם אתה תשחר אל אל..."	לשוב בתשובה ותפילה. "אולם" אני אדרוש אל אל"	
אין עמל ואון (יסורים) ללא חטא. (האשמה ישירה) "כי כפלים לתושיה ודע כי ישה לך אלוה מעוונך". ("א,ו)	אדם משלם על מעשיו. (האשמה ישירה) "אם בניך חטאו וישלחם ביד פשעם". "אם זך וישר אתה" (ח',ה) (ח',ו)	אין עונש ללא חטא. (האשמה ברמז) "זכור נא מי הוא נקי אבד" (ד',ז) "ירחקו בניו מישעי" (ה',ד)	
"ובטחת כי יש תקווה..." "ורבצת ואין מחריד..." "ועיני רשעים תכלינה..." הצעתו לאיוב לשוב בתשובה, כי אז יזכה לטוב ולברכה, והרשעים לאבדון.	"הן אל לא ימאס תם" "עד ימלא שחוק פיך ושפתיך תרועה", נחמה וגורל טוב, אם ישוב איוב בתשובה.	נחמה לאיוב על הטוב המצפה לו באחריתו. דבריו נאמרים ברכות: "וידעת כי שלום אהלך" "וידעת כי רב זרעך..."	

רעיונות משותפים.

- א'. צדיק וטוב לו רשע ורע לו.
ב'. איוב חייב לשוב בתשובה ואז ייטב לו.
ג'. ה' הוא הצדיק בבחינת "הצור תמים פעלו".
ד'. אם האדם סובל, סימן שחטא, גם אם אינו יודע במה חטא.

כלים ומושגים להבנת החומר באיוב.

א'. הסבר מילה או ביטוי על-פי כללי התקבולת.

מאחר שבספר איוב ישנן מילים קשות, ופעמים המילים הן יחידאיות בתנ"ך, כנראה בשל הלשון הקדומה, אנו ממליצים לפרש את המילה או הביטוי, על-פי כללי התקבולת. כיוון שספר איוב כתוב ברובו בצלעות מקבילות, הרי שניתן להבין מן הצלע המקבילה את משמעות הצלע הראשונה באמצעות מילים וביטויים מקבילים.

דוגמאות: א'. "זיכרוכם משלי אפר" לגבי חומר גביכם".

גביכם במשמעות – גבובי דברים במקביל למשלי אפר.

ב'. "הלא נסע יתרם במ" ימותו ולא בחוכמה (ד', כ"א)

יתרם במשמעות יתרון חוכמה.

ב'. תיקון סופרים.

פסוקים שבהם סופרים (חכמים), עשו תיקון בלשון הכתוב, והתיקון נעשה כדי להימנע משימוש בביטוי שיש בו מעין פגיעה בהקב"ה, או בשל הצורך להסביר את הכתוב על פי רוח הכתוב.

דוגמאות: א'. "ואהיה עלי למשא" במקום עליו למשא. (ז', כ')

ב'. "וימירו את כבודם בתבנית שיר".

היה צריך להיות כתוב: "וימירו את כבודי".

ג'. "ואל אראה ברעתי". (במדבר י"א)

היה צריך להיות כתוב "ואל אראה ברעתם".

באיוב ובשלושת רעיו חרה אפו, על אשר לא מצאו מענה "וירשיעו את איוב", (ל"ב, ג') היה צריך להיות כתוב "וירשיעו", כלפי הקב"ה.

"הן יקטלני לא אייחל אך דרכי אל פניו אוכיח". צריך להיות כתוב "לו" אייחל. (כתיב וקרי')

ג'. לשון סגינהור / לשון נקייה.

לפעמים אנו נתקלים בביטוי שמשמעותו הפוכה מהמקובל, והדבר נעשה כדי לשמור על לשון נקייה בכתובים.

דוגמאות: א'. מדברי השטן לה'. "ואולם שלח נא ידך וגע בכל אשר לו אם לא על פניך יברכך" (א', י"א) יברכך במשמעות הפוכה יקללך.

ב'. מדברי אשת איוב לאיוב. "ותאמר לו אשתו עודך מחזיק בתומתך ברך אלוקים ומות" (ב', ט')

ברך במשמעות הפוכה קלל.

ד'. השוואה.

1. מבנה הנאומים של איוב והרעים: פתיחה, עיקר הטענה, ביסוסה, סיום הנאום (סגנון ותוכן)
2. ביטויי לשון החוזרים בנאומים ומשמעותם:
דברי השטן לה': "החינם ירא איוב את ה'?" (א, ט')
דברי ה' לשטן: "ותסיתני בו לבלעו חינם" (ב, ג')
דברי איוב: "והרבה פצעי חינם" (ט, י"ז)
(להדגיש שגם הקב"ה הודה שיסורי איוב באו לחינם)

או השוואת ביטויים במשמעות ניגודית.

- דברי אליפז: "עושה גדולות ואין חקר נפלאות עד אין מספר" (ה, ט')
- מדברי איוב: "עושה גדולות עד אין חקר נפלאות עד אין מספר" (ט, י')

עיונים באיוב

פרקי הדרכה ללומד

שמעון לוי.

"ויוועדו יחדיו לבא לנוד לו ולנחמו"

(איוב, ב', י"ב)

בס"ד.

החוברת עיונים בספר איוב מפרי עטו של המחבר, אשר עוסק בהוראת התנ"ך
מזה כ- 30 שנה, בחטיבת הביניים והעליונה. עוסק בהנחיית מורים בבתי – ספר,
פרסם ניתוחים וסכומים של פרקים בתנ"ך בכתב ובאינטרנט.
מחנך אשר שם לנגד עיניו את האדרת לימוד התנ"ך וקירובו אל לב תלמידינו,
מבחינת: "כי המצווה הזאת... לא בשמיים היא... ולא מעבר לים היא... כי קרוב אליך
הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו"

המעוניין להכין עצמו לבחינת הבגרות ולהרחיב ידיעותיו, ימצא בחוברת כלי עזר,
בדרך של ניתוח כל הפרקים, על-פי תוכנית הלימודים עם פרושים, השוואות וסכומים.

מבוא לספר איוב.

לכאורה, בחוברת זו אין כל חידוש, כי רוב רובם של הפירושים מצויים במפרשים, וכל מה שכתבתי
הוא "טיפה בים" של עשרות פרשנים על הספר, אבל החידוש בו הוא במיצוי הדברים, בתמצית מן
התמצית. אוסיף ואבהיר כי לפעמים מול פירוש אחד שהבאתי, עמדו לפני עוד פירושים והבהרות
שנשארו בחוץ, היות שרק בפירוש שציינתי מצאתי את הרעיון שביטא את הפרשה לפי הבנתי, דבר זה
חייב אותי לעיין במפרשים השונים. פעמים ציינתי פירושים שונים לפסוק בהתאם למה שיידרשו
התלמידים בבחינת הבגרות. סיכומי הפרקים וניתוחם ערוכים על-פי סדר הפרקים, ומתוך ידיעת
הדרישות בבחינות הבגרות, בשאלוני הבגרות, אך אין בסיכומים אלה תחליף ללמידה אינטנסיבית בכיתה
מפי מורה. סיכומים אלה הם לעזר, רק לאחר הלמידה והעיון.

הנושא המרכזי:

הספר דן בבעיה מרכזית שהיתה והינה מקור לויכוח מאז ועד היום, בשאלת תורת הגמול, בשאלת צדיק
ורע לו רשע וטוב לו, והשלכותיה על תכלית הסבל בחיים.

השגחה עליונה, מוות וחיים, חטא ועונשו.

קושיה זו היתה מקור לויכוחים רבים בפי נביאים וחכמים, האם צדיק וטוב לו רשע ורע לו, או כפי
שטען ירמיה: "מזדוע דרך רשעים צלחה שלו כל בוגדי בגד". גם בספרנו עולה הויכוח בין רעי איוב
אשר סברו שכל מי שסובל, ובכללם איוב, הרי זה משום שחטאו, כפי הנחת היסוד באמונה:
"צדיק וטוב לו רשע ורע לו"! לעומתם, איוב טען שכל

יסוריו באו עליו לחינם, ללא הצדקה, ומכאן שאין יסוד של צדק בהנהגת ה' את העולם.
מסקנה אחת ברורה עולה מעיון בספר, שהאדם, בהיותו מוגבל בחכמתו, אינו מסוגל להבין את

הנהגתו של הקב"ה בעולם ואת תורת הגמול. ומה שצריך זו אמונה תמימה, בחינת: "הצור תמים פועלו כי כל דרכיו משפט".

כבא בתרא ט"ו - ט"ז.

"דאמר לוי בר לחמא איוב בימי משה היה".

"רבא אמר איוב בימי מרגלים היה".

"ההוא מרבנן קמיה דר' שמואל בר נחמני ויתיב וקאמר איוב לא היה ולא נברא אלא – משל".

"רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוויהו (שניהם) איוב מעולי גולה היה".

"רבי אלעזר אומר בימי שפוט השופטים היה".

"רבי יהושע בן קרחה אומר איוב בימי אחשוורוש היה".

"רבי נתן אומר איוב בימי מלכת שבא היה".

אלו מקצת הדעות המובאות בגמרא לעיל, העוסקות בשאלה מתי הוא חי, ואם בכלל חי.

כאמור לעיל, רבות המחלוקות בגמרא ונוסיף אף את דעת הרמב"ם האומר שאיוב לא היה ולא

נברא, אלא משל היה. לעומתו מזכיר הנביא יחזקאל את איוב בין נוח לדניאל, שניצלו בזכות

צדקתם. "והיו שלושת האנשים האלה בתוכה נוח דניאל ואיוב המה בצדקתם ינצלו נפשם..."

(יחזקאל י"ד, י"ד)

מחבר הספר על פי המסורת הוא משה רבינו, אך מובן שישנן דעות אחרות.

מבנה ספר איוב.

א' - ב'	-	ספור המסגרת.
ג' - י"ד	-	מחזור ראשון של דברי הרעים ותשובות איוב.
ט"ו-כ"א	-	מחזור שני של דברי הרעים ותשובות איוב.
כ"ב-כ"ו	-	מחזור שלישי של דברי הרעים ותשובות איוב.
כ"ז-ל"א	-	דברי איוב על חכמת ה'.
ל"ב-ל"ז	-	דברי אליהוא.
ל"ח-מ"א	-	מענה ה' לאיוב.
מ"ב	-	תוכחה לאיוב ורעיו. כניעת איוב והגמול באחריתו.

החומר לבחינת הבגרות.

עיוני: א', ב', ג', ד', ה', ו', ז', ח', ט', י', י"א, י"ב, י"ג, כ"ח, ל"א, ל"ח, מ"ב.

בקראות: י"ד, כ"ט, ל', ל"ב, ל"ט, מ', מ"א.

4

7

בס"ד.

איוב פרק א'.

חלוקת הפרק:

א'. א' - ה'. דמותו של איוב והברכה לה זכה.
ב'. ו' - י"ב. הויכוח בין ה' לשטן והרשות לנסות את איוב.
ג'. י"ג - כ"ב. הניסיונות: אובדן הרכוש, אובדן הבנים ועמידתו של איוב בניסיונות.

א'. דמותו של איוב. (א' -ה')

א'. איש היה בארץ עוץ איוב שמו, והיה האיש ההוא תם וישר וירא אלוקים וסר מרע.
1. תם. 2. ישר. 3. ירא אלוקים. 4. סר מרע.

הברכה לאיוב.

ב'. "ויולדו לו שבעה בנים ושלוש בנות".
ג'. "ויהי מקנהו שבעת אלפים צאן ושלושת אלפי גמלים וחמש מאות צמד בקר וחמש מאות אתונות ועבודה רבה מאוד ויהי האיש ההוא גדול מכל בני קדם". (בעושר)
1. בנים ובנות. 2. צאן. 3. גמלים. 4. בקר ואתונות.
ד'. "והלכו בניו ועשו משתה בית איש יומו ושלתו וקראו לשלושת אחיותיהם לאכול ולשתות עמהם".
ה'. "ויהי כי הקיפו (השלימו) ימי המשתה וישלח איוב ויקדשם והשכים בבוקר והעלה עולות מספר כולם כי אמר איוב אולי חטאו בני וברכו (היפך לשון מברכה) אלוקים בלבבם...".

הפעולות:

1. "וישלח" 2. "ויקדשם" 3. "והשכים" 4. "והעלה עולות"
צדקת איוב היתה כה גבוהה עד שגם אם בניו עשו משתה, היה מזמינם להתקדש ומקריב קורבן עבורם, שמא נכשלו וחסאו בלבם. (בשוגג)

ב'. הויכוח בין ה' לשטן והרשות לנסות את איוב. (ו' - י"ב)

ו'. "ויהי היום (ראש השנה – רש"י) ויבואו בני האלוקים (מלאכים) להתייצב על ה' ויבא גם השטן בתוכם".
ה'. "ויאמר ה' אל השטן השמת לבך על עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ איש תם וישר וירא אלוקים וסר מרע".
ט'. "ויען השטן אל ה' ויאמר החינם ירא איוב את ה'?"
י'. "הלא אתה שכת בעדו ובעד ביתו ובעד כל אשר לו מסביב מעשה ידיו ברכת ומקנהו פרץ בארץ".
י"א. "ואולם שלח ידך וגע בכל אשר לו אם לא על פניך יברכך". (לשון הפוכה מברכה)
י"ב. "ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך..."

משמעות:

ה' רצה ללמד זכות על איוב והיה ה' מתפאר בבחיר יצורו איוב, ואמר:
"השמת לבך על עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ איש תם...".
דברים אלה עוררו את השטן לקטרג ולומר: "החינם ירא איוב אלוקים"? (פסוק ט')

8

המשך פרק א'.

דרכי השכנוע של השטן:

השטן אומנם הודה בצדקת איוב, אך טענתו שאין יראת ה' שבאיוב נקיה, אלא כל צדקתו היא על השפע שהוענק לו ומהצלחתו בחיים, וממהר להעמיד את איוב בנסיון. "ואולם שלח ידך וגע בכל אשר לו אם לא על פניך יברכך". ותשובת ה' היתה: "הנה כל אשר לו בידך".

שתי משמעויות לתשובת ה':

כאמור השטן ביקש לפגוע ולו בפרט אחד מכל הטוב שהתברך בו איוב (עיין בברכה לאיוב לעיל), ותשובת ה' היתה "הנה כל אשר לו בידך".

משמעות ראשונה: "כל אשר לו בידך" - בכל פרט ממה שהתברך איוב שיחפוץ בו השטן.

משמעות שנייה: "כל אשר לו בידך" - בכל אשר לאיוב.

ההבדל בין שני הפרושים:

1. השטן קיבל מה' את מבוקשו.
2. השטן קיבל יותר ממה שביקש, ונתנה לו למעשה הרשות לפגוע בכל אשר לאיוב, אך בתנאי: "רק אליו אל תשלח ידך".

ג'. הנסיונות ותגובת איוב: (י"ג – כ"ב)

י"ג. "ויהי היום ובניו ובנותיו אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור".
י"ד. "ומלאך בא אל איוב ויאמר הבקר היו חורשות והאתונות רועות על ידיהם".
ט"ו. "ותפול שבא ותקחם ואת הנערים הכו לפי חרב ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך".
ט"ז. "עוד זה מדבר וזה בא ויאמר אש אלוקים נפלה מן השמים ותבער בצאן ובנערים ותאכלם ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך".

י"ז. "עוד זה מדבר וזה בא ויאמר כשדים שמו שלושה ראשים ויפשטו על הגמלים ויקחום ואת הנערים הכו לפי חרב ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך".
 י"ח. "עוד זה מדבר וזה בא ויאמר בניך ובנותיך אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור".
 י"ט. "והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר ויגע בארבע פנות הבית ויפול על הנערים וימותו ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך".
 אחר שהשטן קיבל רשות לנסות את איוב, החל בסדרת פגיעות באיוב מהקל אל הכבד, (הדרגה) במטרה לשבור את נאמנותו וצדקתו.

המכה באה על-ידי.

אובדן המתנות.

1. בקר ואתונות – "ותפול שבא ותקחם" (שבא-דרום)	<u>אנשים.</u>
2. צאן - "אש אלוקים נפלה מן השמים" – מערב	ה'. (הערה: מכת ברד באה מהמערב)
3. גמלים - "כשדים שמו שלושה ראשים" - צפון	<u>אנשים.</u>
4. מות הבנים - "והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר" – מזרח	ה'.

דרכי פעולות השטן: א'. פתאומיות. ב'. אחד אחר השני, "עוד זה מדבר וזה בא". ג'. הדרגתיות. ד'. הפעולות חלקו ע"י אדם וחלקו ע"י ה'. ה'. המכות מארבע רוחות השמים.

9

המשך פרק א'.

סדר המכות לעומת סדר הברכה לאיוב.

<u>ברכת איוב.</u>	<u>המכות.</u>
א'. בנים.**	א'. בקר ואתונות.*
ב'. צאן.	ב'. צאן.
ג'. גמלים.	ג'. גמלים.
ד'. בקר ואתונות.*	ד'. מות הבנים.**

תגובת איוב:

- כ'. "ויקם איוב ויקרע את מעלו ויגז את ראשו ויפול ארצה וישתחו".
 1. "ויקרע" – קריעה בעבור הצער.
 2. "ויגז" – תלש שערוותיו. (דרך אבלות)
 3. "וישתחו" – לברך את ה' על הרעה. (מצודות)
 כ"א. "ויאמר ערום יצתי (יצאתי) מבטן אמי וערום אשוב שמה ה' נתן וה' לקח...".
 כ"ב. "בכל זאת לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלוקים".
 מכאן המסקנה שאיוב לא נכשל, ועמד בנסיונות הקשים. שהרי לא נתן שום שמץ ותפלות על הקב"ה.

איוב פרק ב'.

הקדמה:

עמידתו של איוב בנסיונות ותגובתו הנחרצת, הביאו את הקב"ה בשנית ללמד זכות על איוב בפני השטן, ואף הטחת אשמה בו "ותסיתני בו לבלעו חנם". דבר שהעיר את השטן לשוב ולקטרג ולבקש לנסות את איוב בנסיונות כבדים יותר.

חלוקת הפרק:

א'. דברי ה' לשטן אחר עמידת איוב בנסיונות הראשונים.

ב'. תגובת השטן לדברי ה' ותשובת ה'.

ג'. הנסיונות ותגובת איוב.

ד'. הופעת הרעים.

א'. א'. "ויהי היום ויבואו בני האלוקים להתייצב על ה' ויבא גם השטן..."

ב'. "ויאמר ה' אל השטן אי מזה תבא..."

ג'. "ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו איש תם וישר ירא אלוקים וסר מרע

ועודנו מחזיק בתומתו ותסיתני בו לבלעו חנם."

כאן שב ה' להתפאר בבחיר יצוריו איוב, וללמד על איוב זכות כפרק הקודם, ואף להוסיף "ועודנו מחזיק בתומתו", על-אף הנסיונות הקשים, דבר הגורר הטחת אשמה בשטן "ותסיתני בו לבלעו חנם".

ב'. ד'. "ויען השטן את ה' ויאמר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו".

ה'. "אולם שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו אם לא על פניך יברכך". (לשון הפוכה)

משמעות: השטן מבקש פעם נוספת לנסות את איוב בנסיונות קשים יותר. דבר השכנוע של השטן מתבססים על נימוק

חריף – אנוכיותו של אדם. לדבריו צר לאיוב על אובדן בנים ורכוש, אך כל עוד לא נפגע איוב בגופו,

תשמר תומתו ומוסריותו, ומאיך בשעה שיפגע בגופו תיפסק יראת ה' שבו.

"ויאמר עור בעד עור וכל אשר יתן לאיש יתן בעד נפשו". (ד')

משמעות: כשאדם הרוצה להכות אחר בפניו, המוכה מתגונן בנשיאת ידיו והסתרת פניו מול התוקף, כשברור לו שידו

תפגע ובכך ינצלו פניו מהמכה. כך איוב לדעת השטן נשמרת תומתו, אף שנפגעו בניו וכל רכושו.

תגובת ה' לדברי השטן.

ו'. "ויאמר ה' אל השטן הנו בידך אך את נפשו שמור".

הרשות נתנה לשטן לפגוע פיזית באיוב, אך בהסתייגות אחת לבל תפגע נפש איוב. "אך את נפשו שמור"

ג'. הנסיונות הנוספים ותגובת איוב.

ז'. "ויצא השטן מאת פני ה' ויך את איוב בשחין רע מכף רגלו עד קדקדו".

ח'. "ויקה לו חרש להתגרד בו והוא יושב בתוך העפר".

א'. כדרך האבלים. ב'. להקל על השחין שבגופו.

ט'. "ותאמר לו אשתו עוודך מחזיק בתומתך ברך אלוקים ומות".

י'. "ויאמר אליה כדבר אחת הנבלות תדברי גם אם הטוב נקבל מאת האלוקים ואת הרע לא נקבל..."

המשך פרק ב'.

משמעות: השטן אחר קבלו את הרשות מאת הקב"ה, מכה את איוב בשחין רע בכל גופו, אך אם אין די בכך פוסע השטן להכשילו בדרך היחידה שנותרה בכך, שמסית את אשת איוב להכשיל את בעלה איוב. אם-כן גם המשענת האחרונה שנותרה לאיוב בבית אשתו הנמשלת כדברי חז"ל כגופו, מנסה להכשילו: **"ברך אלוקים ומות"** (ט') במשמעות קלל את ה' ומות.

תגובת איוב.

"ויאמר אליה כדבר אחת הנבלות תדברי" (י')

סיום הקטע.

"בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו" (י')

בשפתיו לא חטא, אבל בליבו חטא. (רש"י) הרהורים החלו להתעורר, שכל הסבל בחינם.

רש"י: בשפתיו, אבל בליבו חטא.

מצודות: אם כי נלקה בגופו ומצא מסית (אשתו), מכל מקום לא חטא בשפתיו, לברך את ה' כאשר הסיתתו אשתו.

אב"ע: להורות כי עוד יחטא בשפתיו ויוציא מפיו מילים מרוב צערו.

מכאן: יש הסוברים שאיוב נכשל וחטא כשהחלו הרהורים לעלות בליבו, שכל הסבל בחינם. (רש"י)

ויש הסוברים כי איוב על-אף היסורים והסתת אשתו, לא נכשל ולא מעד לעת עתה. (מצודות ואב"ע)

ד'. הופעת הרעים ותגובתם.

י"א. **"וישמעו שלושת רעי איוב את כל הרעה הזאת הבאה עליו ויבואו..."**.

י"ב. **"וישאו את עיניהם מרחוק ולא הכירוהו וישאו קולם ויבכו ויקרעו איש מעילו ויזרקו עפר על ראשיהם..."**.

י"ג. **"וישבו אתו לארץ שבעת ימים ושבעת לילות ואין דובר אליו דבר כי ראו כי גדל הכאב מאוד"**.

י"ד. **"אחרי כם פתח איוב את פיהו ויקלל את יומו"**.

קורות איוב מגיעות לרעיו, אשר באים מרחוק ונוהגים אף הם כאבלים, אך מרוב כאב נאלמו במשך שבעה ימים ושבעה לילות. דבר שגרר את איוב לפתוח במונולוג על מר גורלו, ועל שמוטב היה שלא נברא ומשנברא מוטב היה שימות, כי רק במוות יבא הקץ ליסוריו.

בס"ד.איוב פרק ג'.

הקדמה - איוב עד כאן עמד בשלושה נסיונות.

א'. פגיעה ברכוש.

ב'. מות הבנים.

ג'. פגיעה בגופו והתמודדות בהסתת אשתו - **"ברך אלוקים ומות"**.

קורות איוב מגיעות לרעיו אשר באים ממרחק, אך מול תקוותו מהם למעט נחמה בצערו, ישבו רעיו במשך שבעה ימים ושבעה לילות בלי שאמרו דבר וכאשר לא יכל עוד לשאת יותר, פתח במונולוג על מר גורלו ותוכן נאומו הינו, שמוטב שלא היה נברא ומשנברא מוטב היה שימות, כי רק במוות יבוא הקץ ליסוריו.

נושאי הפרק.

א'. פסוקים ב'-ט' - איוב מקלל את יום הולדתו וליל עיבורו.

ב'. פסוקים י'-י"ט - טוב המוות מהחיים.

ג'. פסוקים כ'-כ"ה - למה ה' נתן חיים למעונים ביסורים.
פרק זה הינו הפרק של התלונה הבסיסית של איוב.

א'. פסוקים ב'-ט': קללת יום הולדתו וליל עיבורו.

א'. "ויען איוב ויאמר"	והלילה אמר הורה גבר".
ב'. "יאבד יום אוולד בו"	ואל תופע עליו נהרה" (אור)
ג'. "היום ההוא יהיה חושך..."	תשכון עליו עננה..."
ד'. "יגאלוהו חושך וצלמוות"	אל ייחד בימי שנה..."
ה'. "הלילה ההוא יקחהו אופל(חושך)"	אל תבוא רננה בו".
ו'. "הנה הלילה ההוא יהיה גלמוד"	העתידים עורר לויתן".
ז'. "יקבהו אוררי יום"	יקו-לאור ואין ואל יראה בעפעפי שחר".
ח'. " יחשכו כוכבי נשפו"	ויסתר עמל(ייסורים)מעניי".
ט'. "כי לא סגר דלתי בטני"	תחילת נאומו מקלל איוב את יום הולדתו ואף את הלילה בו נוצר על-ידי הוריו. אותו יום ואותו לילה,
	יהיו מקוללים מפני שלא נמנע בהם הווצרותו ולידתו, אשר המה הביאו עליו את היסורים.
	היום והלילה יהיו נתונים אף לקללת המכשפים ואף לאלה היודעים בכוח הכישוף לעורר לויתן מרבצו,
	כדי ללכדו מלב ים. "יקבהו אוררי יום
	העתידים עורר לויתן".

ב'. פסוקים י'-י"ט': "טוב המוות מהחיים"

י'. "למה לא מרחם אמות"	מבטן יצאתי ואגווע".
יא'. "מדוע קדמוני ברכיים"	ומה שדיים כי אינק".
יב'. "כי עתה שכבתי ואשקוט"	ישנתי אז ינוח לו".
יג'. " עם מלכים ויועצי ארץ"	הבונים חורבות למו" (להם)
יד'. "או עם שרים זהב להם"	הממלאים בתיהם כסף".
טו'. "או כנפל טמון לא אהיה"	כעוללים לא ראו אור".
טז'. "שם רשעים חדלו רוגז"	ושם ינוחו יגיעי כוח".
יז'. "יחד אסירים שאננו"	לא שמעו קול נוגש".
יח'. "קטון וגדול שם הוא"	ועבד חופשי מאדוניו".
יט'. "למה יתן לעמל אור"	וחיים למרי נפש".

13

המשך פרק ג'.

סכום: אחר שאיוב קלל יום הולדתו וליל עיבורו, עובר איוב לזעוק. כי מאחר וכבר נוצר, מדוע לא מת בבטן אמו, או מדוע לא נולד כנפל ובמקום זאת קדמוהו ברכי אמו, כי אז היה נחסך ממנו צער החיים.
"כי עתה שכבתי ואשקוט" ישנתי אז ונוח לו". (י"ג)
המוות הוא המוצא מהייסורים. בדומה לאסיר שאינו תחת עול נוגד, ובדומה לעבד חופשי מאדוניו.
"יחד אסירים שאננו" לא שמעו קול נוגש". (י"ח)

ג'. פסוקים כ'-כ"ה: למה ה' נתן חיים למעונים ביסורים.

כ'. "המחכים למוות ואיננו"	ויחפרוהו ממטמונים".
כ"א. "השמחים אלי גיל ישישו"	כי ימצאו קבר".
כ"ב. "לגבר אשר דרכו נסתרה"	ויסך אלוה בעדו".
כ"ג. "כי לפני לחמי אנחתי תבוא"	ויתכו כמים שאגותי".
כ"ד. "כי פחד פחדתי ויאתיני"	ואשר יגורתי ובוא לי".

כ"ה. "לא שלוותי ולא שקטתי
 אחר ששתי התלונות הראשונות נשאו אופי אישי, עובר איוב לתלונה השלישית הנושאת אופי כללי.
 קטע זה מתחלק אף הוא ל-2 חלקים:
חלק א': מדוע אנשים מיוסרים באופן כללי.
חלק ב': חוזר איוב לדבר עליו (אישי).
 טענת איוב, מדוע ה' מביא יסורים על האדם ומקיימו בחיים, והלא מוטב היה שאנשים שה' אינו חפץ להטיב עימם בחייהם, ימותו ולא יסבלו.
הערה: בקטע זה יש לשים לב למעבר בין תאור סבלו האישי ליסורי הכלל ופעמים המעבר הינו מתיאור סבל הכלל (אופי כללי) לסבלו האישי, והטעם ברור כי סבלו ויסוריו אינם נחלתו בלבד, אלא נחלת הכלל ומכאן המסקנה, כי תורת הגמול של ה' מעוותת מיסודה לכל האנושות. (תופעה זו חוזרת ברבים מן הפרקים).

בתאור המייחלים למוות כפתרון לסיום הסבל שלושה שלבים:
 א'. "המחכים למוות ואיננו" – מחכים למוות שיבא.

ב'. "ויחפרוהו ממטמונים" – אחר שחיכה לשווא, הוא פותח בחיפושים אחר המוות הגואל, כמי שמחפשים מטמונים באדמה.

ג'. "השמחים אלי גיל" – השמחה עם השגת המטרה, גילוי האוצר – המוות.

חלק ב' בקטע - איוב חוזר לדבר על עצמו:
 "כי לפני אנחתי..." (כ"ד).

"לא שלותי ולא שקטתי
 יסוריו של איוב רבים והמוות הינו המוצא לתום יסוריו.
 ולא נחתי ויבא רוגז" (יסורים).

סכום:

האם השטן הצליח להכשיל את איוב או לא?
 ניתן לסכם ולומר כי איוב קילל את יומו, שזו אכן סטיה מסויימת מדרכו של איוב,
 אך לא עשה את רצונו של השטן.

בס"ד.

איוב פרק ד'

חלוקת הפרק:

א' - י"א. אל לו לאיוב לבתיאש.
 י"ב - כ"א. החזיון של אליפז.

הקדמה:

אליפז הזקן מבין הרעים, פותח את דבריו בנימה רכה ובהתנצלות. תוכן דבריו שעל-אף שדבריו ודאי יכבידו, אין הוא יכול לעצור מלומר את אשר בליבו.

א'. אל לו לאיוב להתייאש. (א' - י"א)

א'. "ויען אליפז התמני ויאמר".

ב'. "הנסה דבר אליך תלאה"

ג'. "הנה יסרתי רבים"

ד'. "כושל יקימון מליך"

ה'. "כי עתה תבוא אליך"

ו'. "הלא יראתך כסלתך"

ועצור במליך מי יוכל".

וידיים רפות תחזק".

וברכיים כורעות תאמץ".

ותלא תגע עדיך ותבהל".

תקוותך ותום דרכיך".

משמעות: אליפז כאמור פתח דבריו בנימה רכה ובדברי עידוד "הנסה דבר אליך תלאה", במשמעות וכי בעבור שה' "ניסה" אותך פעם אחת, אתה נלאה (עייף) והרי בעברך אתה איוב מוכיח אחרים, ומחזק את החלשים (פסוקים ג', ד'). מכאן עובר אליפז להוכיח את איוב, שמא מה שהיית ירא אלוקים לא היה זה אלא לתקוותך שישמור קניינך ועושרך, וכאשר ראית את האובדן סרה יראת ה' ממך (רלב"ג). "הלא יראתך כסלתך תקוותך ותום דרכיך".

הערה: יש הסוברים שמשמעות המלה "הנסה" שבפסוק "הנסה דבר אליך תלאה" משמעותה "נשא" והכוונה על-פי זה שאם נשא דברים אליך איוב, האם תלאה?

ועוד מדברי אליפז.

ז. "זכר נא מי הוא נקי אבד"

ח'. "כאשר ראיתי חורשי אוון"

ט'. "מנשמת אלוה יאבדו"

י'. "שאגת אריה וקול שחל"

י"א. "ליש אובד מבלי טרף"

ואיפה ישרים נכחדו".

וזורעי עמל יקצרוהו".

ומרוח אפו יכלו".

ושני כפירים נתעו".

ובני לביא יתפרדו".

משמעות: דברי אליפז על תורת הגמול, הצדיק זוכה לטוב והרשע זוכה לרע. וכל החורש רע קוצר עמל (יסורים) (פסוק ח') וכן הצדיק זוכה לטוב. ומכאן רמז לאיוב שכל יסוריו באו מחמת חטאים.

כדי לבסס את המסר משתמש אליפז בשני דימויים:

א'. מעולם החקלאות. "כאשר ראיתי חורשי אוון וזורעי עמל יקצרוהו".

משמעות: הרשע החורש רע במחשבתו, כחורש המכין את הקרקע לפני הזריעה – יקצור רק רע.

ב'. מעולם החי. "שאגת אריה וקול שחל ושני כפירים נטעו".

ובני לביא יתפרדו".

"ליש אובד מבלי טרף"

משמעות: הרשעים אשר כל מגמתם להזיק, והכוונה שאף האריה ישר, הצליח לתפוס טרף ומחזיק את הטרף בפיו, אין כל בטחון גם שיצליח לאכול אותו, שפעמים נשברות שיניו ואין בידיו לאכול. כך הרשעים שזוממים לקבל שכר על מה שלא עמלו, אך בטרם מספיקים להנות, ה' מונע מהם מבחינת: "עושר שמור לבעליו".

מסקנה: הרשע מקבל את גמולו וסופו שיאבד לנצח.

ב'. החזיון. (י"ב - כ"א)

הקדמה: אליפז, בדבריו אינו מסתמך רק על מסורת אבות והגיון, אלא מוסיף חזיון (מראה נבואי), שבו רומז לאיוב שכל יסוריו תוצאה על חטאים שעשה.

י"ב. "ואלי דבר יגונב"

ותקח אוזני שמץ מנהו".

י"ג. "בשעיפים מחזיונות לילה"

בנפול תרדמה על אנשים".

י"ד. "פתח קראני ורעדה"

ורוב עצמותי הפחיד".

ט"ו. "ורוח על פני יחלוף"

תסמר שערתי בשרי".

- ט"ז. "יעמוד ולא אכיר מראהו תמונה לנגד עיני דממה וקול אשמע".
 י"ז. "האנוש מאלוה יצדק אם מעושהו יטהר גבר".
 י"ח. "הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישיב תהולה". (ערך- מעלה)
 אליפז מתאר חזיון שעורר בו פחד, עד ששערותיו הסתמרו ומתוך החזיון הדרמתי, ראה דמות שאינה יכול לזהותה. מתוך כל המאומה והפחד שמע "האנוש מאלוה יצדק"? (י"ז), והכוונה האם יש אדם צודק יותר מה? שהרי האדם מטבעו נכשל וחוטא, אף אם אינו מכיר בכך שהרי אף במלאכים מוצא ה' בהם כשלונות וטעויות, וקל-וחומר באדם ילוד אשה.
 ומסקנה מכאן שאין צדיק בארץ אשר לא יחטא ויסוריו של איוב הינם תוצאה של חטאים. (תוכחה סמויה)
 י"ט. "אף שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם ידכאום לפני עש".
 רובם של בני האדם מתים טרם זמנם (מוקדם) ולא מוות טבעי בשל סיבות רבות (מחלות וכדו'), ולאחר מותם שולט בגופם הרקבון והרימה (תולעים). (רש"י, רלב"ג)
 כ'. "מערב לבקר יוכתו (כתותים ומדוכאים) מבלי משיב לנצח יאבדו".
 חיייהם של האנשים כתותים ומלאי סבל ויסורים, "מבלי משיב" ואינם שמים ליבם לחזור אל בוראם בתשובה.
 הערה: רש"י מעיר כי פסוק זה הינו מקרא חסר ולמעשה היה צריך להיות כתוב:
 "מבלי משיב לשוב לקונם".
 כ"א. "הלא נסע יתרם (יתרונם/חכמתם) במ ימותו ולא בחכמה".
 והכוונה שבמותו של האדם, נבלעת ונעלמת "נסע" גם חכמתו. (רש"י, מצודות)
 הערה: יש המפרשים יתרם מלשון ממון. (אב"ע)

סכום: לדעת אליפז, באדם ישנן שתי מגרעות המונעות ממנו להיות מושלם:
 א'. חיו של אדם קצרים.
 ב'. בשל העובדה שהיו קצרים, הוא חסר חכמה.
 ומכאן שאינו יכול להיות מושלם למלא רצונו של ה', ועל-כן נכשלים בחטאים. וכאן שב אליפז במסר שכל יסורי איוב, הם תוצאה על חטאים.

בס"ד
 16

איוב – פרק ה'.

חלוקת הפרק:

- פסוקים א'-ז' - אין טעם בזעקת איוב.
 פסוקים ח'-ט"ז - התועלת בתפילה לה' העושה גדולות.
 פסוקים י"ז-כ"ז - טובה גדולה למקבל יסוריו באהבה.
 א'. אין טעם בזעקת איוב. (א' – ז')
- א'. "קרא נא היש עונך ואל מי מקדושים תפנה"
 אליפז שב להוכיח את איוב שאינו פונה לה', וכל זעקה שאינה מופנת לה', אין בה כל טעם.
 ב'. "כי לאויל יהרג כעש (כעס) ופותה תמיד קנאה"
 הרוגז והכעס אין בהם כל תועלת, ואף עלולים להרוג.
 ג'. "אני ראיתי אויל משריש ואקוב נוהו פתאום".
 ד'. "ירחקו בניו מישע וידכאו בשער ואין מציל".
 ה'. "אשר קצירו רעב יאכל ואל מצנים יקחהו ושאף צמים חילם".
 אליפז, כהוכחה לדבריו שהתעלמות איוב מפניה לה' אינה מועילה, והתוצאה תהיה שאף ה' לא יגן

בעדו. מציין אליפז כי ראה במו עיניו אויל (רשע) משריש שורשים נטוע וחי בשלוה, אך במהרה ביתו התמוטט, ואף בניו יהיו רחוקים מתשועה בעוון אביהם, כשקצירו (תבואתו) של האויל יאכלו אחרים. ומכאן שכל הצלחותיו היו מדומות.

ומאדמה לא יצמח עמל".

ו'. "כי לא יצא מעפר און

ובני רשף (חיצים) יגביהו עוף".

ז'. "כי אדם לעמל יולד

מאחר וכבר ברור שהיסורים אינם צומחים מהאדמה, אלא נוצרים מהאדם עצמו, ועל-כן אם יש עמל (סבל) בעולם, בטוח שהאדם הוא הגורם ואף החיצים הנופלים מגובה רב ומזיקים, הם תוצאה של האדם.

ב'. התועלת בתפילה לה' העושה גדולות. (ח' – ט"ו)

ח'. "אולם אני אדרוש אל אל...".

אחר הביקורת שב אליפז להציע מהי הדרך הנכונה, והיא הפניה לה'. אני במקומך, אני הייתי נוהג כך. מכאן עובר אליפז לתאר את גדולת ה', במטרה להוכיח לאיוב שיש בכוחו של הקב"ה להושיע את איוב. ובעיקר להוכיח את השגחת ה' בעולם ואת פעולותיו המקיימות והבונות.

נפלאות עד אין מספר".

ט'. "עושה גדולות ואין חקר

ושולח מים עלפני חוצות".

י'. "הנותן מטר על פני ארץ

וקודרים (חלשים) שגבו ישע".

יא'. "לשום שפלים למרום

ה' מגביה שפלים ומחזק חלשים.

ולא תעשנה ידיהם תושיה".

יב'. "מפר מחשבות ערומים

מפר מחשבות ותחבולות חכמים להרע.

ועצת נפתלים נמהרה".

יג'. "לוכד חכמים בערמם

מפיל את עצת הערמומים, ומבטל כל עצה שאינה הגונה.

ובלילה יממשו כצהרים"

יד'. "יומם יפגשו חושך

רשעים אלה לכל מקום שיפנו ימצאו רק חושך, והצהרים יהיה להם כלילה.

ומיד חזק אביון"

טו'. "ויושע מחרב מפיהם

בכוחו של ה' להציל חלש ועני מפיהם של הרשעים המדומים לטורפים.

17

המשך פרק ה'.

סיכום: בפסוקים אלה מטרתו של אליפז להוכיח את השגחת ה' בעולם, ואת פעולותיו הבונות. הצלת החלשים,

הכשלת הרשעים והערמומים, דברים המורים על גדלות וצדקת ה' בעולם, ומכאן מסקנה שיש

בכוחו

של ה' להושיע את איוב.

ג'. הטובה והתועלת למקבל יסוריו באהבה. (ט"ז – י"ח)

ועולתה תקפוץ פיה".

טז'. "ותהי לדל תקוה

פעולת ה' ברשעים, גרמה לתקווה לדל (לחלש) וכל העוולה והרשעות לא יצליחו.

ומוסר שדי אל תמאס"

יז'. "הנה אשרי אנוש יוכיחנו אלוה

הואיל והכל בא בהשגחה, הנה אשרי לאדם אשר יוכיחנו ה' במשפט וביסורים, כי בזה ימורקו החטאים.

- י"ח. "כי הוא יכאיב ויחבש ימחץ וידו תרפינה".
 כי ביסורים מכאיב, אך בהן גם תועלת שממרקין עוונותיו של האדם.
- י"ט. "כשש צרות יצילך ובשבע לא יגע בך רע".
 גם אם יבוא עליך שש צרות, השביעית לא תפגע כך. כי לא תחשב הצרה.
- כ'. "ברעב פדך ממוות ובעת בו רעב בעולם ה' יצילך, ובעת מלחמה יפדך ה' מחרב האויב.
 ולא תרא משוד כי יבוא".
- כ"א. "בשוט לשון תחבא ומחייית הארץ אל תירא".
 בעת יתרבה לשון הרע, לא תירא, מהשוד והאבדון הבאים ע"י לשון הרע.
- כ"ב. "לשוד ולכפן תשחק ובעת יהיו חיות רעות לא תפגע.
 לעת בו שודד לגזול, ובעת יתייקרו השערים (כפן), תשחק ותשמח כי לא תפגע, ובעת יהיו חיות רעות לא תפגע.
- הערה: אלה השש צרות שהוזכרו בפסוק י"ט, והשביעית היא "כי עם אבני השדה בריתך".
 כ"ג. "כי עם אבני השדה בריתך וחייית השלמה לך".
 אבני השדה המושלכים בשדה "בריתך" כעין כרת עמהם ברית, לבל יפגע וכמו שצרה זו השביעית לא תחשב לצרה, כך שש הראשונות יעלמו (מצודות). דרך מליצה, כאילו חית השדה היא אנשי שלומך.
- כ"ד. "וידעת כי שלום אוהליך ופקדת נווך ולא תחטא".
 בכל מקום שתהיה, תהא בטוח ושלם.
- כ"ה. "וידעת כי רב זרעך וצאצאיך כעשב הארץ".
 תדע שזרעך ירבה.
- כ"ו. "תבא בכלח אלי קבר בעלות גדיש בעתו".
 רק בעת זקנתך תבא, תאסף אל קברך. כגדיש מן השדה שיתייבש די צרכו, כן אתה ימלאו ימך.

סכום:

מלבד מה שאמר אליפז לאיוב על-ידי החיזיון שראה, שאין צדיק בארץ אשר לא יחטא, רומז אליפז שאין יראתו של איוב שלמה וטהורה, שהרי אינו פונה אל הקב"ה ומתוודה ומתחנן שישוב להטיב עימו אחר שייסר אותו, ומכאן המסקנה שייסורי איוב הינם תוצאה על חטאים, גם אם אינם גלויים לו. אך בתום היסורים הממרקים את החטאים ישוב כל הטוב לאיוב "וידעת כי שלום אוהליך", "וידעת כי רב זרעך".
 בס"ד.

18

איוב – פרק ו'.

מענה איוב לאליפז.

חלוקת הפרק:

פסוקים א'-י': ייסורי רבים והמוות הוא התקווה.
 פסוקים י"א-ל': בגידת הרועים.

הקדמה: איוב ציפה שרעיו ינחמו אותו כמקובל, אך דברי אליפז לא רק שלא היתה בהם כל נחמה, אלא אף פגעו וגרמו לו לאכזבה ועוגמת נפש, בכך שנרמז לו שייסוריו הם תוצאה של חטאים.

א'. ייסורי רבים והמוות הוא התקווה: (א'-י')
 א'. - "ויען איוב ויאמר".

- ב'. - "לו שקול ישקל כעסי והייתי (שברי) במאזניים יסעו יחד".
 ג'. - "כי עתה מחול ימים יכבד על כן דברי לאו". (מגמגם)
 כאבי איוב שוקלים יותר מחול הים.
 ד'. - "כי חיצי שדי עמדו אשר חמתם שותה רוחי...".
 להדגשת גודל הכאב מוסיף איוב לתאר כי הפגיעה בו הינה כחיצים רוויים ברעל.
 ה'. - "הינהק פרא עלי דשא אם יגעה שור על בלילו".
 צעקותיו של איוב באות מחמת גודל מכאוביו, וכפי שפרא (חמור הבר) ושור אינם גועים כשהם שבעים, כך אני איוב לא הייתי זועק אם לא הייתי סובל.
 ו'. - "היאכל תפל מבלי מלח אם יש טעם בריר חלמות". (מר)
 אדם אינו אוכל תבשיל ללא מלח (תבלינים).
 הערה: בפסוקים ה'ו' - בתיאור הפרא והשור (פסוק ה') ובתיאור מאכל תפל ישנם רמזים כלפי הרעים במשמעות אליפז אינו יכול לשפוט כי הוא שבע, ואינו חש את כאבו של איוב, ולכן דבריו תפלים, ובלי טעם כאדם האוכל מאכלים תפלים.
 ז'. - "מאנה לנגוע נפשי המה כדוי לחמי".
 דברי אליפז מאוסים עד כדי שאינו רוצה לגעת בהם, והינם טמאים (דוי) ומשוקצים.
 ח'. - "מי יתן תבא שאלתי ותקותי יתן אלוה".
 ט'. - "ויואל אלוה וידכאני יתר ידו ויבצעני".
 משאלתו ותקוותו מאלוקים שימיתנו מהר.
 י'. - "ותהי עוד נחמתי ואסלדה בחילה לא יחמול כי לא כחדתי אמרי קדוש".
 אף אם ה' לא ימיתני, נחמתי הינה שאמרתני את כל האמת בלא פחד, (האמת היא-לא חטאתי).

ב'. מענה איוב - בגידת הרועים. (י"א-ל')

- י"א. - "מה כוחי כי אייחל ומה קיצי כי אאריך נפשי".
 י"ב. - "אם כוח אבנים כוחי אם בשרי נחוש (עשוי נחושת).
 י"ג. - "האם אין עזרתי בי ותושיה נדחה ממני.
 משמעות: ייסורי כה רבים עד כדי שאין התקווה הטובה לזמן רחוק יכולה לנחם אותי, וכל דברי העידוד והעזרה של אליפז מיותרים, ועל-כן רק אני יכול לעזור לעצמי (פסוק י"ג).

19

המשך פרק ו'.

- י"ד. - "למס מרעהו חסד ויראת שדי יעזוב".

	<u>"חסד"</u>	<u>"למס"</u>	
	טובה	הרעים	רש"י: הרעים
		מעשה רע	אב"ע: הרעים

לפי רש"י: איוב מאשים רעיו בבגידה – "למי שמונע חסד מחבירו".
 לפי אב"ע: איוב מאשים רעיו בחנופה כלפי ה' – "והענין כי המס מרעהו חסד הוא..."
בגידת הרעים. (י"א-ל')
 ט"ו. - "אחי בגדו כמו נחל כאפיק נחלים יעבורו".
 ט"ז. - "הקודרים (מכוסים) מני קרח עלימו יתעלם (יתערמו/התאספו) שלג".
 י"ז. - "בעת יזורבו (מתלהטים מקרני השמש) נצמתו (נכרתו/ התייבשו) בחומו נדעכו ממקומם".
 י"ח. - "ילפתו (יתעקמו בפיתולים) ארצות דרכם יעלו בתוהו ויאבדו".
 י"ט. - "הביטו ארצות תמא הליכות שבא קו למו".
 כ'. - "בושו (נתאכזבו) כי בטח (בטחו) באו עדיה ויחפרו".

איוב מתאר בדרך משל את יחס הרעים אליו. רעיו בגדו בו כמו נחל, ומהו נחל? הכוונה לנחל שנוצר מרוב משקעים ושלג שנמס בשל החום והשמש, והמים החלו מתפתלים לערוצי נחלים שיירות דרכים העוברות בדרכם מתימן ומשבא קיוו ויחלו למים להרוות צמאונם, אך כשהגיעו מה רבה הייתה אכזבתם, כשגילו שהמים התאדו ואינם. בנמשל כך איוב קיווה לבא הרעים לנחמו אך כגודל תקוותו היתה אכזבתו אחר ששמע את אליפז.

- כ"א. - **"כי עתה הייתם לא (לו) תראו חתת ותיראו"**.
 הייתם (הרעים) כאין וכאפס. רעי איוב נהגו כמו הנחלים הבוגדים, ורעיו מצדיקים את ה' לא משום שהם מכירים בצדקתו, אלא מפני שהם מתייראים שמא יענשו על-ידו.
"כי עתה הייתם לא (לו)". רש"י: **"הייתם נמשלים לאותו נחל"** – (מאשים בבגידה).
 אב"ע: **"לו"** למקום (הקב"ה), כאשר ראיתם החתת (הפחד) שהביא עלי **"ויראתם שמא תענשו"** – (מאשים בחנופה).
הערה: מחלוקת בין הספרים במקצתם כתוב **"לו"** באלף ובמקצתם כתוב **"לו"** ב-ו'.
 כ"ג. - **"ומלטוני מיד צר"** ומיד עריצים תפדוני".
 קריאה להצלה, וכאן קורא איוב לה' – צר ועריץ.
 כ"ד. - **"הורוני ואני אחריש"** ומה שגיתי הבינו לי".
 כ"ה - **"מה נמרצו אמרי יושר"** ומה יוכיח הוכח מכם".
 אני מוכן להחריש ולהקשיב, אך בתנאי שתאמרו לי במה חטאתי, אך לא מילים שאין בהם תכן וחכמה.
 כ"ו - **"הלהוכח מלים תחשובו"** ולרוח אמרי נואש".
 כ"ז. - **"אף על יתום תפילו"** ותכרו על ריעכם".
 לא די שבגדתם בי אלא הנכם מסוגלים להפיל יתום לבור כדי להוכיח שדבריתם נכונים.
 כ"ח. - **"ועתה הואילו פנו בי"** ועל פניכם אם אכזב".
 כ"ט. - **"שובו נא אל תהי עוולה"** ושבי עוד צדקי בה".
 ל'. - **"היש בלשוני עוולה"** אם חכי לא יבין הוות".
 קריאת איוב לרעיו לשוב בהם, לשוב מדעתם עליו ושוב מדגיש כי אין בו עוולה (חטא). פרוש נוסף יתכן כי אחר דבריו הקשים על רעיו (פסוק כ"ז), הסבו הרעים פניהם ממנו, ושקלו לעזבו ועל-כן קרא להם איוב לשוב אליו, ויעשו עמו חסד בכך שיקשיבו לטענותיו.

איוב – פרק ז'. המשך מענה איוב לאליפז.

חלוקת הפרק:

- פסוקים א'-ט"ז: גורל איוב.
 פסוקים י"ז-י"ח: גורלם של בני האדם.
 פסוקים י"ט-כ"א: טענת איוב, "כמה לא תשעה ממני"?

- א'. גורל איוב. (א'-ט"ז)
 א'. **"הלא צבא לאנוש עלי ארץ"**
 וכימי שכיר ימיו".
 חיי אדם מלאי עמל קצובים וחולפים מהרה.
 ב'. **"כעבד ישאף צל"**
 וכשכיר יקווה פועלו".
 כעבד היגע ומצפה לערב שבו ינוח.
 ג'. **"כך הנחלתי לי ירחי שוא"**
 ולילות עמל מנו לי".

גם אני יחלתי וצפיתי למנוחה, אך לשווא אפילו הלילות אינם עבורי זמן ומנוחה מרוב יסורים.
ד'. "אם שכבתי ואמרתי מתי אקום..."
ושבעתי נדודים עדי נשף"

בעת בקשתי לישון, אמרתי מתי יגיע הבוקר מרוב נדודים.

ה'. "לבש בשרי רמה וגוש עפר
כל גופי נתמלא רמה-תולעים.
ו'. "ימי קלו מני ארג

ימי חלפו במהרה ובלי תכלית, כמו אריג הנעשה מהר.

ז'. "זכור כי רוח חיי לא תשוב
ח'. "לא תשוריני עין רואי

עיניך בי ואינני".

ט'. "כלה ענן וילך
י'. "כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה"

כאן איוב השלים עם מר גורלו שעתיד הוא לעבור מן העולם.

הערה: יש הסוברים שמכאן איוב כפר בתחיית המתים (רש"י) (מצודות).

י"א. "גם אני לא אחשוך פי
י"ב. "הים אני אם תנין

אדברה בצר רוחי..."

כי תשים עלי משמר"

תלונה בפי איוב על הקב"ה, וכי אני איוב תנין אדם כה חשוב שיש צורך מצד ה' להשגיח עליו כל העת?

י"ג. "כי אמרתי תנחמני ערשי (משכבי)
י"ד. "וחתתני בחלומות

ישא בשיחי משכבי (משכב לילה)"
ומחזיונות תבעתני"

משמעות: אף אם אמרתי אתנחם וארגע בעלותי על משכבי לישון, אך גם בזאת לא מצאתי מנוח עקב נדודי שינה מחלומות וחזיונות רעים.

ט"ו. "ותבחר מחנק נפשי
מוות מעצמותי"

שוב חוזר איוב על משאלתו הידועה – המוות שבו השלווה והמנוחה.

ט"ז. "מאסתי לא לעולם אחיה
חדל ממני כי הבל ימי"

מה הטובה שיזכה בה בחייו הקצרים שנותרו לו, על-כן בקשתו "יחדל ממני" - חדל ממני את החיים.

ב'. גורלם של בני אדם. (י"ז-י"ח)

מעבר

י"ז. "מה אנוש כי תגדלנו

וכי תשית אליו לבך"

י"ח. "ותפקדנו לבקרים
לרגעים תבחננו"

משמעות: מה ערכו של האדם כי תגדלנו, ואחר-כך הנך ה' בוחן אותו תכופות למצא חטאיו כדי להענישו?

הערה: כאן איוב דיבר על גורל האדם בכלל משמעות גורל אחד לכולם, ועוות הדין הינו כללי, וכדרכו

שב לדבר על עצמו וגורלו.

ג'. טענת איוב – "כמה לא תשעה ממני?" (י"ט-כ"א)

י"ט. "כמה לא תשעה ממני
לא תרפני עד בלעי רוקי"

עד מתי ה' תמשיך לייסר אותי תכופות, ואינך נותן לי רגע מנוח לפחות לבלוע את הרוק.

כ'. "חטאתי מה אפעל לך נוצר האדם
 גם אם חטאתי, איזו רעה גרמתי לך בזאת "נוצר האדם" במשמעות שכל תפארתו של האלוקים,
 היא לשמור את האדם כדי לענותו על חטאיו.
 הערה: "למה שמתני למפגע לך ואהיה עלי למשא"
 "ואהיה עליך למשא" (תקון סופרים) למה עשיתני שאהיה כמשא כבד עליך ה'?
 כ"א. "ומה לא תשא פשעי ותעביר את עווני כי עתה לעפר אשכב ושחרתני ואינני..."
 כאן איוב מבקש שה' יעביר פשעיו וחטאיו, כדי שלא יהיה עוד למשא על הקב"ה, ומבוקשו על-פי
 הכתוב לכפר על עוונותיו כדי שימות.

איוב – פרק ח'. מענה בלדד.

חלוקת הפרק:

ה' אינו מעוות משפט אלא שופט בצדק.	פסוקים ב'-ז'
חכמת הקדמונים.	פסוקים ח'-י'
משל על גורל הרשע.	פסוקים י"א-ט"ו
משל על גורל הצדיק.	פסוקים ט"ז-י"ט
הברכה לאיוב.	פסוקים כ'-כ"ב

הקדמה: תשובת איוב הרגיזה את בלדד (הרע השני), על כי איננו מתוודה ומתפלל ומתעקש על חפותו.

א'. ה' שופט צדק. (ב'-ז')

א'. "ויען בלדד השוחי ויאמר".

ב'. "עד אן תמלל אלה

עד מתי תמשיך לומר דברים ללא תוכן וביסוס.

ג'. "האל יעוות משפט

ואם שדי יעוות צדק".

ד'. "אם בניך חטאו לו

וישלחם ביד פשעם".

משמעות: ה' שופט צדק ואינו מעוות משפט, וזו תשובה לדברי איוב אשר נרמז מהם שלא היה ראוי לאלוקים לייסר אותו. דברי בלדד קשים וישירים כנגד איוב מות בניו מפני שחטאו.

ה'. "אם אתה תשחר אל אל

ואל שדי תתחנך".

ו'. "אם זך וישר אתה

כי עתה יעיר עליך ושלם נות צדקך".

ז'. " והיה ראשיתך מצער **משמעות:** לאיוב נותר פתח לתקווה, והפתח הוא פניה ותפילה וחזרה לקב"ה, כי אז רחמי ה' יתעוררו והטוב ישוב לאיוב. והטובה שהיתה בראשית ימיו של איוב, תחשב למעט מול הטובה שתהיה לאיוב באחרית. (ז')

ב'. חכמת הקדמונים ולקחה. (ח'-י')

ח'. " **כי שאל נא לדור רישון**
 ט'. " **כי תמול אנתנו ולא נדע**
 י'. " **הלא הם יורוך יאמרו לך**
הערה: בלדד רוצה שאיוב יבדוק את הדברים (חקר הסטוריה), עד כמה דבריו נכונים בניגוד לדברי אליפז שהסתמך על חזיון.

משמעות: פניה לאיוב להוועץ בזקנים אלה שצברו נסיון חיים עשיר, ולא מכל אדם הרואה עצמו חכם, אלא הם היכולים בחכמתם לומר לו את האמת ואת החכמה, ולא כדברי איוב שהם בלי בינה, ובלי שקול דעת.

23

המשך פרק ח'.

ג'. משל על גורל הרשעים. (י"א-ט"ו)

י"א. " **היגאה גומא בלי בצה**
 י"ב. " **עודנו באבו לא יקטף**
 י"ג. " **כן אורחות כל שובחי אלוה**
 י"ד. " **אשר יקוט כסלו**
 ט"ו. " **ישען על ביתו ולא יעמוד**
 י"א. " **ישגא אחו בלי מים**
 י"ב. " **ולפני כל חציר לא יבש**
 י"ג. " **ובית עכביש מבטחו**
 י"ד. " **ובית עכביש מבטחו**
 י"ה. " **יחזיק בו ולא יקום**

משמעות: היגאה גומא...ישגה אחו בלי מים. "גומא" ו "אחו" צמחי מים הגדלים מהר, אך כאשר אין מים הם מתייבשים מהר. כך גם הרשעים ששוכחים את הקב"ה, וכל תקוותיהם והצלחותיהם יאבדו. הרשע דומה לבונה בית מקורי עכביש, במשמעות שמי שיבנה את חייו על רשע ושכחת את האל, סופו להתמוטט מפני שבנה את חייו על דברים חסרי מהות, בלי הקב"ה. נמשל: כן אורחות כל שוכחי אלוה (י"ג), כן דרכם של הרשעים שסופם ליפול מגדלותם, ולא כדברי איוב שלכל אדם אין לו תקווה, "ויכלו באפס תקווה" (פרק ז', ו') אלא רק תקוות חנף (רשע) תאבד (פסוק י"ג).

פסוק י"ד: " **אשר יקוט - (במשמעות קורים דקים) כסלו** " - (מבטחו) **ובית עכביש מבטחו** .

ומכאן המשמעות שמבטחו של הרשע יכרת ומבטחו הוא כמטווה עכביש וסופו לאבדון. המשלים: בפסוקים י"א-ט"ו, מבארים ששלוות הרשעים היא ארעית וחולפת, משום שאינה מבוססת על הבטחון בה', ולכן אין שלוות הרשעים זו סותרת את העקרון שאלוקים אינו נוהג בצדק.

ד'. גורלו של הצדיק. (ט"ז-י"ט)

ט"ז. " **רטוב הוא לפני שמש**
 משל הלקוח מעולם הצומח, כעץ אשר גם השמש אינה מיבשתו ושורשיו מתפשטים.
 י"ז. " **על גל שורשיו יסובבו**
 שורשיו אינם נעצרים גם כאשר נתקלים בקיר אבנים.
 י"ח. " **אם יבלענו ממקומו**
 גם אם יעקרוהו ממקומו " **וכחש בו** " לא יהיה ניכר שנעקר ממקומו.

י"ט. "הן הוא משוש דרכו ומעפר אחר יצמחו".

ובמקום בו ינטעו את העץ הנעקר ישמח.

רש"י: משל על הרשע. מצודות: משל על הצדיק.

הבדל הפרושים בניהם נובע במקומו של פסוק י"ט: "הן הוא משוש דרכו ומעפר אחר יצמחו".

רש"י: "של רשע שכל משושו וגם הצלחתו ללא תקווה תשוב".

מצודות: "...כי מעפר אחר אשר עתה ינטע בו יצמחו לו יונקות (שורשים)... וכך רעת הצדיקים לטובה תחשב..."

משמעות המשל: הצדיק הינו כעץ שתול על פלגי מים, מושרש, איתן, קבוע. חייו יציבים וגם כאשר

חולפות עליו רוחות (צרות), אינו זז ממקומו. נמצא שמשל זה הם ביאור להבטחת בלדד:

"והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאוד" (משל דומה בתהילים א').

ה'. ברכה לאיוב. (כ'-כ"א)

כ'. "הן אל לא ימאס תם ולא יחזיק ביד מרעים".

כ"א. "עד ימלא שחוק פיך ושפתיך תרועה".

דברי עידוד לאיוב שה' לא ימאס תם ולא יניח לו ליפול, ותמיכתו של ה' בו תהיה עד שימלא פיו שחוק.

כ"ב. קללה לשונאיו.

"שונאיך ילבשו בושת ואוהל רשעים איננו". הרשעים השונאים ינחלו מפלה ובושת, וסופם אבדון.

*סכום דברי בלדד בפסוק זה במשמעות שכל הדברים הרעים שייחלת לעצמך יתקיימו בשונאיך, המשך הברכה.

איוב פרק – ט'

מענה איוב לבלדד.

חלוקת הפרק:

א'-י"ב. - לאלוקים הכוח והחוכמה לפגוע בכולם.

י"ג-כ"ד. - ה' לא יתן לאיוב לצאת צדיק.

כ"ה-ל"ה. - תביעת איוב לבוא עם אלוקים למשפט.

א'. לאלוקים הכוח והחוכמה לפגוע בכולם. (א' - י"ב)

א'. "ויען איוב ויאמר".

ב'. "אמנם ידעתי כי כן ומה יצדק אנוש עם אל".

ג'. "אם יחפוץ לריב עמו לא יעננו אחת מני אלף".

משמעות: דברי איוב כאן הם מענה לדברי בלדד בפרק הקודם שאמר: "האל יעוות משפט", לדבריו ה'

אינו מעוות משפט, אך יחד עם זאת אינו משגיח במעשיו של האדם וכולם נתונים לגורל

שנקבע להם ע"י גורמי השמים, ומכאן שגורל הצדק וגורל הרשע אחד הוא. (מצודות, רלב"ג)

גם אם הצדיק ירצה להתווכח עם אלוקים על קיפוח שכרו, לא יזכה אף לתשובה אחת. (פסוק ג')

ד'. "חכם לבב ואמיץ כוח	מי הקשה אליו וישלם".
ה'. "המעתיק הרים ולא ידעו	אשר הפכם באפו".
ו'. "המרגיז ארץ ממקומה	ועמודיה יתפלצון".
ז'. "האומר לחרס (שמש) לא יזרח	ובעד כוכבים יחתום". (לבל יאיר)
ח'. "נוטה שמים לבדו	ודורך על במותי ים".
ט'. "עושה עש כסיל וכימה (שמות מזלות)	וחדרי תימן". (רוח סופה)
י'. "עושה גדולות עד אין חקר	ונפלאות עד אין מספר".

בתיאור חכמתו וגבורתו של ה' בקטע לעיל, הוא המשך לדבריו בקטע הקודם א' – ג', כי יתכן שיצדק אנוש עם אל בריבו עמו, שהרי אף אם יבחר באדם לריב עם ה' לא יוכל, כי ה' לא יעננו כלל ועל-כן ראוי לו לאדם לירא ולהשמר, לבל יריב עם מי שהוא תקיף וחכם, שהנה מרוב כוחו עוקר הרים ממקומם (ה'), בכוחו אף שולט על גורמי השמים – כוכבים ומזלות. תאור גדולות ונפלאות מפי איוב הם תשובה.

י"א. "הן יעבור עלי ולא אראה	ויחלוף ולא אבין לו".
י"ב. "הן יחתוף (ישחית) מי ישיבנו	מי יאמר אליו מה תעשה".

25

המשך פרק ט'.

ב'. ה' לא יתן לאיוב לצאת צדיק. (י"ג – כ"ד)	י"ג. "אלוה לא ישוב אפו (כעסו)
י"ד. "אף כי אנוכי אעננו	י"ד. "אף כי אנוכי אעננו
ט"ו. "אשר עם צדקתו לא אענה	ט"ו. "אשר עם צדקתו לא אענה
ט"ז. "אם קראתי ויענני	ט"ז. "אם קראתי ויענני
י"ז. "אשר בשערה (סערה) ישופני (יכני)	י"ז. "אשר בשערה (סערה) ישופני (יכני)
י"ח. "לא יתנני השב רוחי	י"ח. "לא יתנני השב רוחי
י"ט. "אם לכוח אמיץ	י"ט. "אם לכוח אמיץ

הרעות והיסורים שהביא עלי ה', הם מצד הכוח ותוקף שיש לו על האדם ואם מצד המשפט, מי אשר ביכולתו לקבוע מועד למשפט כדי שאוכל לבא במשפט עם ה'. (מצודות) כ'. "אם אצדק פי ירשיעני" (ויכשילני) תם אני ויעקשני". (ויכשילני)

רש"י: אם אצדק פי ירשיעני כי יסתתמו דברי מיראה!
מצודות: הנני צדיק אך וכי בעבור אמרי פי ודברי אחשב לרשע?
משמעות: לדברי רש"י: קריאת הפסוק בסימן קריאה!
לדברי מצודות דוד: קריאת הפסוק בתמיהה?

כ"א. "תם אני לא אדע נפשי אמאס חיי".
מאחר והנני תם וכל היסורים באים עלי בחינם, מאסתי בחיי.

כ"ב. "אחת היא על כן אמרתי
 כ"ג. "אם שוט (שבט/מטה) ימית פתאום
 תם ורשע היא מכלה".
 למסת (כליון/מוות) נקיים ילעג".
 משמעות: אם ה' ימית פתאום (מהר) את הרשע, הוא ודאי ילעג וישמח שהרי נגאל מיסוריו,
 והצדיקים שלא נענשו יתמשכו יסוריהם בעולם. מכאן המוות הבא על הרשעים טוב יותר
 מאריכות הימים הזוכים בה הצדיקים. (רלב"ג ומצודות)
 כ"ד. "ארץ נתנה ביד רשע פני שופטיה יכסה אם לא אפו מי הוא".
 "ביד רשע" רש"י: כלפי שטן.
 מצודות דוד: הרשעים בעולם הגוזלים והעושקים את החלשים.

סכום: דברי איוב בקטע, הינם תשובה לאליפז ובלדד.
 א'. לאליפז: אשר תיאר את גדלות ה' (פרק ה', ט' – י"ג), במשמעות הטובות של ה' עם בני האדם, הצדק והגמול.
 במשמעות הובות הוצדק והגמול הטוב, שעושה ה' עם בני האדם בעולם.
 תגובת איוב לדברים אלה, שאכן יש כוחות ונפלאות להקב"ה, אך כולם נועדו להרס ולחורבן.
 ב'. לבלדד: אשר הציע לאיוב להתפלל לה' ולבקש את סליחתו. (פרק ח', ה')
 תשובת איוב, שאין טעם שהרי אין הוא מאמין שה' יתייחס אליו כלל, כי הוא פועל בדרך הכוח. (י"ד – י"ט)

המשך פרק ט'.

ג'. תביעת איוב לבוא עם אלוקים למשפט. (כ"ה – ל"ה)

כ"ה. "וימי קלו מני רץ	ברחו לא ראו טובה".
כ"ו. "חלפו עם אניות אבה (שם נהר)	כנשר יטוש (ממהר) עלי אוכל".
כ"ז. "אם אומרים אשכחה שיחי	אעזבה פני ואבליגה".
כ"ח. "יגורתי כל עצבותי	ידעתי כי לא תנקני".
כ"ט. "אנוכי ארשע	למה זה הבל איגע".
ל'. "אם התרחצתי במי שלג	והזכותי בבור כפי".
ל"א. "אז בשחת תטבלני	ותעבוני שלמותי". (בגדי)
ל"ב. "כי לא איש כמוני אעננו	נבא יחדיו למשפט".
ל"ג. "לא יש בנינו מוכיח	ישת ידו על שנינו".
ל"ד. "יסר מעלי שבטו (יסורים)	ואמתו (פחדו) אל תבעתני".
ל"ה. "אדברה ולא איראנו	כי לא כן אנוכי עמדי".

משמעות: אחר שאיוב שב לתאר את חייו הקצרים ומלאי היסורים ודעתו שה' מרשיעו בחנם, שב לתבוע את ה' למשפט, אך מאחר וה' הוא גם השופט אז ודאי שלא יתכן משפט הוגן.
 איוב מוכן לבא במשפט עם ה' בתנאים הבאים:
 א'. "יסר מעלי שבטו" - הסרת היסורים.

ב'. **"ואמתו אל תבעתני"** - הסרת אימת הפחד, כי אז **"אדברה ולא איראנו"** (ל"ה). במשמעות אם ימולאו התנאים לעיל (ל"ד), אז לא ירא לדבר ולטעון על מה ה' הביא עליו את כל הרעה בחנם, ואז יתברר שלא ימצא בו עוון ולא כפי שחשבו עליו הרעים. איוב המוחל למוות, מבאר כי הרע והיסורים אשר יגיע לנקיים, יותר קשה לפי שהרע המגיע לרשעים ימיתם מהר ולא יתמשך סבלם בעולם, אך הנקיים (צדיקים) יתמשך סבלם זמן ארוך.

איוב פרק י'.

חלוקת הפרק:

א' - ח'. - טענת איוב מדוע ה' מעניש אותו.
ט' - י"ז. - ה' מייסר את מעשי ידיו.
י"ח-כ"ב. - בקשה שה' יפסיק את יסוריו.

א'. טענת איוב מדוע ה' מעניש אותו. (א'-ח')

א'. - **"נקטה נפשי בחיי אעזבה עלי שיחי אדברה במר נפשי"**.

המשך לדברים שנאמרו בפרק ט', איוב ממשיך בטון מריר מלא צער.

ב'. - **"אומר אל אלוה אל הרשיעני הודיעני על מה תריבני"**.

איוב מבקש מה' שלא ירשיע אותו, הוא אינו יודע על מה הקב"ה מעניש אותו, והדבר מחמיר את הכאב.

ג'. - **"הטוב לך כי תעשוק כי תמאס יגיע כפיך ועל עצת רשעים הופעת"**.

כל מי שמייצר דבר מתגאה בו, אז מדוע מייסר את יציר כפיו ועושה אף חסד לרשעים.

ד'. - **"העיני בשר לך אם כראות אנוש תראה"**.

שופט בשר ודם מסוגל לטעות, אך האם הקב"ה כמו שופט בשר ודם מסוגל לטעות, ומעניש את איוב בטעות.

ה'. - **"הכימי אנוש ימידך אם שנותיך כימי גבר"**.

ו'. - **"כי תבקש לעווני ולחטאתי תדרוש"**.

דרך העולם, אדם ממחר לנקום ולהעניש אדם אחר מפני שחושש שאין בידו זמן לנקום, אך האם ה' מוגבל בזמן שממחר להעניש את איוב מהר, שמא אח"כ לא יספיק בידו להעניש.

ז'. - **"על דעתך כי לא ארשע ואין מידך מציל"**.

ואם רשעתי לא אוכל להנצל, כי אתה היוצר (אב"ע).

ח'. - **"ידיך עצבוני ויעשוני יחד סביב ותבלעני"**.

ומדוע אם כן ידיך עצבו אותי גוף, רקמות וגידים, ואח"כ כתשו אותי והשחיתוני ביסורים.

סכום ביניים: - בקטע זה איוב שואל 3 שאלות:

א'. הטוב לך כי תעשוק כי תמאס יגיע כפיך? (ג).

ב'. העיני בשר לך אם כראות אנוש תראה? (ד).

ג'. הכימי אנוש ימידך אם שנותיך כימי גבר? (ה).

משמעות השאלות:

הראשונה כיצד ה' מייסר את יגיע כפיו שיצר בצורה מופלאה. הדבר דומה לאדם שיצר יצירה אומנותית,

ואחר שסיים הורס אותה במו ידיו?

שניה כיצד ה' טעה לדעתו בהבאת יסורים עליו על לא עוול בכפו, כך דרכם של שופטי בשר ודם, אך

לא של הקב"ה?

שלישית מדוע ה' ממחר לייסר אותו כדרך בני-אדם הממהרים לנקום מחשש שלא יספיקו בחייהם, או שימנעו אחרים ממנו לנקום, אך ה' אין ימיו קצובים, ואין מציל מידו?

ב'. ה' מייסר את מעשי ידיו. (ט'-י"ז)

ט'. - "זכור נא כי כחומר עשיתיני	ואל עפר תשיבני".
י'. - "הלא כחלב תתיכני	וכגבינה תקפיאני".
י"א. - "עור ובשר תלבישני	ובעצמות וגידים תשוככני".
י"ב. - "חיים וחסד עשית עמדי	ופקודתך שמרה רוחי".
י"ג. - "ואלה צפנת בלבבך	ידעתי כי זאת עמך".

28

המשך פרק י'.

איוב מתאר את יצירת האדם כמעשה פלא. יצירה נפלאה, ובלשון ציורית הדבר דומה כחלב אשר הופך לגבינה מוצקה, ובדימוי נוסף האדם כלבוב עור ובשר, אשר סוככים על עצמות וגידים. ואח"כ נתן ה' בגוף זה חיים כדי להתקיים, אך כאן נכונה תלונה קשה של איוב כלפי הקב"ה, "ואלה צפנת בלבבך ידעתי כי זאת עמך". (י"ג)

משמעות:

אך לבסוף נודעו מחשבותיו ומזימותיו של ה', כאשר מלכתחילה ברא ה' כדי להרע לו, ואף העלים מהאדם כיצד עתיד להרע לו, ונראה שיש הנאה מצד ה' ליצור ולגדל את האדם כדי להרע לו בסוף.

י"ד. - "אם חטאתי ושמרתני	ומעוונני לא תנקני".
ט"ו. - "אם רשעתי אללי לי	שבע קלון וראה עניי".
ט"ז. - "ויגאה כשחל תצודני	ותשוב תתפלא בי".
י"ז. - "תחדש עדיך נגדי	ותרב כעשך עמדי
	חליפות וצבא עמי".

משמעות:

איוב מתלונן על כי ה', במקום לשומרו במשמעות חיובית, ה' שומר לו את החטא ומענישו. מבחינתו של איוב אם רשע וחטא אוי לו, אך גם אם לא חטא ה' לא יפטור אותו מיסורים "וצדקתי לא אשא ראשי" (ט"ז), ונראה שה' מתגאה אחר שהצליח לצוד שחל (אריה), שהרי היסורים כה תכופים עד שנראה שאיוב נחשב בעיני ה' באוייב חזק, וה' שולח צבא להלחם בו "תחדש עדיך נגדי... חליפות וצבא עמי" (י"ז).

ג'. הבקשה שה' יפסיק את יסוריו. (י"ח-כ"ב)

י"ח. - "ולמה מרחם הוצאתני	אגווע ועין לא תראני".
י"ט. - "כאשר לא הייתי אהיה	מבטן לקבר אוכל".
כ'. - "הלא מעט ימי יחדל	ישית ממני ואבליגה מעט".
כ"א. - "בטרם אלך ולא אשוב	אל ארץ חושך וצלמוות".
כ"ב. - "ארץ עפנתה כמו אופל	ותופע כמו אופל".
	צלמוות ולא סדרים

משמעות:

שוב חוזר איוב למשאלתו הידועה, שאם כך ה' עושה לו למה הוציאו ה' מרחם אימו, אך אם כבר נולד בקשתו שה' יפסיק את יסוריו, שהרי ימי האדם קצרים שמסתיימים בהעלמו אל ארץ חושך וצלמוות – אל הקבר.

הערה:

איוב - פרק י"א.

מענה צופר.

חלוקת הפרק:

- א'-ו' - תוכחה לאיוב על דבריו.
 - ז'-י"ב - חכמת ה' מול אפסות האדם.
 - י"ג-כ' - הצעה לאיוב לשוב בתשובה.
- א'. תוכחה לאיוב. (א' - ו').

- א'. "ויען צופר הנעמתי ויאמר".
- ב'. "הרוב דברים לא יענה
האם מי שמרבה במילים הופך אותו לצדיק.
- ג'. "בדיך מתים יחרישו
משקרין אנשים יכולים להיות חרשים, ומכל מה שאמר עד עתה כלפי ה', לא גערו בו.
- ד'. "ותאמר זך לקחי
אתה אומר שהנך זך ומעשיך טהורים.

- ה'. "ואולם מי יתן אלוה דבר
ויפתח שפתיו עמך".

ו'. "ויגד לך תעלומות חכמה כי כפלים לתושיה (חוב) ודע כי ישה לך אלוה מעונך".
משמעות: מול בקשת איוב שה' ידבר עמו "הודיעני על מה תריבני" (פרק י"ב), עונה צופר שלו ה' היה מדבר עמו, כי אז היה מגלה ומתברר לו שמגיע לו פי-שניים עונש ממה שקיבל, ורק מפני שהקב"ה רחמן והשכיח לו מעוונותיו "ישה לך אלוה מעונך", "ודע כי ישה לך אלוה"

ומכאן שצרותיו של איוב הם כאין לעומת חטאיו, ורק ה' בחכמתו הרבה יודע את חטאיו שנעלמו ונסתרו מעיני איוב.

ב'. חכמת ה' מול אפסות האדם. (ז' - י"ב)

אחת מטענותיו של איוב הינה מדוע אין אלוקים מורה לו על מה מענישו?
תשובת צופר שישנם דברים גדולים ורחוקים מאיתנו, ואין ביכולת האדם להבין את כל מעשי ה', לעומת חכמת ה' שהיא כה גדולה שביכולתו לדעת הכל ומי חטא. מכאן שאין אדם יכול לרדת אל תכלית חכמת ה', ועל-כן גם אם אין אדם יודע במה חטא, ה' בחכמתו ודאי מצא חטא שנעלם מהחוטא.

- ז'. "החקר אלוה תמצא
אם עד תכלית שדי תמצא".
 - ח'. "גבהי שמים מה תפעל
עמוקה משאול מה תדע".
 - ט'. "ארוכה מארץ מדה
ורחבה מני ים".
 - י'. "אם יחלוף ויסגיר
ויקהיל ומי ישיבנו".
- אם הקב"ה יסגיר – יעניש ביסורים או בכל עונש אחר, מי יוכל לעצור בעדו.
י"א. "כי הוא ידע מתי שווא
וירא אוון ולא יתבונן".
שהרי רק ה' יודע מי חטא ורואה את האוון באדם, גם מה שקורה בסתר.
י"ב. "ואיש נבוב ילבב
ועיר פרא אדם יולד".
בניגוד לקב"ה ולחכמתו, האדם הינו חלול וכמו עיר חסר חכמה ובינה.

המשך פרק י"א.

ג'. הצעה לאיוב לשוב בתשובה. (י"ג - כ')

י"ג. "אם אתה הכנות לבך

י"ד. "אם אוון בידיך הרחיקהו

הצעה לאיוב להתפלל עם פרישת כפיים, ואם יש חטא בידו שירחיקנו – חזרה בתשובה.

ט"ו. "כי אז תשא פניך ממום

והיית מוצק ולא תירא".

ט"ז. "כי אתה עמל תשכח

כמים עברו תזכור".

לו ישא תפילה ויתנתק מחטאיו, כי אז ה' יסיר ממנו מכאוביו ויהיה חזק ולא ירא מפחד, וכל סבלו וכאביו ישכחו ויעברו כמים העוברים ממקומם, מרוב הטובה שתגיע עליו.

י"ז. "ומצהרים יקום חלד

תעופה כבוקר תהיה".

יגיע לך זמן מאור מצהרים ועת החושך (תעופה) יהפך להיות מאור כאור הבוקר – הכל יהפך לטובה.

י"ח. "ובטחת כי יש תקווה

וחפרת לבטח תשכב".

תשב בטח כי יש תקווה ומסביבך תהה כעין חפירה מגנה לבל תפגע.

י"ט. "ורבצת ואין מהריד

וחילו פניך רבים".

וכאשר תשכב לנוח לא יהיה לך מי שיפחידך, וישובו גדולי העם לחלות פניהם אליך במשאלותיהם כבימים הראשונים.

כ'. "ועיני רשעים תכלינה ומנוס אבד מנהם ותקוותם מפח נפש".

סיום דברי צופר, קללה לרשעים שביום פקודתם יאבדו, ומכאן שדעת צופר כדעת אליפז ובלדד שהכל בא בהשגחה עליונה, שהרי גם גודל הצלחת הרשעים זמנית, וביום פקודה יאבד מהם המנוס, כי לא ימצאו למי לנוס לעזרה, כאן רומז צופר שהצדיקים אינם סובלים.

סכום דברי הרעים.

רעיונות משותפים: א'. ה' שופט ופועל בצדק.

ב'. צדיק וטוב לו רשע ורע לו.

ג'. היסורים הם תוצאה של חטאים ועל-כן על איוב לחזור בתשובה כדי שייטב לו.

ד'. לדעת כולם אליפז, בלדד וצופר – איוב חטא.

ה'. על מה הסתמכו דבריהם: אליפז – נסיון אישי וחלום לילה – חזיון.

בלדד - מסורת ראשונים (משל הקדמונים).

צופר - חכמה אלוקים נשגבה מאדם.

סגנון: אליפז המבוגר מבין הרעים, מדבר בעדינות ורומז כי מטבעו של האדם אשר לעמל יולד, אי-אפשר שלא יכשל ויחטא.

בלדד בוטה נחרץ יותר, דבריו ישירים. טענתו שבני איוב מצאו את מותם מפני שחטאו,

"אם בניך חטאו וישלחם ביד פשעם". סבלו של איוב בוודאי הם תוצאה של חטאים.

צופר הצעיר מבין שלושת הרעים בוטה, חריף, תוקפני ולדעתו צרותיו של איוב הם מעט מול חטאיו בפועל.

כי לו הייתה מתמלאת משאלתו של איוב, "הודיעני על מה תריבני". (פרק י', ב') היה איוב מגלה

כי ה' נהג בחמלה ולא הענישו על כל חטאיו, ועדיין חובך כלפי אלוקים גדול.

"ואולם מי יתן אלוה דבר... ... כי כפליים לתושיה". (חוב) (פרק י"ג, ה'-ו')

איוב – פרק י"ב .
תשובת איוב לצופר ולרעים.

פרק י"ב:

א'-ו'. - אין בדברי הרעים חכמה.

ז'-י"ג. - חכמת ה' ידועה.

י"ד-כ"ה. - חכמת וגבורת ה' הם כלים בידיו להרוס.

1. אין בדברי הרעים חכמה. (א'-ו')

א'. פתיחה: "ויען איוב ויאמר".

ב'. "אמנם כי אתם עם ועמכם תמות חכמה".

איוב בלשון צינית מטיח כלפי הרעים שחכמתם כה גדולה עד כי נראה שהם עם שעם מותם תעלם כל החכמה מהעולם.

ג'. "גם לי לבב כמוכם לא נופל אנוכי מכם ואין מי אין כמו אלה".

גם אני חכם ובעל נסיון, ומי אינו יודע כל מה שאמרו הרעים, "ואין מי אין כמו אלה"

הערה: תשובה לצופר שאמר שאדם חלול וחסר חכמה. (פרק י"א פסוק י"ב)

תשובה לבלדד "עד אן תמלל אלה". (פרק ח' פסוק ב')

ד'. "שחוק לרעהו אהיה קורא לאלוה ויענהו שחוק צדיק תמים".

דברי הרעים אין בהם כל ממש אלא דברי שחוק, עד כדי שהפך איוב בעיניהם למקור שחוק ולעג, וכנגד דברי צופר שלצדיק יש חיים טובים ולרשע צער, ועל-כן יש להתפלל. עונה איוב שצופר הינו תמים וקל דעת ודבריו הם דברי לעג.

ה'. "לפיד בוז לעשתות (גאוה) שאנן נכון למועדי רגל".

דבריהם ועצתם דומים ללפיד שכמעט סיים את תפקידו, ומה שנותר הוא לזרוק אותו, כך עצתם היא חסרת ערך - עצת סרק כשהם מציעים להתפלל דבריהם טובים ודומים "למועדי רגל" – כמו "כושלים" הנאחזים בעשב.

ו'. "ישליו אוהלים לשודדים ובטוחות למרגיזי אל לאשר הביא אלוה בידו".

כל המציאות חזקה מדברי הרעים, אוהלי הרשעים והשודדים שלווים יותר מאלה שמחפשים את ה', ושלוות הרשעים באה מאת ה', "לאשר הביא אלוה בידו".

הערה: פרוש א': ה' בעצמו נותן שלוה ושלום לרשעים - במשמעות: אלוקים-קודש.

פרוש ב': שלוה ושלום לרשעים על-אף שיש בידם אלוה-עבודה זרה (אב"ע מצודות) במשמעות: אלוקים-חול.

2. חכמת ה' ידועה. (ז'-י"ג)

ועוף השמים ויגד לך".

ויספרו לך דגי הים".

ז': "ואולם שאל נא בהמות ותורך

ח': "או שיח לארץ ותורך

ט': "מי לא ידע בכל אלה

י': "אשר בידו נפש כל חי

בפרק הקודם צופר הראה את ידיעותיו הרחבות בידיעת האלוקים,

"גבהי שמים מה תפעל עמוקה משאול מה תדע" (פרק י"א פסוק ח'). כנגד עונה איוב שחכמתו של צופר וחוכמת הרעים אשר התפארו בה, ידועה לא רק לבני אדם אלא אפילו לבהמות, עופות השמים, דגי הים כולם יודעים כי ה' בחכמתו יצר כל, והם לא חדשו דבר.

32

המשך פרק י"ב.

י"א: "הלא אוזן מלין תבחן

והחך אוכל יטעם לו".
חכמה אמיתית הינה בתבונה להבחין בדברים הנאמרים, כמו שהחך נועד לטעימת האוכל- בקורת לצופר שדבריו טפלים וחסרי טעם.

י"ב: "בישישים חכמה

ואורך ימים תבונה".
נגד דבריהם כי חכמת אלוקים מובנת לישישים, אך איוב מבקש לברר בעצמו את מעשי ה'.

י"ג: "עמו חכמה וגבורה

לו עצה ותבונה".
סכום: לה' חכמה וגבורה, עצה ותבונה ומכאן שהרעים לא חדשו דבר ואין חכמה בדבריהם.

3. חכמת וגבורת ה' הם כלים בידי להרוס. (י"ד-כ"ה)

י"ד-ט"ז: חכמת ה' בטבע.

י"ד: "הן יהרוס ולא יבנה

את מה שה' הורס אי-אפשר לבנות – לתקן.

ט"ו: "הן יעצור במים ויבשו

המים מקור הברכה הופכים לקללה, יש וה' עוצר והכל מתייבש, או שנותנם לרוב בבת אחת ומשחיתים.

ט"ז: "עמי עוז ותושיה

לו שוגג ומשגה".
בה' "העוז" – היכולת את מי לחזק, ו"התושיה" – היכולת את מי להתיש.

בה' "שוגג" – יודע את שגגת האדם ו"משגה" – ברא את השטן להכשיל (רש"י, מצודות).

י"ז-כ"ב: "חכמת ה' וגבורתו בראשי עם ומנהיגיו". (י"ז-כ"ב)

י"ז: "מוליך יועצים שולל

י"ח: "מוסר מלכים פתח

י"ט: "מוליך כוהנים שולל

כ': "מסיר שפה לנאמנים

כ"א: "שופך בוז על נדיבים

כ"ב: "מגלה עמוקות מיני חושך

ה' בכוחו וגבורתו מוליך יועצים חכמים ושופטים שולל ומבלבל את דעתם. גם הכוהנים והחזקים "אתנים"

מטעה. את בעלי הלשון "נאמנים" ובעלי החכמה הזקנים מכשילם, וברצונו אף מסיר את חכמתם. גם

על הנכבדים "נדיבים" והחזקים "אפיקים" לא פסח, והופכם לבוז וחלשים. יש שה' מגדלם ומרומם אותם

כדי לאבדם, וכך הפגיעה בהם תהיה משמעותית וקשה יותר. פעמים מלמד אדם נסתרות – "מגלה עמוקות",

ופעמים מהאדם החכם-מסתיר כל חכמתו ממנו "ויוצא לאור צלמוות"

חכמת ה' בעמים. (כ"ג-כ"ה)

כ"ג: "משגיא (מרומם) לגויים ויאבדם

בכוחו לגדל ולרומם עם במטרה לאבדם, וכך הפגיעה תהיה משמעותית וקשה, ובכך פרש להם מלכודת,

כ"ד: "מסיר לב ראשי עם הארץ

גורם לראשי העם לטעות.

כ"ה: "ימששו חושך ולא אור

ויתעם כשכור".

ה' מטעה אותם כאדם שממשש בחושך וכשכור.
סכום: לדעת איוב בה' החכמה והכוח כדברי הרעים, אלא שלדעתו ה' מנצל את כוחו וחכמתו מתוך עריצות, שרירות ואכזריות כדי לפגוע באדם. ה' אינו מבחין בין צדיק לרשע, בין שוגג למזיד. כל רצונו הוא לגדל את האדם כדי להכשילו ולהטעותו ולייסרו, ללא כל הבחנה.

איוב – פרק י"ג.

המשך תשובות איוב לרעיו החנפנים.

חלוקת הפרק:

- א' – י"ז. - מה בין איוב לרעיו וטענותיו אליהם.
- י"ח-כ"ח. - טענות איוב כלפי הקב"ה.

הקדמה: לדעת איוב דברי הרעים עליו ואליו, הם כדי למצוא חן בעיני ה' ולהתחנף לו. ולדעתו הדברים אפילו פוגעים בכבודו של הקב"ה, כי הם רבים את ריבו כדי להצדיקו.

- א'. מה בין איוב לרעיו וטענותיו אליהם. (א' - י"ז)
- א'. "הן כל ראתה עיני שמעה אוזני ותבן לה".
- ב'. "כדעתכם ידעתי גם אני לא נופל אנוכי מכם".
- ג'. "אולם אני אל שדי אדבר והוכח אל אל אחפץ".
- ד'. "ואולם אתם טופלי שקר רופאי אליל כולכם".
- ה'. "מי יתן החרש תחרישון ועל-כן הנכם כרופאי הבל בשעה שכל נחמתכם אלי חזור בתשובה, כשאין בי כל עוון וחטא (מצודות)."
- ו'. "שמעו נא תוכחתי ורבות שפתי הקשיבו".
- ז'. "הלאל תדברו עוולה ולא תדברו רמיה".
- ח'. "הפניו תשאון אם לאל תריבון".
- ט'. "הטוב כי יחקור אתכם דברי תוכחה לרעים שבדבריהם השקריים עושים עוולה לקב"ה. דבריהם הם חנופה, ומיראתם את ה' הם מאשימים את איוב, ומצדיקים את הקב"ה, ואין זה לכבודו של הקב"ה, לריב את ריבו של ה' כשבליכם יודעים שלא חטא.
- י'. "הטוב כי יחקור אתכם אם בסתר פנים תשאון".
- יא'. "הלא שאתו תבעת אתכם ופחדו יפיל עליכם".
- יב'. "זכרונוכם משלי אפר לו אלוקים היה חוקר-מוכיח אתכם, האם יכולתם להתל בו ואף לא יכולתם לכבוש פניכם בסתר, ופחדו של ה' יבעת אתכם.
- יג'. "זכרונוכם משלי אפר לגבי חומר גביכם". (גביכם – גבובי דברים).
- יד'. "הלא שאתו תבעת אתכם כל זכרונוכם ומשליכם הם כמשלי אפר (כעפר) חסרי משמעות ומבוטלים. ויעבור עלי מה".

הניחו לי לדבר כל מה שברצוני, ויהיה אשר יהיה. כנגד דברי הרעים, עד אן תמלל אלה (פרק ח', ב').

י"ד. "על מה אשא בשרי בשני ונפשי אשים בכפי".

מה עווני אשר בגינו כל בשרי נשחת, ונפשי מתייסרת משתיקה.

ט"ו. "הן יקטלני לא (לו-תקון סופרים) איחל אך דרכי אל פניו אוכיח".

אף אם אלוקים יקטלני (יהרגני), לא תסור יראתי וכל חפצי לברר דרכי מדוע מייסרני, וכל טענותי אינם

התרסה בעלמה. (מצודות)

34

המשך פרק י"ג.

ט"ז. "גם היא לי לישועה כי לא לפני חנף יבוא".

ה' יהיה מגן ועזרה "לישועה", מדברי החנופה של הרעים אשר משמשים כמגינים לקב"ה, אך מאחר שביסוד הדברים שלהם הם שקריים, ה' ידחה את התחנפותם.

י"ז. "שמעו שמוע מלתי ואחוותי באוזניכם".

שמעו והאזינו מלתי אחוותי- דברי.

ב'. טענות איוב כלפי הקב"ה. (י"ח – כ"ח)

י"ח. "הנה נא ערכתי משפט ידעתי כי אני אצדק".

איוב מביע רצונו להדין עם האלוקים, ולבא עמו במשפט ולדבריו אף יצא זכאי במשפט.

י"ט. "מי הוא יריב עמדי כי אתה אחריש ואגוע".

מי יש ביכולתו לריב עמדי מבלי שיש עמו טענות צודקות ומשכנעות. ולו הייתי שותק מול טענות הכוזבות של הרעים, הייתי מת מיסורים על כי נמנעתי מלהגיב (מצודות).

כ'. "אך שתיים אל תעש עמדי אז מפניך לא אסתר".

כ"א. "כפך מעלי הרחק ואמתך אל תבעתני".

איוב מביע כאן נכונות לבא במשפט עם האלוקים, עם שני תנאים מוקדמים:

א'. הסרת היסורים – "כפך מעלי הרחק".

ב'. הסרת אימת הפחד – "ואמתך מעלי הרחק".

תנאים אלה הם בסיס ראשוני לעמוד מול האלוקים ולטעון טענותיו, ובלעדי תנאים אלה יסתמו טענותיו. (מצודות)

כ"ב. "וקרא ואנוכי אענה או אדבר והשיבני".

אם יתקיימו שני התנאים לעיל, כי אז נעמוד כשווים ואהיה מוכן לענות לכל שאלה, ופעמים אני אשאל ואתה ה' תענה.

כ"ג. "כמה לי עוונות וחטאות פשעי וחטאתי הודיעני".

כ"ד. "למה פניך תסתיר ותחשיבני לאויב לך".

חלק מטענותיו של איוב לקב"ה: כמה עוונות, חטאות ופשעים בידי כי לא ידעתי על אחת מהם שיש בידי, ומדוע ה' חושב אותי לאויב עד-כדי שם אותי למטרה, בהבאת כל הרעות עלי.

כ"ה. "העלה נדף תערוף ואת קש יבש תרדוף".

וכי תערוף ותרדוף עלה נדף (אויב) שהרי זה לא מכבודך ה'.

כ"ו. "כי תכתוב עלי מרורות ותורישני עוונות נעורי".

טענה כלפי ה' אשר מונה וזוכר חטאות ועוונות שנעשו אף בנעורי כשהייתי חסר חכמה, ואף עליהם אני נענש.

כ"ז. "ותשם בסד רגלי ותשמור כל אורחותי".

איוב מדמה עצמו כאילו נדון להיות בסד כבול רגליים, שלא יוכל לברוח כדי שה' יוכל לייסרו בקביעות.

כ"ח. "והוא כרקב יבלה כבגד אכלו עש".

תוצאת היסורים, הגוף נרקב, ומתבלה כבגד אכלו עש ואין מכבודו של ה' ברדיפה המתמשכת אחריו. (רש"י)

סכום:

לאחר דברי הרעים ובפרט אחר דברי צופר הקשים, פותח איוב במתקפה קשה כלפיהם. טענותיו העיקריות הינם שמעיון בדבריהם אין ממש, ולא כל חכמה. דבריהם הם שקר וכל חפצם למצוא חן בעיני הקב"ה. חנופה עד כדי טפשות, שאף ה' לא יקבל. בהמשך ממשיך איוב בעקביות לדרוש משפט צדק עם ה', ולבא עמו במשפט כשווה מול שווה.

איוב פרק י"ד - (בקיאות).

חלוקת הפרק:

א' - ו'. אפסות האדם מול ה'.
ז' - י"ב. אין תוחלת לאדם אחר מותו.
י"ג - י"ז. משאלת איוב.
י"ח - כ"ב. תוחלת האדם אחר המוות.

א'. אפסות האדם מול ה'. (א' - ו').

א'. "אדם ילוד אשה
ב'. "כצייץ יצא וימל"

חיינו של אדם קצרים ומלאים טרדות ויסורים.

ג'. "אף על זה פקחת עניך
על-אף שפלותו של האדם בעולם, פוקח ה' עיניו להשגיח ולדקדק במעשיו, כדי להענישו.

ד. "מי יתן טהור מטמא
לא אחד".

וכי אפשר שהנולד מן הטמא – יטהר? בדומה לדברי דוד המלך:
"הן בעוון חוללתי ובחטא יחמתני אמי" (תהילים נ"א).

ומכאן שאין אדם בארץ אשר לא יחטא.

ה'. "אם חרוצים ימיו מספר חודשיו איתך
ו'. "שעה מעליו ויחדל"

בקשת איוב לסיכום: היות וימי האדם קצובים ומלאי רוגז (יסורים), מן הראוי שיסיר ה' מעליו את מכותיו ותחלוואיו. רעיון זה חוזר מספר פעמים בדברי איוב. עיין פרק י' פסוקים כ' – כ"ב.

ב'. אין תוחלת לאדם אחר מותו. (ז' - י"ב).

ז'. "כי יש לעץ תקווה
ח'. "אם יזקין בארץ שורשו"

ט'. "מריח מים יפרח
י'. "וגבר ימות ויחלש"

יא. "אזלו מים מני ים
יב. "ואיש שכב ולא יקום"

ויגווע אדם ואיו".

ונהר יחרב ויבש".

עד בלתי שמים לא יקיצו...".

איוב מתאר את גורל האדם מול גורל העץ, ואף כי לעץ יש תקווה לחזור לקדמותו גם אם יכרת, ישוב לחדש ענפים. "מריח מים יפרח" (פסוק ט') האדם לעומתו כשימות, לא יחזור עוד לקדמותו.

בדומה לנהר שנחרב (התייבש), שלא ישובו אליו המים מעצמו כי אם במי ים אשר ימלאוהו. (מצודות)

38

המשך פרק י"ד (בקיאות).

ג'. משאלת איוב. (י"ג - י"ז).

י"ג. "מי יתן בשאול (קבר) תצפיניני
י"ד. "אם ימות גבר היחייה כל ימי צבאי אייחל
ט"ו. "תקרא ואנוכי אעניך
ט"ז. "כי עתה צעדי תספור
י"ז. "חתום בצרור פשעי

תסתירני עד שוב אפיך...".
עד בוא חליפתי".
למעשי ידיך תכסוף".
לא תספור על חטאתי".
ותתפול על עוונתי".

איוב עובר לתאר תיאור דמיוני, שבו לו היה זוכה למוות זמני במשמעות שה' ימיתהו ויסתירהו בשאול (קבר), עד אשר ישוב אף (רוגז) ה' ממנו, כי אז משעה שיחלוף כעס ה' ממנו כי אז יוכל לעמוד ולהתווכח, ולעמוד על צדקתו. (מצודות)

הערה: רעיון זה הוא בדומה לדברי איוב בפרק י"ג, כ'-כ"א:

"אך שתיים אל תעשה עמדי
"כפך מעלי הרחק
אז מפניך לא יסתר". (י"ג-כ')
ואימתך אל תבעתני". (י"ג-כ"א)

ד'. תוחלת האדם אחר המוות. (י"ח - כ"ב).

י"ח. "ואולם הר נופל יבול
י"ט. "אבנים שחקו מים תשטוף ספיחיה עפר הארץ
כ'. "יכבדו בניו ולא ידע
כאן שב איוב לתאר את ההפסד והאבדון שבמוות, את המציאות משעה שאדם מת, נעשה בל (כמל) ונפסד ולא ישוב להיות כפי שהיה, בדומה להר נופל וכאבנים שנשחקו במים.

וצור יעתק ממקומו".
ותקוות אנוש האבדת".
ויצערו ולא יבין למה".

39

בס"ד.

איוב - פרק כ"ח.

החכמה.

חלוקת הפרק:

א'-י"א. - חוכמת האדם.

י"ב-כ"ח. - חוכמת האלוקים.

הקדמה: יש משערים שפרק זה הוא תוספת של מחבר הספר, מאחר ופרק זה מסביר את מהות החכמה-האלוקית שנעלמה ונשגבה מאדם, מול חכמת האדם שמצטמצמת לתחום קטן בסביבתו, וצרכיו

שיש בכוחו ובחכמתו להשיגם, ויש הסוברים שפרק זה הוא המשך דברי איוב לרעיו.

א'. חוכמת האדם. (א' - י"א)

- א'. "כי לכסף יש מוצא ומקום לזהב".
ב'. "ברזל מעפר יוקח ואבן יצוק נחושה".
בחכמתו יכול להפיק מתכות כסף, זהב, ברזל, נחושת.
ג'. "קץ / שם לחושך ולכל תכלית הוא חוקר אבן אופל וצלמוות".
בחכמתו למד להגיע למערות ומקומות חשוכים.
ד'. "פרץ נחל מעם גר הנשכחים מני רגל דלו מאנוש נעו".
בחכמתו מגיע אף למקומות כה מרוחקים ועזובים שרגל אדם לא דרכה בהם.
ה'. "ארץ ממנה יצא לחם ותחתיה כמו אש".
בחכמתו מגיע למקומות שבחלק העליון מוצאים לחם, ובחלק הפנימי יש אש, חום, גופרית. מקום המתכות היקרות.
ו'. "מקום ספיר אבניה ועפרות זהב לו".
בחכמתו מגיע למקום המתכות היקרות.
ז'. "נתיב לא ידעו עיט ולא שיזפתו עין איה".
ח'. "לא הדריכוהו בני שחץ (חיות) לא עדה (עבר) עליו שחל".
בחכמתו מגיע אל מקומות שאף עוף טרף ואריה לא הגיעו.
ט'. "בחלמיש (צור חזק) שלח ידו הפך משורש הרים".
בחכמתו יכול אף להבקיע דרכו בסלעים ובהרים.
י'. "בצורות יאורים בקע וכל יקר ראתה עינו".
י"א. "מבכי (שטפון) נהרות חבש (עוצר) ותעלומה יוציא אור".
בחכמתו וכוחו עוצר נהרות ומנצח את הטבע.

ב'. חכמת האלוקים שנשגבה מאדם. (י"ב-כ"ח).

- י"ב. "והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה".
י"ג. "לא ידע אנוש ערכה ולא תמצא בארץ החיים".
ישנה חכמה "אשר לא ידע אנוש ערכה", נעלמה מבינת האדם וכמה שיתאמץ להשיגה לא יצליח אף אם ירחיק לכל מקום בעולם.
י"ד. "תהום אמר לו בי היא וים אמר אין עמדי".
ט"ו. "לא יותן סגור תחתיה ולא ישקל כסף מחירה".
אילו היה ביכולת האדם לרדת אף לתהום להשיג את החכמה, לא ימצאנה ואף אם ירבה כסף וזהב, וירבה במחיר לא יוכל לך לקנותה.

40

המשך פרק כ"ח.

- ט"ז. "לא תסולה בכתם אופיר בשוהם יקר וספיר".
י"ז. "לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז".
י"ח. "ראמות וגביש לא יזכר ומשך חכמה מפנינים".
י"ט. "לא יערכנה פטדת כוש (אבן טובה) בכתם טהור (זהב טהור) לא תסולה" (לא תשקל).
חכמה זו החכמה האלוקית אינה נתונה לקנין ולהשגה, גם אם ירבה האדם במחיר כסף ואבנים יקרות. חשיבות האבנים שצויינו לעיל לא יזכרו ויחשבו מול חשיבות החכמה, והם כאין וכאפס מול החכמה (מצודות).
כ". "והחכמה מאין תבא ואי זה מקום בינה".

כ"א. "ונעלמה מעיני כל חי

כ"ב. "אבדון ומוות אמרו

כ"ג. "אלוקים הבין דרכה

ומעוף השמים נסתרה".

באזנינו שמענו שמעה".

והוא ידע את מקומה".

חכמה זו אינה נתונה לאדם, והיא רכוש בלעדי של ה'. חכמתו של האדם צריכה להביאו לידי הכרה על אוזלת ידו ועליונותו של הקב"ה, ואיזהו חכם זה שהגיע למסקנה כי אינו חכם מספיק להבין את חכמת האלוקים, ובמובן אחר גם את תורת הגמול. וכשם שראיתו של האדם מוגבלת, כך חכמתו מוגבלת.

כ"ד. "כי הוא לקצות הארץ יביט

כ"ה. "לעשות לרוח משקל

כ"ו. "בעשותו למטר חוק

תחת כל השמים יראה".

ומים תכן במדה".

ודרך לחזיון קולות".

דוגמאות להבנת חוכמת ה' שבטבע:

א'. בכוחו ובחכמתו ברא ומנהיג את העולם כולו. (כ"ד)

ב'. בחכמתו יודע במדוייק כמה רוח לשלוח לכל מקום. (כ"ה)

ג'. בחכמתו בעת הבריאה קבע בחוק כמה מטר ירד והיכן ירד. (כ"ה)

ד'. בחכמתו קובע את דרכו של הרעם "חזיון". (כ"ה)

כ"ז. "אז ראה ויספרה

הכינה וגם חקרה" ..

כאשר ה' מכין ומבצע את הדברים הללו, אנו רואים עד כמה חוכמתו גדולה.

כ"ח. "ויאמר לאדם: הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה".

בעזרת החכמה בנה ה' את העולם והיקום, ה' אם כן הוא אשר מנהיג את העולם בחכמתו, אשר כל בר אנוש לא יוכל להבינה משום הפער בין חכמת האדם המוגבלת מעצם בריאתו, לבין חכמת האלוקים הנשגבת. והמסקנה שחכמת האלוקים היא יראת ה', ועל-כן טוב לו לאדם לסור מרע ולעשות טוב, שהרי יראת ה' היא חוכמה וסור מרע - בינה. יתכן שאם אלה דברי איוב בפרק, הם מכוונים לרעים שטענו שהם יודעים את כל החכמה. לדעתו החכמה נמצאת אצל הקב"ה, ויראת ה' היא בינה. רמז שאין בהם יראת ה', אחר שהעזו לומר שהם יודעים את כל התשובות לסבלו ולייסוריו.

סכום:

בקטע זה יש תיאור של חכמת האדם והשגיו, בחוכמתו האדם מצליח להוציא מתכות ואבנים יקרות מעומק האדמה, ממקומות שלא דרך בהם אדם, ואף עופות וחיות לא הגיעו לשם. בחכמתו מצליח לעצור נהרות ולהבקיע דרכו בסלעים, שולט בטבע. חכמה זו מצטמצמת לסביבתו וצרכיו, ואינה משתווה לחכמה האלוקית, המקיפה את כל היקום, ושבה מנהיג ה' את העולם, והחכמה אותה מבקש איוב נמצאת אצל ה', והיא מעבר להשגת כל אדם. ואליה מתכוון המחבר:

"והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה". (פסוק י"ב)

איוב – פרק כ"ט (בקיאות).

א ויִסֹף אִיּוֹב, שְׂאֵת מְשָׁלוֹ; וַיֹּאמֶר. ב מִי-יִתְּנֵנִי כִּי־רַחֵם-קָדָם; פִּימִי, אֱלוֹהִים יִשְׁמְרֵנִי. ג בְּהִלּוֹ נִרוֹ, עָלַי רֹאשִׁי; לְאֹרוֹ, אֶלֶף חֲשֵׁף. ד כַּאֲשֶׁר הֵייתִי, בְּיָמַי חֲרָפִי; בְּסוֹד אֱלוֹהִים, עָלַי אֶהְיֶה. ה בְּעוֹד שְׂדֵי, עֲמָדִי; סְבִיבוֹתַי נְעָרִי. ו בְּרַחֲץ הַלֵּיכִי בְּחִמָּה; וְצוּר יְצוּק עֲמָדִי, פְּלָגִי-שָׁמֶן. ז בְּצִאתִי שַׁעַר עָלִי-קָרַת; בְּרָחוֹב, אֲכִין מוֹשְׁבִי. ח רְאוּנֵי נְעָרִים וְנַחְבָּאוֹ; וַיִּשְׁיִשׂוּ, קָמוּ עֲמָדוֹ. ט שָׂרִים, עֲצָרוּ בְמַלְאִים; וְכָף, יִשְׁמִימוּ לְפִיָּהֶם. י קוֹל-נְגִידִים נַחְבָּאוֹ; וּלְשׁוֹנִם, לְחִפְסֵם דָּבְקָה. יא כִּי אֶזֶן שְׁמָעָה, וַתֵּאֶשְׁרֵנִי; וְעֵין רָאֵתָה, וַתַּעֲיִדְנִי. יב כִּי-אֲמַלֵּט, עֵינֵי מְשׁוּעַ; וַיִּתּוֹם, וְלֹא-עֶזְרָ לּוֹ. יג בְּרַכַּת אֲבֹד, עָלַי תָּבֵא; וְלֵב אֲלֻמְנָה אֲרֹנוּ. יד צָדֵק לְבָשְׁתִּי, וַיִּלְבָּשֵׁנִי; כַּמְעִיל וְצִנִּיף, מִשְׁפָּטִי. טו עֵינַיִם הֵייתִי, לְעוֹר; וְרִגְלַיִם לְפֶסֶח אָנִי. טז אֵב אֲנֹכִי, לְאֲבִיוֹנִים; וְרַב-לֹא-יִדְעֵתִי אַחֲרָהּ.

יז וְאֶשְׁבְּרָה, מִתְלַעֲוֹת עֹלָם; וּמִשְׁנֵי, אֶשְׁלִיף טָרֶף. יח וְאָמַר, עִם-קִנְיֵי אֲגֹנֶעַ; וְכַחֲלוּ, אַרְבֵּה יָמִים. יט שְׂרָשֵׁי פְתוּחַ אֶל־מַיִם; וְטַל, יִלִּין בְּקִצְרֵי. כ כְּבוֹדִי, חֲדָשׁ עִמָּדִי; וְקִשְׁתִּי, בְּיָדִי תַחֲלִיף. כא לִי-שָׁמְעוּ וַיִּחַלּוּ; וַיִּדְמוּ, לָמוֹ עֲצָתִי. כב אַחֲרֵי דְבָרִי, לֹא יִשְׁנוּ; וְעֲלִימוּ, תִּטַּף מִלְּתִי. כג וַיִּחַלּוּ כַמָּטֵר לִי; וּפִיָּהֶם, פָּעְרוּ לְמַלְקוֹשׁ. כד אֶשְׁחַק אֱלֹהִים, לֹא יֶאֱמִינוּ; וְאוֹר פָּנָי, לֹא יִפְּלוּן. כה אֶבְחַר דְּרָכָם, וְאֶשֶׁב רֹאשׁ; וְאֶשְׁכֹּן, כְּמֶלֶךְ בְּגִדּוֹד; כַּאֲשֶׁר אֲבָלִים יִנְחָם.

חלוקת הפרק:

1. יחסו של ה' אל איוב בעבר - א' - ו'.
2. כבודו של איוב בשבתו בשער - ז' - י"א.
3. מוסריותו של איוב בחברה - י"ב - י"ז.
4. תקוותיו של איוב - י"ח - כ'.
5. כבודו בחברה ועזרתו לזולת - כ"א - כ"ה.

1. יחסו של ה' אל איוב בעבר. (א' - ו')

- א. "ויוסף איוב שאת משלו ויאמר".
 ב. "מי יתנני כירחי קדם
 כימי אלזה ישמרני".
 הלוואי וישבו הימים כבעבר, כשה' היה שומרו.
 ג. "בהילו נרו עלי ראשי
 לאורו אלך חושך".
 ימים שה' האיר דרכו, והדריכו בדרך הנכונה.
 ד. "כאשר הייתי בימי חרפי
 בסוד אלזה עלי אהלי".
 מי יתנני כבימים עברו, כשנאספו סביבי אנשים לקבל עצה (סוד).
 ה. "בעוד שדי עמדי
 סביבותי נערי".
 למרות שהיו לי משרתים ששמרו עלי, ידעתי שהעזרה האמיתית היא מה'.
 ו. "ברחוק הליכי בחמה
 וצור יצוק עמדי פלגי שמן".
 "חמה" - חמאה. השפע הכלכלי היה כה רב עד שהייתי הולך על חמאה, והאבנים שלי היו מוציאות שמן. לשון גוזמה לתיאור עושרו.

2. כבודו של איוב בשבתו בשער. (ז' - י"א)

- ז. "בצאתי שער עלי קרת (שער הקריה)
 ברחוב אכין מושבי".
 בכניסה לעיר - מקום מושב בית המשפט ומקום התכנסות - היה לי מקום קבוע. (כבוד לו זכה בעבר)
 ח. "ראוני נערים ונחבאו
 וישישים קמו עמדו".
 ט. "שרים עצרו במלים
 וכף ישימו לפיהם".
 י. "קול נגידים נחבאו
 ולשונם לחיכם דבקה".
 יש כאן תיאור נוסף לכבודו בעבר - נערים התחבאו מפניו, וישישים קמו ונשארו לעמוד. שרים לא השמיעו קולם בנוכחותו, ואף נגידים (מושלים) נמנעו מהבעת דעה בשל כבודו ויושר דרכו.
 י"א. "כי אזון שמעה ותאשרני
 ועין ראתה ותעידני".

כל מי ששמע אותי ידע והכיר את כשרוני ואת יושר צדקתי, ועל-כן כבודוני.

3. מוסריותו של איוב בחברה. (י"ב - י"ז)

י"ב. "כי אמלט עני משווע וייתום ולא עוזר לו".

דאגתי הייתה אף לעני וליתום, להצילם מנוגש.

י"ג. "ברכת אובד עלי תבוא ולב אלמנה ארנין".

עזרתי לאדם אובד עצות, ושמחתי לב אלמנה בעזרה כספית, או נפשית.

י"ד. "צדק לבשתי וילבישני כמעיל וצניף משפטי".

רדפתי אחרי הצדק, והצדק היה לי כמעיל וצניף של תכשיטים (רש"י).

ט"ו. "עניים היית לעוור ורגלים לפסח אני".

סייעתי לעניים ולפסחים, והייתי להם לעיניים ולרגליים.

ט"ז. "אב אנוכי לאביונים וריב לא ידעתי אחקרהו".

הייתי לאביונים כאב להושיעם, ואף התערבתי בריב לא לי, כדי לחקור ולהוציא צדק.

י"ז. "ואשברה מתלעות עול ומשניו אשליך טרף".

אם היה אדם במצוקה, אז הייתי מוציאו משיני הטרף – מוציאו מייסוריו.

סכום בנינים: בהמשך לדרישתו אל ה' - "הודיעני במה תרשיעני" - מעמיד איוב את חייו בעבר

לביקורת, אולי ימצא בהם דופי כלשהו. התיאור מעצים את סבלו וייסוריו, כשמצד

אחד הוא מתאר את עברו הזוהר, ומצד שני - את ההווה הקודר.

תיאור חייו בעבר בתחומים הבאים.

א'. ביחס השלילי של ה' אליו.

ב'. כבודו בחברה.

ג'. אהבת הצדק והעזרה לזולת.

4. תקוותיו של איוב. (י"ח - כ')

י"ח. "ואומר עם קני אגוע וכחול ארבה ימים".

אמרתי, כשאזקין מרוב ימים, תהיה משפחתי לצידי, בטחתי בשלוותי.

י"ט. "שרשי פתוח אלי מים וטל ילין בקצירי".

אמרתי וחלמתי שלא ייבש שורשי ולא ימות קצירי, כלומר, חשבתי שלא תסור הצלחתי.

כ'. "כבודי חדש עמדי וקשתי (כוחי) בידי תחליף".

חלמתי וייחלתי שכבודי וכוחי יהיו יתחדשו תמיד.

5. כבודו בחברה ועזרתו לזולת. (כ"א - כ"ה)

כ"א. "לי שמעו וייחלו וידמו למו עצתי".

כ"ב. "אחרי דברי לא ישנו ועלימו תטוף מלתי".

כ"ג. "ויחלו כמטר לי ופיהם פערו למלקוש".

תמיד אנשים רצו לשמוע אותי ולקבל עצה, ואחרי עצתי לא הרהרו ולא ביקשו עצה מאחר.

השומעים למוצא פי יחלו לו כאדם המייחל למטר (גשם), או למלקוש, בשל הכרתם את החכמה שבדעתי.

כ"ד. "אשחק אליהם לא יאמינו ואור פני לא יפילו".

גם כאשר התבדחתי ברבים, כבודי וסמכותי נשארו איתנים.

כ"ה. "אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם".

הייתי להם כאיש מנחם את האבלים, שכולם רוצים לשמוע אותו כדי להסיר מעליהם את היגון,

איוב – פרק כ"ט (בקיאות).

חלוקת הפרק:

- א' - ו'. יחסו של ה' אל איוב בעבר.
ז' - י"א. כבודו של איוב בשבתו בשער.
י"ב - י"ז. מוסריותו של איוב בחברה.
י"ח - כ'. תקוותיו של איוב.
כ"א - כ"ה. כבודו בחברה ועזרתו לזולת.

א'. יחסו של ה' אל איוב בעבר. (א' - ו')

- א'. "ויוסף איוב שאת משלו ויאמר".
ב'. "מי יתנני כירחי קדם כימי אלוה ישמרני".
ג'. "בהילו נרו עלי ראשי לאורו אלך חושך".
ד'. "כאשר הייתי בימי חרפי בסוד אלוה עלי אהלי".
ה'. "בעוד שדי עמדי סביבותי נערי".
ו'. "ברחוק הליכי בחמה וצור יצוק עמדי פלגי שמן".
ז'. "חמה" - חמאה, השפע הכלכלי היה כה רב עד שהייתי הולך אל חמאה ומהאבנים שלי היו מוציאות שמן. לשון גוזמה לתיאור עושרו.

ב'. כבודו של איוב בשבתו בשער. (ז' - י"א)

- ז'. "בצאתי שער עלי קרת (שער הקריה) ברחוב אכין מושבי".
ח'. "ראוני נערים ונחבאו וישישים קמו עמדו".
ט'. "שרים עצרו במלים וכף ישימו לפיהם".
י'. "קול נגידים נחבאו ולשונם לחכם דבקה".
יא'. "כי אוזן שמעה ותאשרני ועין ראתה ותעידני".
כל מי ששמע אותי ידע והכיר בכשרוני, וביושר צדקתי ועל-כן כבדוני.

ג'. מוסריותו של איוב בחברה. (י"ב - י"ז)

י"ב. "כי אמלט עני משוע

וייתום ולא עוזר לו".

דאגתי הייתה אף לעני וליתום, להצילם מנוגש.

י"ג. "ברכת אוכד עלי תבוא

ולב אלמנה ארנין".

עזרתי לאדם אוכד עצות, ושמחתי לב אלמנה בעזרה כספית או נפשית.

י"ד. "צדק לבשתי וילבישני

כמעיל וצנפה משפט".

רדפתי אחר הצדק, והצדק היה לי כמעיל וצנף כתכשיטים (רש"י).

42

המשך פרק כ"ט (בקאות).

ט"ו. "עניים היית לעוור

ורגלים לפסח אני".

סייעתי לעניים ולפסחים, והייתי להם לעניים ורגליים.

ט"ז. "אב אנוכי לאביונים

ורב לא ידעתי אחקרהו".

הייתי לאביונים כאב להושיעם, ואף התערבתי בריב לא לי לחקור ולהוציא צדק.

י"ז. "ואשברה מתלעות עול

ומשניו אשליך טרף".

ואם היה אדם במצוקה, אז הייתי מוציא משני הטרף – מוציא מייסוריו.

סכום בניים: בהמשך לדרישתו אל ה' "הודיעני במה תרשיעני", מעמיד איוב את חייו בעבר לבקורת אולי

ימצא בהם דופי כלשהו, ועוד להעצים את סבלו וייסוריו כשמצד אחד מתאר את עברו הזוהר,

מול ההווה הקודר.

תיאור חייו בעבר בתחומים הבאים.

א'. ביחס השלילי של ה' אליו.

ב'. כבודו בחברה.

ג'. אהבת הצדק והעזרה לזולת.

ד'. תקוותיו של איוב. (י"ח – כ')

י"ח. "ואומר עם קני אגוע

וכחול ארבה ימים".

אמרתי כשאזקין מרוב ימים תהיה משפחתי לצידי, בטחתי בשלוותי.

י"ט. "שרשי פתוח אלי מים

וטל ילין בקצירי".

אמרתי וחלמתי שלא יבש שורשי ולא ימות קצירי, במשמעות חשבתי שלא תסור הצלחתי.

כ'. "כבודי חדש עמדי

וקשתי (כוחי) בידי תחליף".

חלמתי וייחלתי שכבודי וכוחי יהיו מתחדשים תמיד.

ה'. כבודו בחברה ועזרתו לזולת. (כ"א - כ"ה)

כ"א. "לי שמעו וייחלו

וידמו למו עצתי".

כ"ב. "אחרי דברי לא ישנו

ועלימו תטוף מלתי".

כ"ג. "ויחלו כמטר לי

ופיהם פערו למלקוש".

אנשים רצו לשמוע אותי ותמיד רצו לקבל עצה, ואחרי עצתי לא הרהרו ולא בקשו עצה מאחר.

השומעים למוצא פי יחלו כאדם המוחל למטר (גשם) או למלקוש, בשל הכרתם את החכמה שבדעתי.

כ"ד. "אשחק אליהם לא יאמינו

ואור פני לא יפילון".

גם כאשר התבדחתי עם הרבים, זה לא הוריד מכבודי או מסמכותי.

כ"ה. "אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם".
 הייתי להם כאיש מנחם את האבלים, כי כולם רצו לשמוע אותי להסיר מעליהם את היגון,
 וכל זאת מיושרי, מהחיבה ומכבודי.

איוב פרק ל' – (בקיאות).

א ועתה, שחקו עלי-- צעירים ממני, לימים: אשר-מאסתי אבותם-- לשית, עם-כלבי צאני.
 ב גם-כח ידיהם, למה לי; עלימו, אבד כלח. ג בחסר ובכפון, גלמוד: הערקים ציה--אמש,
 שואה ומשאה. ד הקטפים מלוח עלי-שיח; ושרש רתמים לחמם. ה מן-גו יגרשו; זריעו
 עלימו, כגנב. ו בערוץ נחלים לשפון; חרי עפר וכפים. ז בין-שיחים ונהקו; תחת חרול יספחו.
 ח בני-נבל, גם-בני בלי-שם-- נכאו, מן-הארץ. ט ועתה, נגינתם הייתי; ואהי להם למלה.
 י תעבונני, רחקו מני; ומפני, לא-חשכו רק. יא פי-יתרו (יתרי) פתח, ויעניני; ורסן, מפני שלחו.
 יב על-ימין, פרחח יקומו: רגלי שלחו; ויסלו עלי, ארחות אידם. יג נתסו, נתיבתי: להותי
 יעילו; לא עזר למו. יד כפרץ רחב יאיתי; תחת שאה, התגלגלו. טו ההפך עלי, בלהות:
 תרדף פרוח, נדבתי; וכעב, עברה ישעתי. טז ועתה--עלי, תשתפך נפשי; יאחזוני ימי-עני.
 יז לילה--עצמי, נקר מעלי; וערקי, לא ישפבון. יח ברב-כח, יתחפש לבושי; כפי כתנתי
 יאזרני. יט הרני לחמר; ואתמשל, כעפר ואפר. כ אשוע אלדך, ולא תענני; עמדתי, ותתבון בי.
 כא תהפך לאכזר לי; בעצם ידך תשטמני. כב תשאני אל-רוח, תרכיבני; ותמגנני, תשוח
 (תשיה). כג פי-ידעתי, מות תשיבני; ובית מועד לכל-חי. כד אף לא-בעי, ישלח-יד; אם-
 בפידו, להן שוע. כה אם-לא בכיתי, לקשה-יום; ענמה נפשי, לאביון. כו כי טוב קויתי, ויבא
 רע; ואיחלה לאור, ויבא אפל. כז מעי רתחו ולא-דמו; קדמני ימי-עני. כח קדר הלכתי, בלא
 חמה; קמתי בקהל אשוע. כט אח, הייתי לתנים; ורע, לבנות יענה. ל עורי, שחר
 מעלי; ועצמי-חרה, מני-חרב. לא ויהי לאבל, פני; ועגבי, לקול בכים.

חלוקת הפרק:

1. זלזול הצעירים באיוב ובסבלו - א' - ט"ו.
2. ייסורי איוב לעומת עברו הזוהר - ט"ז - ל"א.

הקדמה: לאחר שאיוב תאר את עברו הזוהר שהתבטא במעמדו בחברה, במשפט ועוד, הוא עובר
 לתאר את ההווה. איוב מציין זו מול זו - את נקודות השפל שאליהם הגיע מול עברו הזוהר.

1. זלזול הצעירים באיוב וסבלו. (א' - ט"ו)

א. "ועתה שחקו עלי צעירים ממני לימים אשר מאסתי אבותם לשית עם כלבי צאני".
 ב. "גם כוח ידיהם למה לי עלימו אבד כלח"

בעבר ראשי העם כבדוהו, ועתה אף הצעירים, שמעמדם שפל, מעיזים לשחוק וללעוג לי.
 הצעירים הללו כה שפלים, שאבותיהם לא היו ראויים להיות עם כלבי צאנו. (פסוק ב')

ג. "בחסר ובכפון גלמוד העורקים ציה (מדבר) אמש שואה ומשואה".

צעירים אלה המבזים אותי חיים במדבר, מפני שהם מנודים מהחברה.

משמעות "שואה ומשואה" היא מקומות שוממים. (רלב"ג)

ד. "הקוטפים מלוח עלי שיח ושורש רתמים לחמם".

הם מפיקים את מאכליהם ואת מחייתם מצמחים הגדלים במדבר והנאכלים בשעת הדחק.

ה. "מן גו יגורשו יריעו עלימו כגנב".

ו. "בערוץ נחלים לשכון חורי עפר וכפים". (סלעים)

ז. "בין שיחים ינהקו תחת חרול (עץ קוצני) יסופחו".

מקום משכנם וביתם הוא בחורי עפר, בין סלעים ותחת שיחים.

ח. "בני נבל גם בני בלי שם נכאו (שפלים) מן הארץ".

הצעירים המבזים אותו הם אנשים שפלים, שאינם ראויים להיקרא בשם בשל שפלותם.

משמעות: עד כאן תאר איוב את תכונותיהם של הצעירים, כדי להבהיר, עד היכן מעמדו נפגע בהשוואה למעמדו בעבר. צעירים אלה שמעמדם כה שפל נחות מבזים אותו ולועגים לו כלדבר מאוס.

- ט'. "ועתה נגינתם הייתי
י'. "תעבוני רחקו מני
ועתה איוב הפך למושא שיחתם, למוקד בוז ולעג, והם אף יורקים עליו בכל פעם שהוא עובר.
י"א. "כי יתרי (כוחי) פתח ויענני
כל כוחו ניטל ממנו, והוא אינו יכול עוד להגן על עצמו מפני הצעירים, שסר מהם הרסן והם שועטים עליו כדי לפגוע בו.
י"ב. "על ימין פרחח יקומו רגלי שלחו ויסולו עלי אורחות אידם".
לימינו עומדים פרחחים (צעירים), ואם המקום צר, הם הרי אינם מכבדים, אלא דוחפים וסוללים להם דרך בלי להתחשב.
י"ג. "נתסו (הרסו) נתיבתי להוותי יועילו לא עוזר למו".
ברשעתם הם מונעים ממני לעשות חפצי, וברשעותם - מרעים לאחרים למרות שאין להם כל תועלת.
י"ד. "כפרץ רחב יאתיו (באו) תחת שואה התגלגלו".
כמו פרץ מים, כך מתאספים רבים, לצערו, וממקום מסתור - "שואה" - באים עליו בהפתעה להרע לו. (מצודות)
ט"ו. "ההפך עלי בלהות תרדוף כרוח נדבתי וכעב עברה ישועתי".
חייו נהפכו לבלהות (פחד), וכל גדולתו עברה כרוח וכעב (ענן).

2. יסורי איוב לעומת עברו הזוהר. (ט"ז - ל"א)

- ט"ז. "ועתה עלי תשתפך נפשי יאחזוני ימי עוני".
ועתה נפשו זועקת ממכאובי גופו - "ימי עוני" - ימים מלאים עינויים.
י"ז. "לילה עצמי נקר מעלי ועורקי לא ישכבון".
אפילו בלילה, זמן מנוחת האדם, אין איוב מוצא מנוחה ממכאוביו וייסוריו.
י"ח. "ברב כוח יתחפש (משתנה) לבושי כפי כותנתי ואזרני".
מרוב כוח החולי (הצרעת) נראה כבגד העוטף כל הגוף (דימוי)
י"ט. "הורני לחומר ואתמשל כעפר ואפר".
החולי כה קשה עד כי איוב נמשל לעפר ואפר.
כ'. "אשווע אליך ולא תענני עמדתי ותתבונן בי".
כ"א. "תהפך לאכזר לי בעוצם ידך תשטמני".
איוב מתאר כאן את ייסוריו הרוחניים מלבד ייסוריו הגופניים. יחס ה' אליו, אשר אינו עונה לזעקותיו ואינו מושיט לו עזרה, נראה לו כהתאכזרות.
כ"ב. "תשאני אל רוח תרכיבני ותמוגגני תושיה".
מרוב הייסורים נראה לו, כי ה' נשא אותו אל מקום גבוה, אשר בה הרוח חזקה, ואין בכוחו יכולת לשלוט.
כ"ג. "כי ידעתי מות תשיבני ובית מועד לכל חי".
איוב יודע כי סופו למות ולהאסף אל בית מועד (קבר).
כ"ד. "אך לא בעי (קבר) ישלח יד אם בפידו (שבר) להן שוע (ישועה)".
במקום הקבר ובשעת השבר (המוות) אין מי שישלח ידו להושיע. (אכן עזרא)
כ"ה. "אם לא בכיתי לקשה יום עגמה נפשי לאביון".
כ"ו. "כי טוב קווייתי ויבא רע ואיחלה לאור ויבא אופל". (חושך)
איוב מתאר את צדקתו בעבר, ולעומתה - גורלו היום. איוב, שהלך בדרכי ה' ובכה על גורל אנשים

- (אביונים), לא זכה לטוב, כי אם לרע. - "כי טוב קווייתי – ויבא רע".
 כ"ז. "מעיו רתחו ולא דמו קדמוני ימי עוני".
 מעיו רתחו לעזור לאדם קשה יום, ועל כל זאת "קדמוני ימי עוני" – באו עליו ייסורים (מצודות).
 כ"ח. "קודר הלכתי בלא חמה קמתי בקהל אשווע".
 כמו אדם, שעורו שחור ולא משיזוף, וברור שצבע עורו לא יתחלף לעולם, כך איוב מאמין, שלעולם לא יחלפו ויעברו ייסוריו ממנו, ועל כן הינו צועק לפני הקהל, כי בין כך ובין כך לא יעברו הייסורים. (מצודות)
 כ"ט. "אח הייתי לתנים (בכי/מספד) ורע לבנות יענה".
 איוב מדמה עצמו לתנים ובנות יענה הצועקים ללא הרף, אך צעקותיו של איוב הם מרוב ייסורים.
 ל'. "עורי שחר מעלי ועצמי חרה מני חורב".
 עורו נהפך לשחור מרוב ייסורים וצרעת, ועצמותיו התייבשו "חרה" – (התייבש) "מני חורב" – מרוב החום המלהט שורף את עורו וגופו.
 ל"א. "ויהי לאבל כנורי ועוגבי לקול בוכים".
 איוב היה רגיל לשמוע בעבר קולות כינור ועוגב, ואילו עתה הוא עסוק באבל ובקול בוכים (מצודות).

סכום:

איוב מתאר את עברו הטוב והזוהר מול חייו האפלים בהווה. הניגוד בין חייו קודם האסון לבין חייו עתה מודגש בדבריו. הצעירים, אשר כדרך העולם ראוי שיכבדו כל אדם, ואשר בעבר התחבאו ממנו מיראת כבוד, הם אלה, המבזים ולועגים לו עכשו. עניין זה נובע, לדעתו, מכך שה' התיר את רסן הצעירים להשתלח בו ולבזותו. במעשיהם אלה הם הוסיפו עליו מכאוב על מכאוב, עד אשר נהפכו חייו למאוסים וחסרי תכלית, ועל חמס זה איוב זועק אל ה' ודורש ממנו להשגיח עליו ולהצילו, ומשלא נענה, נראה לאיוב, כי ה' בחר להתאכזר אליו. (כ"א) (רלב"ג)

איוב פרק ל'.חלוקת הפרק:

א' - ט"ו - זלזול הצעירים באיוב וסבלו.

ט"ז - ל"א - יסורי איוב לעומת עברו הזוהר.

הקדמה: לאחר שאיוב תאר את עברו הזוהר במוסר הרם שבו את מעמדו בחברה, במשפט ועוד. עובר עתה

איוב לתאר את ההווה, אחת לאחת מציין נקודות שפל שאליהם הגיע מול עברו הזוהר.

א'. זלזול הצעירים באיוב וסבלו. (א' – ט"ו)

א'. "ועתה שחקו אלי **צעירים ממני לימים**".

ב'. "אשר מאסתי אבותם **לשית עם כלבי צאני**".

ג'. "גם כוח ידיהם למה לי **עלימו אבד כלח בחסר ובכפן גלמוד**".

בעבר ראשי העם כבדוהו, ועתה אף הצעירים שמעמדם שפל, מעיזים לשחוק וללעוג לי.

צעירים כה שפלים שאבותם לא היו ראויים להיות עם כלבי צאני. (פסוק ב')

ד'. "העורקים ציה (מדבר) **אמש שואה ומשואה**".

צעירים אלה המבזים אותי חיים במדבר, מפני שהם מנודים מהחברה.

ומשמעות "שואה ומשואה" – מקומות שוממים. (רלב"ג)

ה'. "הקוטפים מלוח עלי שיה **ושורש רתמים לחמם**".

כל מאכלם ומחייתם מצמחים הגדלים במדבר הנאכלים בשעת הדחק.

ו'. "בערוץ נחלים לשכון **חורי עפר וכפים**". (סלעים)

ז'. "בין שיחים ינהקו **תחת חרול (עץ קוצני) יסופחו**".

מקום משכנם וביתם הוא בחורי עפר ובין סלעים ותחת שיחים.

ח'. "בני נבל גם בני בלי שם **נכאו (שפלים) מן הארץ**".

הצעירים המבזים אותו, הם אנשים שפלים שלא ראויים להקרא בשם בשל שפלותם.

משמעות: עד כאן תיאר איוב את תכונותיהם של הצעירים, כדי לתאר עד היכן מעמדו נפגע, מול

מעמדו בעבר. צעירים אלה שמעמדם כה שפל נחות, מבזים ולועגים לו כדבר מאוס.

ט'. "ועתה נגינתם היית **ואהי להם למלה**".

י'. "תעבוני רחקו מני **ומפני לא חשכו רוק**".

ועתה הפך לשיחתם, למוקד בוז ולעג, ואף יורקים עלי בכל פעם שעובר.

יא'. "כי יתרו (כוחי) פתח ויענני **ורסן מפני שלחו**".

כל כוחו ניטל ממנו, ואינו יכול עוד להגן על עצמו מפני הצעירים,

שסר מהם הרסן ושועטים עליו כדי לפגוע בו.

יב'. "על ימין פרחת יקומו **ויסולו עלי אורחות אידם**".

על ימינו עומדים פרחח (צעירים) ואם המקום צר, הרי שדוחפים ואינם מכבדים,

וסוללים להם דרך בלי להתחשב.

יג'. "נתסו (הרסו) נתיבתי **לא עוזר למו**".

ברשעתם מונעים ממני לעשות חפצי, וברשעתם מרעים לאחרים אע"פ שאין להם כל תועלת.

יד'. "כפרץ רחב יאתיו (באו) **תחת שואה התגלגלו**".

כפרץ מים כך מתאספים רבים לצערו, וממקום מסתור "שואה" באים עליו בהפתעה להרע לו. (מצודות)

ט"ו. "ההפך עלי בלהות תרדוף כרוח נדבתי וכעב עברה ישועתי".
חיינו נהפכו לבלהות (פחד), וכל גדולתו עברה כרוח וכעב (ענו).

44

המשך פרק ל'.

ב'. יסורי איוב לעומת עברו הזוהר. (ט"ז – ל"א)

ט"ז. "ועתה עלי תשתפך נפשי יאחזוני ימי עוני".

ועתה נפשו זועקת ממכאובי גופו, ימי עוני – ימים מלאים ענויים.

י"ז. "לילה עצמי נקר מעלי ועורקי לא ישכבון".

אף בלילה, זמן מנוחת האדם אין איוב מוצא מנוחה ממכאוביו ויסוריו.

י"ח. "ברב כוח יתחפש (משתנה) לבושי כפי כותנתי ואזרני".

מרום כוח (רוב) החולי (הצרעת) נראה כבגד העוטף כל הגוף (דימוי)

י"ט. "הורני לחומר ואתמשל כעפר ואפר".

החול כה קשה עד כי איוב נמשל לעפר ואפר.

כ'. "אשווע אליך ולא תענני עמדתי ותתבונן בי".

כ"א. "תהפך לאכזר לי בעוצם ידך תשטמני".

מכאן עובר איוב לתאר את יסוריו הרוחניים, מלבד יסוריו הגופניים. יחס ה' אליו אשר אינו עונה לזעקותיו, ואינו מושיט לו עזרה עד כי הדבר נדמה, שה' מתאכזר אליו.

כ"ב. "תשאני אל רוח תרכיבני ותמוגגני תושיה".

מרום היסורים, נראה כי ה' נשא אותו אל מקום גבוה, אשר מרום חוזק הרוח אין בכוחו יכולת לשלוט.

כ"ג. "כי ידעתי מות תשיבני ובית מועד לכל חי".

איוב יודע כי סופו למות ולהאסף אל בית מועד (קבר).

כ"ד. "אך לא בעי (קבר) ישלח יד אם בפיזו (שבר) להן שוע (ישועה)".

במקום הקבר ובשעת השבר (המוות), אין מי שישלח ידו להושיע. (אבן עזרא)

כ"ה. "אם לא בכיתי לקשה יום עגמה נפשי לאביון".

כ"ו. "כי טוב קווייתי ויבא רע ואיחלה לאור יבא אופל". (חושך)

איוב מתאר את צדקתו בעבר, לבין גורלו כיום. איוב שהלך בדרכי ה', ובכה על גורל אנשים

(אביונים), לא זכה לטוב כי אם לרע. - "כי טוב קווייתי – ויבא רע".

כ"ז. "מעו רתחו ולא דמו קדמוני ימי עוני".

מעו רתחו לעזור לאדם קשי יום, ועל כל זאת "קדמוני ימי עוני" – באו עליו יסורים (מצודות).

כ"ח. "קודר הלכתי בלא חמה קמתי בקהל אשווע".

כמו אדם שעורו שחור ולא משיזוף, וברור שצבע עורו לא יחלף לעולם, כך איוב מאמין שלעולם לא יחלפו,

ויעברו יסוריו ממנו, ועל כן הינו צועק לפני קהל כי בין כך ובין כך, לא יעברו היסורים. (מצודות)

כ"ט. "אח הייתי לתנים (בכי/מספד) ורע לבנות יענה".

איוב מדמה עצמו לתנים ובנות יענה, הצועקים ללא הרף. כך גם איוב, אלא שצעקותיו הם מרוב יסורים

ל'. "עורי שחר מעלי ועצמי חרה מני חורב".

עורו מרוב יסורים וצרעת נהפך לשחור, ועצמותיו התייבשו "חרה" – התייבש מני חורב –

מרוב החום המלהט - שורף את עורו וגופו.

ל"א. "ויהי לאבל כנורי ועוגבי לקול בוכים".

ומה שהיה איוב רגיל לשמוע קולות כנור ועוגב, נהפך עתה לעסוק באבל, וקול בוכים (מצודות).

סכום:

איוב מתאר את עברו הטוב והזוהר בכל, מול ההווה האפל. תיאור הניגוד בין חיי קודם האסון, לבין חיי עתה. כשצעירים אשר מדרך העולם שיכבדו כל אדם, וממנו התחבאו מרוב כבוד. עתה הם אלה המבזים ולועגים לו. עניין זה נובע לדעתו, מפני שה' התיר את רסן הצעירים להשתלח בו ולבזותו. בפעולתם זו הוסיפו עליו מכאוב

על מכאוב עד אשר נהפכו חייו למאוסים וחסרי תכלית, ועל חמס זה, זועק איוב אל ה' ודורש להשגיח עליו ולהצילו, ומשלא נענה נראה לאיוב כי ה' בחר להתאכזר אליו. (כ"א) (רלב"ג)

איוב – פרק ל"א.

חלוקת הפרק:

מוסריותו ויראתו של איוב בתחומים הבאים:

- א' - ח'. לא חמד, ולא הלך עם חברה רעה.
ט' - י"ב. לא הלך אחר תאוות עיניו ולא נכשל בניאוף.
י"ג – ט"ו. לא עיוות דין ועשה משפט צדק עם עבדו ואמתו.
ט"ז – כ"ג. לא נמנע לסייע ליתום, אלמנה וגר.
כ"ד – כ"ח. לא בטח על עושרו ולא נטה ליבו אחר עבודה זרה.
כ"ט – ל"ב. לא שמח בנפול אויביו.
ל"ג – ל"ד. לא כיסה על חטאיו ופשעיו.
ל"ה – ל"ז. בקשת איוב לבוא במשפט עם ה'. (מאמר מוסגר)
ל"ח – מ'. לא גזל קרקעות ותבואות מאחרים.

הקדמה:

אחר כל דבריו עד עתה לרעיו, ונסיונותיו לשכנע ולהוכיח לרעיו כי לא חטא בניגוד לדעתם הנחרצת, עובר איוב לתאר את רמתו המוסרית כשהוא מציין את כל העניינים, שבדרך כלל אנשים נכשלים בהם, והוא איוב לא חטא ולא נכשל, וכדי להוכיח את דבריו מוסיף אחר כל תיאור עניין "לו נכשלתי אני מייחל לעצמי כך וכך", במשמעות קללה. על-פי משקל "מידה כנגד מידה". זה עוד נסיון מצד איוב להוכיח את צדקתו.

א' לא חמד, ולא הלך עם חברה רעה. (א' – ח')

- א'. "ברית כרתי לעני
איוב לא חמד ולא נאף, ואף לא התבונן על בתולה.
ב'. "ומה חלק אלוה ממעל
ונחלת שדי ממרומים".
ג'. "הלא איד לעוול (יסורים)
ונכר (אסון) לפועלי און".
ד'. "הלא הוא יראה דרכי
ועל צעדי יספור".
אך במקום לזכות לגמול טוב על מעשיו "ומה חלק אלוה ממעל", זכה ל"איד" ו"נכר",
במשמעות יסורים ואסונות.
ה'. "אם הלכתי עם שוא
ותחש על מרמה רגלי".
ו'. "ישקלני במאזני צדק
וידע אלוה תומתי".
אם סטה מדרכו והלך בדרך מרמה, מוכן איוב להשקל במאזני ה' – לעמוד במבחן כדי
להוכיח שלא כן.
ז'. "אם תטה אשורי מני הדרך, ואחר עיני הלך לבי, ובכפי דבק מאום".
ח'. "אזרעה ואחר יאכל
וצאצאי ישורשו".
אם נכשל בשל יצרו והלך אחר עיניו, הרי שהינו מוכן להענש ומייחל לעצמו שהוא יזרע,
ואחר יאכל וצאצאיו לא יהנו "וצאצאי ישורשו".

המשך פרק ל"א.

ב'. לא הלך אחר תאוות עיניו ולא נכשל בניאוף. (ט' – י"ב)

ט. "אם נפתה לבי על אשה
י'. "תטחן לאחר אשתי
י"א. "כי היא זמה
י"ב. "כי אש היא עד אבדון תאכל
ועל פתח רעי ארבתי".
ועליה יכרעון אחריך".
והיא עוון פלילים".
ובכל תבואתי תשרש".

איוב כה בטוח בדרכו ומסרותו עד כי מוכן לומר שאם נפתה לכו אחר אשה, תהיה אשתו לאחר "תטחן לאחר אשתי", וטעמו מפני הידיעה את הצפוי לאדם נואף כמו האש השורפת את האדם ואת רכושו.

הערה: יש בדברי איוב משמעות כפשוטו או בלשון ציורית, והכוונה לעונש החמור הצפוי לנואף כמו אש מכלה.

ג'. לא עיוות דין ועשה משפט צדק עם עבדו ואמתו. (י"ג – ט"ו)

י"ג. "אם אמאס משפט עבדי ואמתי
י"ד. "ומה אעשה כי יקום אל
ט"ו. "הלא בבטן עושני עשהו
ברבם עמדי".
וכי יפקוד מה אשיבנו".
ויכוני ברחם אחד".

איוב לא עשק את עבדו ואמתו, מפני שראה שהוא ועבדו שווים במעמדם, והקרבה בין העבד לאיוב היא בדומה לקרבה בין אחים, ומה ישיב לה' אם ינהג כך.

ד'. לא נמנע לסייע ליתום, אלמנה וגר. (ט"ז – כ"ג)

ט"ז. "אם אמנע מחפץ דלים
י"ז. "ואוכל פתי לבדי
י"ח. "כי מנעורי גדלני כאב
י"ט. "אם אראה אובד מבלי לבוש
כ'. "אם לא ברכוני חלציו
כ"א. "אם הנפותי על יתום ידי
כ"ב. "כתפי משכמה תפול
ועני אלמנה אכלה".
ולא אכל יתום ממנה".
ומבטן אמי אנחנה".
ואין כסות לאביון".
ומגז כבשי יתחמם".
כי אראה בשער עזרתי".
ואזרועי מקנה תשבר".

איוב מעיד כי דרכו היתה לעזור לעניים מבחינה:

"הן פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית כי תראה ערום וכסיתו ובשרך לא תתעלם" (ישעיה נ"ח)
איוב מתייחס לעניים ולדלים כמו אל בניו, ונתן להם מלחמו, והלבישם. וגם כאן מסיים איוב שאם לא עשה כן או חלילה שאם הניף ידו על יתום במשמעות אם הטה דין לטובת המכובד על חשבון היתום והדל, אזי תפול כתפו ותשבר זרועו.

כ"ג. "כי פחד אלי איד (עונש) אל
ומשאתו לא אוכל".

איוב לא נכשל בשל אי היכולת לעבור על דברי ה' ומפחדו.

המשך פרק ל"א.

ה'. לא בטח על עושרו ולא נטה ליבו אחר עבודה זרה. (כ"ד – כ"ח)
 כ"ד. "אם שמתי זהב כסלי (מבטחי) ולכתם אמרתי מבטחי".
 כ"ה. "אם אשמח כי רב חילי וכי כביר מצאה ידי".
 כ"ו. "אם אראה אור כי יהל (יזרח) וירח יקר (אור) הולך".
 כ"ז. "ויפת בסתר לבי ותשק ידי לפי".
 כ"ח. "גם הוא עוון פלילי כי כחשתי לאל ממעל".
 איוב לא בטח בעושרו, כסף וזהב שיצילנו מצרה, ואף לא עבד עבודה זרה ל "אור" – שמש "ירח", והטעם מפני שזה עוון חמור כי "גם הוא עוון פלילי".

ו'. לא שמח בנפול אויביו. (כ"ט – ל"ב)
 כ"ט. "אם אשמח בפיד (אסון) משנאי ולה לא נתתי לחטוא חכי
 ל". "אם לא אמרו מתי אהלי
 ל"א. "אם לא אמרו מתי אהלי דלתי לאורח אפתח".
 ל"ב. "בחוק לא ילין גר
 איוב היה מכניס אורחים ביד רחבה, עד שאורחיו היו אומרים ומייחלים מתי לשוב ולהתארח בבית איוב, ולשבוע מהבשר הרב שנתן.

ז'. לא כיסה על חטאיו ופשעיו. (ל"ג – ל"ד)
 ל"ג. "אם כסיתי כאדם פשעי
 ל"ד. "כי אערוץ המון רבה
 לקראת סיום דבריו שב איוב להכריז שאין בידו כל עוון, ואינו מכסה פשעיו. וגם כאן איוב מייחל לעצמו שאם נכשל, מוכן הוא להיות נשלט על-ידי המון ולהתכסות בושה "ואדום לא אצא פתח".

ח'. בקשת איוב לבוא במשפט עם ה'. (מאמר מוסגר) (ל"ה – ל"ז)
 ל"ה. "מי יתן לי שומע לי והן תוי שדי יענני וספר כתב איש ריבי".
 ל"ו. "אם על שכמי אשאנו אענדנו עטרות לי".
 ל"ז. "מספר צעדי אגידנו כמו נגיד אקרבונו".
 איוב, אחר שסיים את טענותיו שב לבקש לבא במשפט עם ה', ומזמין את ה' לפרוש טענותיו כלפיו, ואם דברי ה' יהיו בהם ממש, אז יענוד כספר את כל טענותיו של הקב"ה.

ט'. לא גזל קרקעות ותבואות מאחרים. (ל"ח – מ')

ל"ח. "אם עלי אדמתו תזעק ויחזד תלמיה יבכיון".
 ל"ט. "אם כוחה אכלתי בלי כסף ונפש בעליה הפחתי".
 מ'. "תחת חטה יצא חוז ותחת שעורה באשה...".
 איוב לא חמד ולא גזל תבואה מאחרים, ושב לומר שאם נכשל ואכל מאדמת אחרים, הרי הוא מוכן שיצאו בשדהו קוצים במקום תבואתו.

המשך פרק ל"א.

סכום:

כאן נפרשה לפנינו סדרת עניינים שבהם רוב בני אדם, ודרך העולם להכשל בהם, אלא שאיוב – מוסריותו הייתה כה גבוהה, שלא נכשל באף אחד באלה, וכדי שדבריו יתקבלו מוסיף בכל פעם לשון קללה במשמעות: "לו נכשלתי הייתי מייחל לעצמי כך וכך". יש להדגיש אי-דרכו והמוסר שבו אינם נובעים מפחד או במטרה לקבלת שכר, אלא מתוך הכרה שזו הדרך הרצויה.

סכום העניינים שהזכיר איוב:

- א'. לא נאף ולא חמד, ואף התרחק ממחשבות רעות.
- ב'. לא הלך בחברה רעה, אנשי שווא ומרמה.
- ג'. לא הלך אחר תאוות עיניו.
- ד'. לא חמד אשת איש.
- ה'. לא עוות דין, אף עשה משפט צדק עם עבדו ואמתו.
- ו'. לא נמנע מלסייע ליתום, לאלמנה ולגר.
- ז'. לא בטח על עושרו, כסף וזהב.
- ח'. לא נטה ליבו אחר עבודה זרה.
- ט'. לא שמח בנפול אויביו.
- י'. לא גזל קרקעות ותבואה של אחרים.
- יא'. לא כסה על חטאיו ופשעיו.

ומבחינה זו אפשר לסכם כי איוב קיים מצוות בין אדם למקום, ובין אדם לחבירו מבחינת: **"סור מרע" "ועשה טוב"**.

איוב פרק ל"ב – (בקיאות).

חלוקת הפרק:

- א' - ה' - פתיח למענה אליהוא.
- ו' - כ"ב - תוכחה לרעים.

א'. פתיח למענה אליהוא. (א' - ה')

א'. "וישבתו שלושת האנשים מענות את איוב כי הוא צדיק בעיניו".

ב'. "ויחר אף אליהוא... באיוב חרה אפו
 ג'. "ובשלושת רעיו חרה אפו על אשר מצאו מענה
 ד'. "ואליהוא חכה את איוב בדברים
 ה'. "וירא אליהוא כי אין מענה בפי שלושת האנשים
 על צדקו נפשו מאלוקים".
 וירשיעו את איוב".
 כי זקנים המה ממנו לימים".
 ויחר אפו".

משמעות: משנשתתקו שלושת רעי איוב אחר דבריו האחרונים של איוב, התרעם אליהוא על איוב ועל שלושת הרעים. על איוב חרה אפו על שהצדיק עצמו יותר מה', ובשלושת רעיו חרה אפו על אשר לא מצאו מענה לענות על איוב, ובכך גרמו לאיוב להטיח דברים כנגד ה'. (רלב"ג) לפי רש"י: "וירשיעו את איוב". (ג')

בפסוק זה, עשו חכמים תיקון (תיקון סופרים) וכוונת הכתוב במקור הוא וירשיעו את ה', אך בשל הקושי לומר מילים אלה עשו תיקון וכתבו "וירשיעו את איוב". בשעה שהכוונה האמיתית היא ששלושת הרעים גרמו בשתיקתם לרשעת המקום (ה')- וירשיעו את "המקום" (ה'), אך חכמים בחרו לכתוב בלשון נקיה.

ב'. תוכחה לרעים. (ו' - כ"ב)

ו'. "ויען אליהוא... ויאמר צעיר אני לימים ואתם ישישים על כן זחלתי ואירא מחוות דעי אתכם".
 ז'. "אמרתי ימים ידברו קודם שפתח איוב בדברי תוכחה ממש ספק להתנצל ספק מוכיח, מסביר מדוע שתק עד כה. א'. מפני שהוא הצעיר מכולם, וכך ראוי לנהוג. ב'. מפני שאין לאיוב מוכיח, ואיוב יוצא צודק מול ה'.
 ח'. "אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם".
 ט'. "לא רבים יחכמו וזקנים יבינו משפט".
 י'. "לכן אמרתי שמעה לי אחוה דעי אף אני".
 י"א. "הן הוחלתי לדברייכם אזין עד תבונותיכם עד תחקרון מלין".
 י"ב. "ועדיכם אתבונן והנה אין לאיוב מוכיח עונה אמריו מכם".
 י"ג. "פן תאמרו מצאנו חכמה אל ידפנו לא איש".
 י"ד. "ולא ערך אלי מלין ובאמריכם לא אשיבנו".

המשך פרק ל"ב (בקיאות)

י"ח. "כי מלתי מלים הציקתני רוח בטני".
 י"ט. "הנה בטני כיון לא יפתח כאובות חדשים יבקע".
 כ'. "אדברה וירוח לי אפתח שפתי ואענה".
 כ"א. "אל נא אשא פני איש ואל אדם לא אכנה".
 כ"ב. "כי לא ידעתי אכנה כמעט ישאני עושני".

סכום: אליהוא מוכיח את רעי איוב, על כי שאין בדבריהם חכמה ולא מצאו תשובה מול הטענות שערך

איוב על יושר דרכו והנהגתו, בכך סתר איוב את טענותיהם (מצודות). עניין זה גרם לאליהוא כעס רב. בפרק מופיע אליהוא כמוכיח את רעי איוב שנשתתקו ולא מצאו בדבריהם מענה הולם לטענת איוב, ובכך יצא לכאורה איוב צודק מול הקב"ה. תוכחה נוספת הנה לאיוב על צדקו נפשו מול אלוקים.

"ויחר אף אליהוא... באיוב חרה אפו על צדקו נפשו מאלוקים".
"ובשלושת רעיו חרה על אשר לא מצאו מענה וירשיעו את איוב".

הערה: תוכחה מפורטת לאיוב מופיעה בפרקים ל"ג – ל"ז.

איוב - פרק ל"ח.

מענה ה' והנפלאות בבריאה.

חלוקת הפרק:

- א' - ג'. נזיפת ה' באיוב.
- ד' - ו'. גדלות ונפלאות ה' בארץ.
- ז' - י"א. גדלות ונפלאות ה' ביים.
- י"ב-ט"ו. גדלות ונפלאות ה' בתיאור עלות השחר.
- ט"ז-כ"א. גדלות ונפלאות ה' בתיאור הים והתהום.
- כ"ב-ל'. גדלות ונפלאות ה' בתיאור ירידת שלגים, גשם ורוח.
- ל"א-ל"ח. גדלות ונפלאות ה' בגורמי השמים.
- ל"ט-מ"א. גדלות ונפלאות ה' בקיום החיות והעופות.

הקדמה: הופעת ה' מן הסערה אל איוב, יש בה מן התשובה לאיוב כי יש השגחה עליונה של ה' בעולם. אין בהופעת ה' תשובה, מדוע "צדיק ורע לו רשע וטוב לו". אין בתשובה התייחסות לאיוב בלבד אלא התייחסות כלל עולמית, אשר מתוך דברי ה' עולה ביטול מוחלט של האדם כלפי האלוקים, שמתוכם עולה שאכן יש השגחה. אין יכולת לאדם להכיר מהם דרכי ה' בהנהגת העולם, בשל הפער בין חכמת האדם לחכמת האלוקים. (ראה פרק כ"ח).

א'. נזיפת ה' באיוב: (א' – ג')

מן הסערה ויאמר".

בלי דעת".

ואשאלך והודיעני".

א'. "ויען ה' את איוב

ב'. "מי זה מחשיך במילין

ג'. "אזר נא כגבר חלציך

משמעות: ה' נוזף באיוב על שהעז והרבה במילים שאין בהם בסיס כדי לערער על הנהגתו של ה' בעולם.

ב'. בארץ. (ד' – ו')

הגד אם ידעת בינה".

או מי נטה עליה קו".

או מי ירה אבן פנתה".

או מי ירה אבן פינתה".

ד. "איפה היית ביסדי ארץ

ה'. "מי שם מימדיה כי תדע

ו'. "על מה אדניה הטבעו

ז'. "על מה אדניה הוטבעו

השאלה העיקרית בתחילת הקטע "איפה היית" במשמעות, איך העזת לחקור אחר הנהגתי והשגחתי (ה) בעולם, ונראה כאילו כבר ראית וחכמת והיית בבריאת העולם, ונראה שיש בכך די בינה וחכמה להשכיל, ולהבין הכל, וכאן נפרסות נפלאות הבורא בבריאה, והכוונה היכן היה איוב כשברא ה' את העולם וקבע את מימדיה, "ויצב אותה על אדנים".

ג'. בִּים. (ז' – י"א)

בגיחו מרחם יצא".
וערפל חתולתו".
ואשים בריח ודלתים".
ופא ישית בגאון גליך".

ח'. "ויסך בדלתים ים
ט'. "בשומי ענן לבושו
י'. "ואשבור עליו חוקי
י"א. "ואמר עד פה תבוא ולא תוסיף

היכן היה איוב כשסגר ה' גדר לים, כמו דלת ועוד מנפלאותיו של ה' שיש בכוחו לשלח עננים השואבים מים מהים, כדי להוריקם על האדמה.

52

המשך פרק ל"ח.

ד'. תיאור עלות השחר. (י"ב-ט"ו)

ידעת שחר מקומו".
וינערו רשעים ממנה".
ויתיצבו כמו לבוש".
וזרוע רמה תשבר".

י"ב. "המימך צוית בקר
י"ג. "לאחוז בכנפות הארץ
י"ד. "תתהפך כחומר חותם (צורת האדם)
ט"ו. "וימנע מרשעים אורם

האם איוב ציווה מימיו לשחר שיתעורר? שאלה שהתשובה עליה שלילית. והמשמעות, רק ה' יש בכוחו להפוך לילה ליום, ויצא מכך שהרשעים העושים את מעשיהם הנפשעים בלילה בחשיכה, כי אז יבואו הצדיקים ויענישו אותם. בכוח שוברים את זרועם.

הערה: כאן יש תשובה לאיוב על תלונתו, במשמעות: "כל אחד בא על עונשו" (מצודות).

ה'. הים והתהום. (ט"ז-כ"א)

ובחקר תהום התהלכת".
ושערי צלמוות תראה".
הגד אם ידעת כולה".
וחושך אי-זה מקומו".
וכי תבין נתיבות ביתו".
ומספר ימיך רבים".

ט"ז. "הבאת עד נבכי ים
י"ז. "הנגלו לך שערי מות
י"ח. "התבוננת עד רחבי ארץ
י"ט. "אי-זה הדרך ישכן אור
כ'. "כי תקחנו אל גבולו
כ"א. "ידעת כי אז תולד

משמעות: כיצד מלאך ליבך להרהר אחרי? וכי יש בכך הרבה חכמה עד שהשכלת לרדת ולהכיר בחקירות הים, והתהום? (מצודת דוד), או האם ידעת (איוב) היכן השאול והמוות, או את משכנם של האור והחושך? ועוד האם ידעת (איוב) טרם שנולדת כי תוולד, ומשכבר נולדת הידעת כמה תחיה? (כ"א) (רש"י ומצודות).

ו'. שלג, גשם ורוח. (כ"ב-ל')

ואוצרות ברד תראה".
ליום קרב ומלחמה".
יפץ קדים עלי ארץ".
ודרך לחזיו קולות".

כ"ב. "הבאת אל אוצרות שלג
כ"ג. "אשר חשכתי לעת צר
כ"ד. "איזה הדרך יחלק אור
כ"ה. "מי פלג לשטף תעלה

לא איש מדבר לא אדם בו".
ולהצמיח מוצא דשא".
או מי הוליד אגלי טל".
וכפור שמים מי ילדו".
ופני תהום יתלכדו".

כ"ו. "להמטיר על ארץ
כ"ז. "להשביע שואה ומשואה
כ"ח. "היש למטר אב
כ"ט. "מבטן מי יצא הקרח
ל'. "כאבן מים התחבאו

משמעות: האם ראית (איוב) היכן מצויים אוצרות שלג וברד? ופעמים ה' מונע מהם לרדת, אלא במקומות שיש בכוונתו לעשות בהם פורענות (עונש). על עמים כמו חמשת מלכי האמורי, שהמטיר עליהם אבני ברד (יהושע פרק י'), (מצודות). ועוד מנפלאותיו של ה' היודע לקבוע חוקים לדרך (מסלול) לרוח לאור ולברקים. וקובע למטר היכן לרדת, והיכן לא. ובכל מקום כמה ירד.

53

המשך פרק ל"ח.

ז'. כוכבים מהלכם ברקים ועננים. (ל"א-ל"ח)
ל"א. "התקשר מעדנות כימה (שם כוכב)
ל"ב. "התוציא מזרות (מזלות) בעתו
ל"ג. "הידעת חוקות שמים
ל"ד. "התרים לעב קולך
ל"ה. "התשלח ברקים
ל"ו. "מי שת בטוחות (כליות) חכמה
ל"ז. "מי יספר שחקים בחכמה
ל"ח. "בצקת עפר למוצק

או משכות כסיל (שם כוכב) תפתח".
ועיש (כוכב) על בניה תנחם". (תנהיגם)
אם תשים משטרו בארץ".
ושפעת מים תכסך".
וילכו ויאמרו לך הננו".
או מי נתן לשכוי (שם עוף) בינה".
ונבלי שמים מי ישכיב".
ורגבים ידבקו".

משמעות: האם אתה (איוב) יודע לקשור קשרי מזלות כוכבים, הנקשרים כקבוצת כוכבים שלא יתפרדו זה מזה? (מצודות). האם בכוחך להורות לענן להוריד גשם? האם בכוחך להוריד ברקים? והאם (איוב) אינך יודע מי נתן לשכוי (עוף) חכמה? שאלות רטוריות במשמעות הכל מאת ה', המשגיח ופועל העולם.

ח'. השגחת ה' על החיות והעופות. (ל"ט-מ"א)
ל"ט. "התצוד ללביא טרף
מ'. "כי ישוחו במעונות
מ"א. "מי יכין לעורב צידו
וכי אתה (איוב) הוא המזין חיות, לביא וכפיר ביערות? וכי יש בכוחך לכלכל עופות ולקיימם?

סכום:

בכל הפרק מזכרים נושאים ועניינים המורים על חכמת ה', והשגחתו בעולם בכל הטבע. וגם אם האדם אינו מבין את התופעות שבטבע, גלוי לכל שיש סדר וחוקיות קבועה, וכל אלה מורים על השגחת ה' על היקום. והמסר העיקרי מכך, מאחר והאדם לא היה בשעת הבריאה, אינו מסוגל להבין את הדברים היסודיים שמסביבו, ועל-כן כיצד יוכל להבין את תורת הגמול של הקב"ה? יש להוסיף כי מגבלתו של האדם באי-הבנת מה שסביבו, הינה מעצם היותו ילוד אשה עם מגבלות מצד בוראו, וכל השאלות בפרק הן שאלות שתשובתן ברורה לכל, וכולן מביאות את האדם לכדי הכרה על מקומו ויכולתו.

המסקנות: א'. הן איוב והן כל אדם אינם מסוגלים להבין את גודל חכמת ה'. ב'. איוב, שהסיק מבעיית הגמול שאין השגחה בעולם, עליו להכיר מתוך האמור לעיל שאין אפשרות של קיום העולם בלי השגחת ה'.

איוב פרק ל"ט – (בקיאות).

א הַיְדַעְתָּ--עַתָּה, לְדַת יַעֲלֵי-סַלַע; חִלַּל אֵילֹת תִּשְׁמֹר. ב תִּסְפֹּר יְרַחֵם תִּמְלֹאנָה; וַיְדַעְתָּ, עַתָּה לְדַתְנָה. ג תִּכְרַעְנָה, וְלִדְיָהּ תִּפְלַחְנָה; חֲבָלֶיהֶם תִּשְׁלַחְנָה. ד יַחַלְמוּ בְנֵיהֶם, יִרְבוּ בְּבָר; יִצְאוּ, וְלֹא-שָׁבוּ לָמוֹ. ה מִי-שָׁלַח פָּרָא חֲפָזִי; וּמִסְרוֹת עָרוֹד, מִי פִתַּח. ו אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי עֲרֵבָה בֵּיתוֹ; וּמִשְׁכְּנוֹתָיו מִלְחָה. ז יִשְׁחַק, לְהִמּוֹן קָרְיָה; תִּשְׁאוֹת נֹגֵשׁ, לֹא יִשְׁמַע. ח יִתּוֹר הָרִים מִרְעָהוּ; וְאַחַר כָּל-גְּרוֹק יִדְרוֹשׁ. ט הִיאֲבֶה רִים עֲבָדָךְ; אִם-גִּלְיוֹן, עַל-אַבוּסָךְ. י הַתְּקַשְׁר־רִים, בְּתֵלֶם עֲבַתּוֹ; אִם-יִשְׁדָּד עֲמָקִים אַחֲרֶיךָ. יא הַתְּבַטַּח-בוֹ, כִּי-רַב כָּחוֹ; וְתַעֲזֹב אֱלֹהֵי יִגְיַעָךְ. יב הַתְּאֲמִין בּוֹ, כִּי-יִשׁוּב (יִשָּׁיב) זָרְעֶךָ; וְגִרְנָךְ יֵאָסֵף. יג כִּנְף-רֶנְנִים נַעֲלָסָה; אִם-אַבְרָהָה, חִסִּידָהּ וְנֹצָה. יד כִּי-תַעֲזֹב לְאַרְץ בְּצִיָּה; וְעַל-עַפְרָת תַּחֲמָם. טו וְתִשְׁכַּח, כִּי-רִגְלֵךְ תִּזְוָרָה; וְחַיִּית הַשָּׂדֶה תִּדְוֹשָׁה. טז הַקְּשִׁיחַ בְּנִיָּה לְלֹא-לֶהָ; לְרִיק יִגְיַעַה בְּלִי-פֶחַד. יז כִּי-הִשָּׂה אֶלּוֹהַ חֲכָמָה; וְלֹא-חָלַק לָהּ, בְּבִינָה. יח פֶּעַת, בְּמָרוֹם תִּמְרִיא; תִּשְׁחַק לְסוּס, וְלִרְכָבוֹ. יט הַתִּתֵּן לְסוּס גְּבוּרָה; הַתִּלְבִּישׁ צִנְאוֹרוֹ רַעְמָה. כ הַתְּרַעֲשֵׁנוּ, כְּאַרְבֶּה; הוֹד נַחְרוֹ אֵימָה. כא יַחֲפְרוּ בְּעַמְּקָא, וְיִשִּׁישׁ בְּכַח; יִצְאָה, לְקִרְיַת-נֶשֶׁק. כב יִשְׁחַק לְפֶחַד, וְלֹא יַחַת; וְלֹא-יִשׁוּב, מִפְּנֵי-חֶרֶב. כג עֲלִיו, תִּרְנָה אֲשַׁפָּה; לִהְבֵּה חֲנִית וְכִידוֹן. כד בְּרַעַשׁ וְרִגְזוֹ, יִגְמָא-אַרְץ; וְלֹא-יֵאָמֵן, כִּי-קוֹל שׁוֹפָר. כה בְּדֵי שֹׁפָר, יֹאמֵר הָאֶח--וּמִרְחוֹק, יִרְיַח מִלְחָמָה; רַעַם שָׁרִים, וְתִרְוַעָה. כו הַמְבִינְתָךְ, יֵאָבֵר-נֶץ; יִפְרֹשׁ כַּנְּפוֹ לְתִימָן. כז אִם-עַל-פִּידָךְ, יִגְבִּיֶה נֶשֶׁר; וְכִי, יָרִים קִנּוֹ. כח סַלַע יִשְׁכֹּן, וְיִתְלַנֵּן--עַל שֵׁן-סַלַע, וּמִצּוּדָהּ. כט מִשֵּׁם חֶפְר-אֲכָל; לְמִרְחוֹק, עֵינָיו בִּיטּוֹ. ל וְאַפְרָחוֹ יַעֲלֶעוּ-דָם; וּבְאֲשֶׁר חָלְלִים, שָׁם הוּא.

מענה ה' - תיאור הנפלאות בבריאה

הקדמה: פרק זה הינו המשך פרק ל"ח - תשובת ה' לאיוב מן הסערה. גם כאן, בדומה לפרק הקודם, ה' עונה לאיוב בשאלות שמדגישות את המצאות ההשגחה העליונה של ה' בעולם. מסקנה זו עולה מעיון בנפלאות הבורא בבריאה ומההבנה, שיש ביטול מוחלט של האדם כלפי האלוקים, כלומר, אין לאדם יכולת להכיר את דרכי ה' בהנהגת העולם בשל הפער בין חכמת האדם לחכמת אלוקים.

חלוקת הפרק - נפלאות ה' המתגלמות ב...

1. קיום היעלים והאיילות במדבר - א' - ד'.
2. קיום הפרא, הערווד והראם - ה' - י"ב.
3. קיום העופות - י"ג - י"ח.
4. קיום הסוס - י"ט - כ"ה.
5. קיום הנץ והנשר - כ"ו - ל'.

1. קיום היעלים והאיילות במדבר. (א' - ד')

א'. "הידעת עת לדת יעלי סלע" חולל איילות תשמור!"

ב'. "תספור ירחים תמלאנה
 ג'. "תכרענה ילדיהן תפלהנה
 ד'. "יחלמו (יתחזקו) בניהם ירבו בבר
 משמעות: רואים בפסוקים את תיאור הפלא בקיום היעלים והאיילות במדבר, ואת נפלאות ה'
 בתיאור התחזקותם וקיומם של הוולדות במקום סכנה, הם מנפלאות ה'.

2. קיום הפרא, הערוד והראם. (ה' – י"ב)

ה'. "מי שלח פרא חפשי
 ו'. "אשר שמתו ערבה ביתו
 ז'. "ישחק להמון קריה
 ח'. "יתור הרים מרעהו
 ט'. "היאבה רים (ראם) עבדך
 י'. "התקשר רים בתלם עבותו
 י"א. "התבטח בו כי רב כוחו
 י"ב. "התאמין בו כי ישיב זרעך
 מוסרות ערוד מי פתח".
 ומשכנותיו מלחה".
 תשואות נוגש לא ישמע".
 ואחר כל ירוק ידרוש".
 אם ילין על אבוסך".
 אם ישדד עמקים אחריך".
 ותעזוב אליו יגיעך".
 וגרנך יאסוף".
 משמעות: הפסוקים מתארים את הפלא בקיום בעלי החיים לעיל, אשר משכנם במקום ערבה
 ומדבר, וכל קיומם ומחייתם נתונה בידי ה', ואין בידי אדם דרך לבייתם ולנצל את
 כוחם, בשל טבעם להתקיים כחיות פרא.

3. קיום העופות. (י"ג-י"ח)

י"ג. "כנף רננים (מזמרת) נעלסה (שמחה)
 י"ד. "כי תעזוב לארץ בצייה
 ט"ו. "ותשכח כי רגל תזורה
 ט"ז. "הקשיח בניה ללא לה
 י"ז. "כי השה אלוה חוכמה
 י"ח. "כעת במרום תמריא
 אם אברה חסידה ונוצה".
 ועל עפר תחמם".
 וחיית השדה תדושה".
 לריק יגיעה בלי פחד".
 ולא חלק לה בבינה".
 תשחק לסוס ולרכבו".
 משמעות: רואים כאן את תיאור הפלא בקיום עופות הבר כמו החסידה, אשר עוזבת את ביציה
 על הארץ, וה' דואג ומשגיח שהם יתפתחו ויתבקעו, ובכך קיומם נמשך והם ולא נכחדים.

4. קיום הסוס. (י"ט-כ"ה)

י"ט. "התתן לסוס גבורה
 כ'. "התרעישנו כארבה
 כ"א. "יחפרו בעמק וישיש בכוח
 כ"ב. "ישחק לפחד ולא יחת
 כ"ג. "עליו תרנה אשפה
 כ"ד. "ברעש ורוגז יגמא ארץ
 כ"ה. "בדי שופר יאמר האח ומרחוק יריח מלחמה
 התלביש צוארו רעמה".
 הוד נחרו אימה".
 יצא לקראת נשק".
 ולא ישוב מפני חרב".
 להב חנית וכידון".
 ולא יאמין כי קול שופר".
 רעם שרים ותרועה".
 משמעות: הפסוקים מתארים את גבורת הסוס וכוחו שניתנו לו מה', ואת היכולות לעמוד מול אדם
 וחרבו בשעת קרב, או לרוץ למרחקים אדירים, כי יש לו כח ותכונות שנטע בו ה'.

5. קיום הנץ והנשר. (כ"ו-ל')

כ"ו. "המבינתך יאבר נץ"
כ"ז. "אם על פיד יגביה נשר"
כ"ח. "סלע ישכון ויתלונן"
כ"ט. "משם חפר אוכל"
ל'. "ואפרוחיו יעלעו דם"

יפרוש כנפיו לתימן".
וכי ירים קנו".
על שן סלע ומצודה".
למרחוק עיניו יביטו".
ובאשר חללים שם הוא".

משמעות: מתוארות בפסוקים תכונות הנץ והנשר, אשר יש להם חכמה להגיע לגבהים אדירים, כי משם באפשרותם לסרוק מרחבים גדולים, כדי להשיג מזון להם ולצאצאיהם. את החכמה הזו נטע בהם ה'.

סכום: בפרק מוזכרים בעלי חיים שקיומם הוא בהשגחת ה', והאדם מוגבל בהשגת הבנת קיומם בבחינת - "מה רבו מעשיך ה'!" דברים אלה מביאים את האדם להכרה באי - יכולתו להבין את גודל חכמת ה'.

המסקנות: א'. הן איוב, וכן האדם בכלל, אינם מסוגלים להבין את גודל חכמת ה'.
ב'. איוב, שהסיק מבעיית הגמול שאין השגחה בעולם - עליו להכיר מתוך האמור בפרק, שאין אפשרות של קיום העולם בלי השגחת ה'.

הערה: הפרק בנוי משאלות המופנות לאיוב, שעל כולם נדרש איוב לענות, ומשאין תשובה בפי איוב, המסקנה המתבקשת הינה, כאמור, שאין יכולת לאדם להכיר את דרכי ה' בהנהגת העולם, בשל הפער בין חכמת האדם לחכמת אלוקים.

בס"ד.

54

איוב פרק ל"ט – בקיאות.

מענה ה' - תיאור הנפלאות בבריאה

הקדמה: פרק זה הינו המשך פרק ל"ח, תשובת ה' לאיוב מן הסערה. גם כאן בדומה לפרק הקודם ישנה תשובה לאיוב על המצאות השגחה עליונה של ה' בעולם, מסקנה זו עולה מעיון בנפלאות הבורא בבריאה, שמתוכם עולה ביטול מוחלט של האדם כלפי האלוקים, שהרי אין יכולת לאדם להכיר מהם דרכי ה' בהנהגת העולם בשל הפער בין חכמת האדם לחכמת אלוקים.

חלוקת הפרק - נפלאות ה' המתגלמות ב...

א' - ד' - קיום היעלים והאיילות במדבר.
ה' - י"ב. - קיום הפרא, הערוד והראם.
י"ג-י"ח - קיום העופות.
י"ט-כ"ה - קיום הסוס.
כ"ו-ל' - קיום הנץ והנשר.

א'. קיום היעלים והאיילות במדבר. (א' - ד')

א'. "הידעת עת לדת יעלי סלע"
ב'. "תספור ירחים תמלאנה"

חולל איילות תשמור".
וידעת עת לדתנה".

ג'. "תכרענה ילדיהן תפלחנה
ד'. "יחלמו (יתחזקו) בניהם ירבו בבר
משמעות: תיאור הפלא בקיום היעלים והאיילות במדבר.
תיאור התחזקותם וקיומם של הוולדות במקום סכנה, הם מנפלאות ה'.

ב'. קיום הפרא, הערוד והראם. (ה' – י"ב)

ה'. "מי שלח פרא חפשי
ו'. "אשר שמתו ערבה ביתו
ז'. "ישחק להמון קריה
ח'. "יתור הרים מרעהו
ט'. "היאבה רים (ראם) עבדך
י'. "התקשר רים בתלם עבותו
יא. "התבטח בו כי רב כוחו
יב. "התאמין בו כי ישוב

משמעות: תיאור הפלא בקיום בעלי החיים לעיל, אשר משכנם במקום ערבה ומדבר, וכל קיומם ומחייתם נתונה בידי ה', ואין בידי אדם דרך לבייתם ולנצל את כוחם, בשל טבעם להתקיים כחיות פרא.

55

המשך פרק ל"ט (בקיאות).

ג'. קיום העופות. (י"ג-י"ח)

יא. "כנף רננים (מזמרת) נעלסה (שמחה)
יב. "כי תעזוב בציה
יג. "ותשכח כי רגל תזורה
יד. "הקשיח בניה ללא לה
יז. "כי השה אלוה חוכמה
יח. "כעת במרום תמריא

משמעות: תיאור הפלא בקיום עופות הבר, כחסידה אשר עוזבת ביציה על הארץ, וה' דואג ומשגיח שיתפתחו ויתבקעו ובכך נמשך קיומם ולא נכחדים.

ד'. קיום הסוס. (י"ט-כ"ה)

יט. "התתן לסוס גבורה
כ'. "התרעישנו כארבה
כא. "יחפרו בעמק וישיש בכוח
כב. "ישחק לפחד ולא יחת
כג. "עליו תרנה אשפה
כד. "ברעש ורוגז יגמא ארץ
כה. "בדי שופר יאמר האח

ומרחוק יריח מלחמה

משמעות: תיאור גבורת הסוס, אשר בא לו מה' ומכוחו. היכולות לעמוד מול אדם וחרבו, בשעת קרב ואף בכוחו לרוץ למרחקים אדירים, וכל כוחו ותכונותיו נטעו בו מאת ה'.

ה'. קיום הנץ והנשר. (כ"ו- ל')

יפרוש כנפיו לתימן".

כ"ו. "המבינתך יאבר נץ

וכי ירים קנו".

כ"ז. "אם על פיך יגביה נשר

על שן סלע ומצודה".

כ"ח. "סלע ישכון ויתלונן

למרחוק עיניו יביטו".

כ"ט. "משם חפר אוכל

ובאשר חללים שם הוא".

ל'. "ואפרוחו יעלעזו דם

משמעות: מתיאור תכונות הנץ והנשר, אשר בהם החכמה להגיע לגבהים אדירים. כי משם באפשרותם לסרוק מרחבים גדולים, כדי להשיג מזון להם ולצאצאיו, וחכמה זו נטעה בו מה'.

סכום: בכל הפרק מוזכרים בעלי חיים אשר בהשגחת ה' עליהם מתקיימים מגבלתו של האדם בהשגת הבנת קיומם של בעלי חיים מבחינת "מה רבו מעשיך ה'?" מביאים את האדם למסקנה על-אי יכולתו של האדם להבין את גודל חכמת ה'.

והמסקנות מכל זה: א'. הן איוב וכן האדם בכלל, אינם מסוגלים להבין את גודל חכמת ה'.

ב'. איוב שהסיק מבעיית הגמול שאין השגחה בעולם, עליו להכיר מתוך האמור בפרק שאין אפשרות של קיום העולם, בלי השגחת ה'.

הערה: הפרק בנוי משאלות המופנות לאיוב, שעל כולם נדרש איוב לענות ומשאין תשובה בפי איוב, המסקנה המתבקשת הינה כאמור חוסר יכולת באדם להכיר את דרכי ה', בהנהגת העולם בשל הפער בין חכמת האדם לחכמת אלוקים.

איוב פרק מ' - (בקיאות).

א וַיַּעַן יְהוָה אֶת-אִיּוֹב; וַיֹּאמֶר. ב הֲרֹב, עִם-שְׂדֵי יְסוֹר; מוֹכִיחַ אֱלֹהִים יַעֲנֶנָּה. ג וַיַּעַן אִיּוֹב אֶת-יְהוָה; וַיֹּאמֶר. ד הֲוֹ קִלְתִּי, מִה אֲשִׁיבֶךָ; יָדִי, שָׁמַתִּי לְמוֹ-פִי. ה אַחַת דִּבַּרְתִּי, וְלֹא אֶעֱנֶה; וּשְׁתִּימָם, וְלֹא אוֹסִיף. ו וַיַּעַן-יְהוָה אֶת-אִיּוֹב, מִנְּסֻעָה (מִן סֻעָרָה); וַיֹּאמֶר. ז אֶזְר-נָא כְּגֹבֶר חֲלָצִיד; אֲשֶׁר אֶלֶף, וְהוֹדִיעֵנִי. ח הֲאֵף, תִּפְרֹ מִשְׁפָּטִי; תִּרְשִׁיעֵנִי, לְמַעַן תִּצְדָּק. ט וְאִם-זָרוּעַ כָּאֵל לָךְ; וּבְקוֹל, כְּמַהוֹ תִרְעָם. י עֲדָה נָא גֵאוֹן וְגִבָּה; וְהוֹד וְהִדָּר תִּלְבָּשׁ. יא הֲפֶחַ, עֲבֹרוֹת אֲפָד; וּרְאֵה כָל-גֹּאֵה, וְהִשְׁפִּילֶהוּ. יב רְאֵה כָל-גֹּאֵה, הַכְנִיעֶהוּ; וְהוֹדֶף רְשָׁעִים תַּחְתָּם. יג טָמְנִם בְּעֶפְרַי יַחַד; פְּגִיחָם, חִבְשׁ בְּטָמוֹן. יד וְגַם-אֲנִי אוֹדֶדְךָ: כִּי-תוֹשַׁע לָךְ יְמִינֶךָ. טו הִנֵּה-נָא בְּהִמּוֹת, אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי עִמָּךְ; חֲצִיר, כְּבָקָר יֹאכֵל. טז הִנֵּה-נָא כַחוֹ בְּמִתְנָיו; וְאוֹנוֹ, בְּשָׂרֵירִי בְטָנוֹ. יז יַחְפֹּץ זָנְבוֹ כְמוֹ-אֶרֶז; גִּידֵי פִחְדוֹ יִשְׁרְגוּ. יח עֲצָמָיו, אֲפִיקֵי נְחֹשֶׁה; גְּרָמָיו, כְּמַטִּיל בְּרֹזֶל. יט הוּא, רֹאשִׁית דְּרָכֵי-אֵל; הַעֲשׂוֹ, נִגְשׁ חֲרָבוֹ. כ כִּי-בוֹל, הָרִים יִשְׂאוּ-לוֹ; וְכָל-חַיַּת הַשָּׂדֶה, יִשְׁחָקוּ-שָׁם. כא תַּחַת-צְּאֵלִים יִשְׁכַּב-- בְּסִתְרֵי קִנְיָה וּבְצֹהַ כַּב יִסְכְּחוּ צְּאֵלִים צִלּוֹ; יִסְבוּהוּ, עֲרָבֵי-נַחַל. כג הוּא יַעֲשֶׂק נְהַר, לֹא יַחְפוֹז; יְבִטָח, כִּי-יִגִּיחַ יָרְדוֹן אֶל-פִּיהוּ. כד בְּעֵינָיו יִקְחֶנּוּ; בְּמוֹקְשִׁים, יִנְקֹב-אֶף. כה תִּמְשֹׁף לְוַיְתוֹן בְּחִפָּה; וּבְחִבְלֵי, תִּשְׁקִיעַ לְשׁוֹנוֹ. כו הַתְּשִׁים אֲגָמֹן בְּאֵפוֹ; וּבְחֹחוֹ, תִּקָּב לְחִיו. כז הִנְרִיבָה אֶלֶיךָ, תַּחֲנוּנִים; אִם-יִדְבַּר אֶלֶיךָ רַכּוֹת. כח הִיכָרְתַּ בְּרִית עִמָּךְ; תִּקְחֶנּוּ, לְעַבְד עוֹלָם. כט הַתְּשַׁחֵק-בוֹ, כְּצִפּוֹר; וְתִקְשְׁרֶנּוּ, לְנַעֲרוֹתֶיךָ. ל יִכְרוּ עֲלָיו, חֲבָרִים; יִחְצוּהוּ, בֵּין פְּנֵעֲנִים. לא הַתְּמַלֵּא בְּשָׁכוֹת עוֹרוֹ; וּבְצִלְצֵל דְּגִים רֹאשׁוֹ. לב שִׁים-עָלָיו כְּפֶפֶד; זָכַר מְלַחְמָה, אֶל-תַּוֹּסֵף.

הקדמה:

נראה שאיוב שתק ולא השיב לשטף השאלות שהציג לו ה', לכן בפרקנו ה' נוזף באיוב - מדוע אינך משיב לשאלותי? הרי זו היתה בקשתך, שאני אשאל ואתה תענה.

חלוקת הפרק:

1. דרישת ה' מאיוב - א' - ב'.
2. תשובת איוב - ג' - ה'.
3. מענה השני של ה' לאיוב - ו' - י"ד.
4. תיאור שור הבר והלוויתן - ט"ו - ל"ב.

1. דרישת ה' מאיוב לענות על השאלות. (א' - ב') (שבפרק ל"ט)

א'. "ויען ה' את איוב ויאמר".

ב'. "הרוב עם שדי יסור (מוסר) מוכיח אלוה יעננה".

משמעות: האם זה מוסרי שאדם יריב עם שדי (ה')?

האם מי שהוכיח את ה' (איוב) לא יענה על דרישה זו? (אב"ע)

2. תשובת איוב למענה ה'. (ג' - ה')

ג'. "ויען ה' את איוב ויאמר".

ד'. "הן קלותי (שפל) מה אשיבך

ה'. "האחת דיברתי ולא אענה

ידי שמתני למו-פי".

ושתיים ולא אוסיף".

משמעות: הן אני נקלה ביחס אליך, ה', ומה אשיבך ה' על דבריך. הן בעבר דיברתי, ולא היה בפי מענה טוב לטענותיך, על-כן בחרתי בשתיקה (רלב"ג). יש להוסיף, שאין כאן הודאה כלשהי מצד איוב, והוא עדיין מחזיק בדעתו, שכל ייסוריו באו בחנם, ועל לא עוול בכפיו, אך, לדעתו, אין טעם בהמשך הצגת והעלאת טענות נוספות, מאחר שלא נענה על הטענות שהעלה בראשונה.

3. מענה השני של ה' לאיוב. (ו' - י"ד)

ו'. "ויען ה' את איוב מן סערה ויאמר".

ז'. "אזר נא כגבר חלציך

ח'. "האף תפר משפטי

ט'. "ואם זרוע כאל לך

י'. "עדה נא גאון וגובה

יא'. "הפץ עברות אפיך

יב'. "ראה כל גאה הכניעהו

יג'. "טמנם בעפר יחד

יד'. "וגם אני אודך

אשאלך והודיעני".

תרשיעני למען תצדק".

ובקול כמוהו תרעם".

והוד והדר תלבש".

וראה כל גאה והשפילהו".

והדוך רשעים תחתם".

פניהם חבוש בטמון".

כי תושיע לך ימינך".

באור דברי המענה השני של ה' לאיוב:

כשראה ה' את איוב מחזיק עדיין בדעתו, ובכך, למעשה, מצדיק את עצמו מול הקב"ה, כשדבריו, נענש על לא עוול בכפיו, באה התוכחה מפי ה' בפניה ישירה וביקורת כלפי איוב - וכי אם איוב היה ממלא את תפקידו של הקב"ה בעולם, האם היה עומד בכך? ואכך אין בידי איוב ובידי שאר בני האדם כוח כפי שיש בידי ה', להנהיג את עולמו בתחומים רבים כגון: הצלת החלשים מידי הרשעים, קיום בעלי החיים - שור הבר והלוויתן, כך, שעולה המסקנה, שיש השגחה עליונה, ורק ה' - בכוחו לשלם

גמול טוב לטובים וגמול רע לרעים.

4. תאור שור הבר / פיל והלוויתן. (ט"ו – ל"ב)

ט"ו. "הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך	חציר כבקר יאכל".
ט"ז. "הנה נא כוחו במותניו	ואונו בשרירי בטנו".
י"ז. "יחפוץ זנבו כמו ארז	גידי פחדיו ישורגו".
י"ח. "עצמיו אפיקי נחושה	גרמיו כמטיל ברזל".
הערה: יש המפרשים שהכוונה לשור הבר, ויש המפרשים שהכוונה היא לפיל.	
י"ט. "הוא ראשית דרכי אל	העושו יגש חרבו".
כ'. "כי בול הרים ישאו לו	וכל חית השדה ישחקו שם".
כ"א. "תחת צאליהם ישכב	בסתר קנה ובצה".
כ"ב. "יסוכוהו צאליהם צללו	יסבוהו ערבי נחל".
כ"ג. "הן יעשוק נהר ולא יחפוז	יבטח כי יגית ירדן אל פיהו".
כ"ד. "בעיניו יקחנו	במוקשים ינקב אף".
כ"ה. "תמשוך לווייתן בחכה	ובחבל תשקיע לשונו".
כ"ו. "התשים אגמון באפו	ובחוח תנקוב לחיו".
משמעות: וכי יש בכוחך למשוך לווייתן בחכה, כפי שמושכים את יתר הדגים?	
כ"ז. "הירבה אליך תחנונים	אם ידבר אליך רכות".
כ"ח. "היכרות ברית עמך	תקחנו לעבד עולם".
כ"ט. "התשחק בו כציפור	ותקשרנו לנעורותיך".
ל'. "יכרו עליו חברים	יחצוהו בין כנענים".
ל"א. "התמלא בשוכות עורו	ובצלצל דגים ראשו".
משמעות: וכי אף אם נצוד הלוויתן, ניתן להפשיט את עורו בסכין? שהרי עורו קשה, ולא ניתן לחתכו בסכין.	
ל"ב. "שים עליו כפיך	זכור מלחמה אל תוסף".

סכום:

כהמשך למענה ה' לאיוב, מציין ה' שני בעלי חיים חזקים ומרשימים במיוחד - שור הבר והלוויתן. תכלית התיאור להחדיר בלב איוב את ההכרה במיעוט ערכו, ומאידיך גיסא – את עוצמתו וגדולתו של הקב"ה בעולם, שיביאו אותו להכרה בקיום ההשגחה העליונה בכל. בתשובה לטענת איוב שאין סדר בבריאה, ה' מתאר את ההשגחה, את הסדר ואת הגמול הטוב לטובים והרע - לרעים.

איוב פרק מ' - בקיאות.

חלוקת הפרק:

- א' – ב'. דרישת ה' מאיוב.
- ג' – ה'. תשובת איוב.
- ו' – י"ד. מענה השני של ה' לאיוב.

ט"ו - ל"ב. תאור שור הבר והלוויתן.

א'. דרישת ה' מאיוב לענות על השאלות. (א' - ב') (שבפרק ל"ט)

א'. "ויען ה' את איוב ויאמר".

ב'. "הרוב עם שדי יסור (מוסר) מוכיח אלוה יעננה".

משמעות: האם זה מוסרי שיריב אדם עם שדי (ה')?

האם מי שהוכיח את ה' (איוב) לא יענה על דרישה זו? (אב"ע)

ב'. תשובת איוב למענה ה'. (ג' - ה')

ג'. "ויען ה' את איוב ויאמר".

ד'. "הן קלותי (שפל) מה אשיבך

ה'. "האחת דיברתי ולא אענה

ידי שמתני למו-פי".

ושתיים ולא אוסיף".

משמעות: הן אני נקלה ביחס אליך ה', ומה אשיבך ה' על דבריך. הן בעבר דברתי ולא היה בפי מענה טוב

לטענותיך, על-כן בחרתי בשתיקה (רלב"ג). יש להוסיף שאין כאן כעין הודאה מצד איוב, אלא

איוב עדיין מחזיק בדעתו, כי כל יסוריו באו בחנם, ועל לא עוול בכפיו. אלא לדעתו אין טעם

בהמשך הצגת והעלאת טענות נוספות, אחר שלא נענה על הטענות שהעלה בראשונה.

ג'. מענה השני של ה' לאיוב. (ו' - י"ד)

ו'. "ויען ה' את איוב מן הסערה ויאמר".

ז'. "אזר נא כגבר חלציך

ח'. "האף תפר משפטי

ט'. "ואם זרוע כאל לך

י'. "עדה נא גאון וגובה

י"א. "הפך עברות אפיך

י"ב. "ראה כל גאה הכניעהו

י"ג. "טמנם בעפר יחד

י"ד. "וגם אני אודך

אשאליך והודיעני".

תרשיעני למען תצדק".

ובקול כמוהו תרעם".

והוד והדר תלבש".

וראה כל גאה והשפילהו".

והדוך רשעים תחתם".

פניהם חבוש בטמון".

כי תושיע לך ימינך".

באור דברי המענה השני של ה' לאיוב: כשראה ה' את איוב מחזיק עדיין בדעתו, ובכך למעשה מרשיע

את הקב"ה, כשלדעתו נענש על לא עוול בכפיו. באה תוכחה מפי

ה' שתכליתה, שאין בידי איוב הכוח כפי שיש בידי ה' להנהיג את

עולמו בתחומים רבים, למשל הכוח שיש בידי ה' להציל האנשים

מידי הרשעים והן בעניינים אחרים: הפלא בקיום שור הבר,

והפלא בקיום הלוויתן שאין כוח באיוב ובשאר כל אדם ומכאן עולה

המסקנה שרק ה' בכוחו לשלם גמול טוב לטובים, וגמול רע לרעים,

וה' היה גומל טוב לאיוב, אם היה צדיק בתכלית. (רלב"ג)

המשך פרק מ' (בקיות).

ד'. תאור שור הבר / פיל והלוויתן. (ט"ו - ל"ב)

ט"ו. "הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך

ט"ז. "הנה נא כוחו במותניו

חציר כבקר יאכל".

ואונו בשרירי בטנו".

י"ז. "יחפוץ זנבו כמו ארז

י"ח. "עצמיו אפיקי נחושה

הערה: יש המפרשים שלשון הבר, ויש המפרשים שהכוונה היא לפיל.

י"ט. "הוא ראשית דרכי אל

כ'. "כי בול הרים ישאו לו

כ"א. "תחת צאלים ישכב

כ"ב. "סוכוהו צאלים צללו

כ"ג. "הן יעשוק נהר ולא יחפוז יבטח

כ"ד. "בעיניו יקחנו

כ"ה. "תמשוך לווייתן בחכה

כ"ו. "התשים אגמונו באפו

גידי פחדו ישורנו".

גרמיו כמטיל ברזל".

העשו יגש חרבו".

וכל חית השדה ישחקו שם".

בסתר קנה טבצה".

יסוכוהו ערבי נחל".

כי יגיח ירדן אל פיהו".

במוקשים ינקב אף".

ובחבל תשקיע לשונו".

ובחוז תנקוב לחיו".

משמעות: וכי יש בכוחך למשוך לווייתן בחכה, כפי שמושכים את יתר הדגים?

אם ידבר אליך תחנונים

תקחנו לעבד עולם".

ותקשרנו לנערו תיך".

יחצוהו בין כנענים".

ובצלצל דגים ראשו".

כ"ז. "הירבה אליך תחנונים

כ"ח. "היכרות ברית עמך

כ"ט. "התשחק בו כציפור

ל'. "יכרו עליו חברים

ל"א. "התמלא בשוכות עורו

משמעות: וכי אף אם נצוד הלווייתן, ניתן להפשיט את עורו בסכין? שהרי עורו קשה, ולא ניתן לחתכו בסכין.

זכור מלחמה אל תוסף".

ל"ב. "שים עליו כפיד

סכום:

כהמשך למענה ה' לאיוב, מציין ה' שני בעלי חיים חזקים ומרשימים במיוחד. תכלית התאור להחדיר בלב איוב את ההכרה במיעוט ערכו ומאידיך את עוצמתו וגדולתו של הקב"ה בעולם, שמהם צריך להסיק איוב על קיום ההשגחה העליונה בכל ומול טענת איוב שאין סדר בבריאה, בא ה' לתאר בדרך זו את ההשגחה והסדר והגמול הטוב לטובים והגמול הרע לרעים.

איוב פרק מ"א - (בקיאות).

א הן-תחלתו נקזבה ; הגם אל-מראיו יטל. ב לא-אכזר, פי יעורנו ; ומי הוא, לפני תניצב.
ג מי הקדימני, ואשלים ; תחת כל-השמים לי-הוא. ד לא- (לו-) אחריש בדי ; ודבר-גבורות,
וחיו ערפו. ה מי-גלה, פני לבושו ; בכפל רסנו, מי יבוא. ו דלתי פניו, מי פתח ; סביבות שניו
אימה. ז גאוה, אפיקי מגנים ; סגור, חותם צר. ח אחד באחד וגשו ; ורוח, לא-גבא ביניהם.
ט איש-באחיהו ידבקו ; יתלכדו, ולא יתפרדו. י עטישתיו, תהל אור ; ועיניו, פעפעפי-שחר.
יא מפיו, לפידים יהלכו ; כידודי אש, יתמלטו. יב מנחיריו, יצא עשן-- כדוד נפוח ואגמן.
יג נפשו, נחלים תלהט ; ולהב, מפיו יצא. יד בצנארו, יליו עז ; ולפניו, תדוץ דאבה.
טו מפלי בשרו דבקו ; יצוק עליו, בל-ימוט. טז לבו, יצוק כמו-אבן ; ויצוק, כפלח תחתית.
יז משתו, יגורו אלים ; משברים, יתחטאו. יח משיגהו חרב, בלי תקום ; חנית מסע ושריה.
יט יחשב לתבן ברזל ; לעץ רקבון נחושה. כ לא-יברחנונו בן-קשת ; לקש, נהפכו-לו אבני-קלע.
כא כקש, נחשבו תותח ; וישחק, לרעש כידון. כב תחתיו, חדודי חרש ; ירפד חרוץ עלי-טיט.
כג ירתיח פסיר מצולה ; ים, ישים כפמקחה. כד אחריו, יאיר נתיב ; יחשב תהום לשיבה.
כה אין-על-עפר משלו ; העשו, לבל-חת. כו את-כל-גבה יראה ; הוא, מלך-על-כל-בני-שחף.

הקדמה:

ה' ממשיך בתיאור הלוויתן מתוך כוונה להשריש בלב איוב את ההכרה במיעוט ערכו והעצמתו – גבורת הבורא, שרק בידי הכוח לשלם גמול לכל אדם כפועלו.

תיאור הלוויתן.

א. "הן תוחלתו נכזבה
ב. "לא אכזר (אמיץ) כי יעורנו
ג. "מי הקדימני ואשלם
ד. "עטישותיו תהל אור
ה. "מפיו לפידים יהלכו
ו. "מנחיריו יצא עשן
ז. "הגם אל מראיו יוטל".
ח. "ומי הוא לפני יתיצב".
ט. "תחת כל השמים לי הוא".
י. "ועיניו כעפעפי שחר".
יא. "כידודי אש יתמלטו".
יב. "כדוד נפוח ואגמון".

רואים בפסוקים את עוצמתו וכוחו של הלוויתן, גדול בעלי החיים בימים, אשר אין בידי כל אדם דרך להתמודד עמו, או לבייתו, בשל כוחו - אשר עיטושו פורץ כזרם מים, ונשימותיו נראות כלפידים בוערים.

יג. "לא יבריהנו בן קשת
יד. "כקש נחשבו תותח
טו. "אחריו יאיר נתיב
טז. "את כל גבוה יראה
יז. "שב ומתאר את עוצמת הלוויתן, אשר אינו נרתע מציידיים, ומהלכו בים מותיר נתיב מרשים. אין בעל-חיים אחר העולה בעוצמתו עליו.
יח. תכלית התיאור האמור לעיל בפרק מ' ובפרק מ"א היא להחדיר ללב איוב את ההכרה במיעוט ערכו, ומאידך להשריש בו את עוצמתו וגדולתו של הקב"ה בעולם, ואלה יביאוהו לאמונה בהשגחה העליונה. כנגד טענתו שאין סדר בבריאה, ה' מתאר, את הסדר בבריאה, ואת הגמול – ההשגחה על כל בריאה ובריאה בעולם.

סכום נאומי ה' בפרקים ל"ח – מ"א.

נאום ראשון: (פרקים ל"ח-ל"ט)

נפלאות ה' מתוארות בדומם ובחי. בתיאור הדומם ההדגשה היא שתופעות הטבע הן שכיחות, אך אין אדם יודע להסבירם. בתיאור החיות הקטנות ההדגשה היא על הפרטים הקטנים ביותר, שאין איוב שם לב עליהם, וללא השגחת ה' חיות אלו היו נכחדות.

נאום שני: (פרקים מ'-מ"א)

ה' ממחיש את חוסר היכולת של האדם לבחון דברים מתוך ראייה מקיפה. כל פרט ופרט הוא גדול ועצום, אך על – פי הפרט הזה לבדו אי – אפשר לקבוע דעה על הגוף העצום, שהוא חלק ממנו.

הקדמה:

המשך תיאור הלוויתן, מתוך כוונה להשריש בלב איוב את ההכרה במיעוט ערכו והעצמת גבורת הבורא, שמתוכם יכיר איוב שרק בידי ה' הכוח, לשלם גמול לכל אדם, כפועלו.

תיאור הלוויתן.

א'. "הן תוחלתו נכזבה	הלא גם אל מראיו יוטל".
ב'. "לא אכזר (אמיץ) כי יעורנו	ומי הוא לפני יתיצב".
ג'. "מי הקדימני ואשלם	תחת כל השמים לי הוא".
ד'. "עטישותיו תהל אור	ועיניו כעפעפי שחר".
ה'. "מפיו לפידים יהלוכו	כידודי אש יתמלטו".
ו'. "מנחיריו יצא עשן	כדוד נפוח ואגמון".

המשך תיאור עוצמתו וכוחו של הלוויתן, גדול בעלי החיים בימים, אשר אין בידי כל אדם דרך להתמודד עמו, או לבייתו בשל כוחו אשר עטושו פורץ כזרם מים, נשימותיו נראות כלפידים בוערים.

ז'. "לא יבריחנו בן קשת	לקש נהפכו לו אבני קלע".
ח'. "כקש נחשבו תותח	ומשחק לרעש כידון".
ט'. "אחריו יאיר נתיב	יחשוב תהום לשיבה".
י'. "את כל גבוה יראה	הוא מלך על כל בני שחק".

ה' שב לתאר את עוצמת הלוויתן, אשר אינו נרתע מציידיים ומהלכו בים מותיר נתיב מרשים. אין בעל-חיים אחר העולה בעוצמתו עליו.

תכלית התיאור האמור לעיל בפרק מ' ובפרק מ"א, להחדיר בלב איוב את ההכרה במיעוט ערכו, ומאידיך להשריש בו את עוצמתו וגדולתו של הקב"ה בעולם, שמהם צריך להסיק איוב על קיום השגחה העליונה, ומול טענתו שאין סדר בבריאה, בא ה' לתאר בדרך זו את קיום ההשגחה, הסדר והגמול על כל בריאה ובריאה בעולם.

איוב – פרק מ"ב.תשובת איוב למענה ה'.

הקדמה: משנתמלאה בקשת איוב בהתגלות ה' אליו כפי שביקש, ואף בלא שהטיל עליו פחד כפי שחפץ, "יסר מעלי שבטו ואמתו אל תבעתני". (ט', ל"ד) שב איוב להכיר את מעמדו הנשגב של הקב"ה, מול אפסותו שלו ואפסות האדם בכלל, ואף אם אין בדברי ה' אליו תשובה ברורה לבעיה מדוע "צדיק ורע לו רשע וטוב לו"?! הרי שהמסקנה העולה מכל שאל לו לאדם להטיל דופי בהנהגת ה' בעולם, ולא יבטל או יצמצם את יראתו בה', אף אם באים עליו יסורים.

חלוקת הפרק:

א'. – א'-ו' – תשובת איוב לה' – הכנעות.
 ב'. – ז'-ט' – כעס ה' ברעי איוב.
 ג'. – י'-י"ז – הברכה ואחרית איוב.

א'. תשובת איוב לה' – הכנעות. (א'-ו')

א'. "ויען איוב את ה' ויאמר".

ב'. "ידעת כי כל תוכל

ג'. "מי זה מעלים עצה בלי דעת

ד'. "שמע נא ואנוכי אדבר

ה'. "לשמע אוזן שמעתך

ו'. "על כן אמאס

ולא יבצר ממך מזמה".
 לכן הגדתי ולא אבין נפלאות ממני ולא אדע".
 אשאלך והודיעני".
 ועתה עיני ראתך".
 ונחמתי על עפר ואפר".

משמעות: הכנעות איוב – איוב מודה כי כל טענותיו בעבר נבעו מחוסר דעת ומחוסר הבנה על השגחת ה' בעולם, אך מאז התגלות ה' אליו "לשמע אוזן שמעתך ועתה עיני ראתך", נשתנתה השגתו של איוב על השגחת ה' בעולם, ובכך יש נחמה על-כל הצער והיסורים שהתייסר. (מצודות) (רש"י)

ב'. כעס ה' ברעי איוב. (ז'-ט')

ז'. "ויהי אחר דבר ה' את הדברים האלה אל איוב ויאמר ה' אל אליפז התימני חרה אפי בך ובשני רעיך כי לא דברתם אלי נכונה בעבדי איוב".

משמעות: ה' נוזף ברעים על שאמרו שכל היסורים באו על איוב מפני חטאיו, אך מה המשמעות: "כי לא דברתם אלי נכונה בעבדי איוב"? והרי גם איוב לא דבר נכונה, ומכאן שאין אדם נתפס בשעת צערו, ואין מקפידין עליו. (מצודות)

ח'. "ועתה קחו לכם שבעה פרים ושבעה אילים ולכו אל עבדי איוב והעליתם עולה בעדכם ואיוב עבדי יתפלל עליכם כי אם פניו אשא לבלתי עשות עמכם נבלה כי לא דברתם אלי נכונה בעבדי איוב".

ט'. "וילכו אליפז התימני ובלדד השוחי צפר הנעמתי ויעשו כאשר דבר אליהם ה' וישא ה' את פני איוב". דרישת ה' מרעי איוב כדי שיתכפר להם החטא: א'. הקרבת קורבנות.

ב'. תפילת איוב עליהם, ומכאן שעליהם לבקש סליחה לפני איוב שיתפלל עליהם. (רלב"ג)

ומשעשו את כל מה שנצטוו, "וישא ה' את פני איוב".

המשך פרק מ"ב.

ג'. הברכה ואחרית איוב. (י'-י"ז)

י'. "וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה".

פרוש א: הוציאו משבי השטן – (אב"ע) "שבות" = מלשון שבי

פרוש ב': שב ה' את שבותו להיות כבעבר ואף יותר ממה שהיה לו "את כל אשר לאיוב למשנה" (כפל)

"שבות" = מלשון שוב.

י"א. "ויבואו אליו כל אחיו וכל אחיותיו וכל יודעיו לפניו ויאכלו עמו לחם בביתו וינודו לו וינחמו אותו

על כל הרעה אשר הביא ה' עליו ויתנו לו איש קשיטה אחת ואיש נזם זהב אחד".

י"ב. "וה' ברך את אחרית איוב מראשיתו ויהי לו ארבעה עשר אלף צאן וששת אלפים גמלים

ואלף צמד בקר ואלף אתונות".

"מראשיתו" – יותר מהברכה מאז בראשית ימיו.

י"ג. "ויהי לו שבעה בנים ושלוש בנות".

י"ד. "ויקרא שם האחת ימימה ושם השנית קציעה ושם השלישית קרן הפוך".

ט"ו. "ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב בכל הארץ ויתן להם אביהם נחלה בתוך אחיהם".

ט"ז. "ויהי איוב אחרי זאת מאה וארבעים שנה ויראו את בניו ואת בניו ארבע דורות".

י"ז. "וימת איוב זקן ושבע ימים".

ברכת ה' לאיוב.

איוב שב להיות מבורך בכל אשר איבד ואבד ואחרית איוב היתה טובה ומבורכת יותר מראשיתו.

ראה בנים ובנות, עושר, אושר, שלוה ואריכות ימים. "וימת איוב זקן ושבע ימים".

תכלית גדלות ה' ופעולותיו בעולם.

בפי אליפז: (פרק ה', ח'-ט"ו)

ח'. "אולם אני אדרוש אל אל

ואל אלוקים אשים דברתי".

לאחר הביקורת אליפז שב ומציע את הדרך הנכונה שהיא הפניה לה', אני במקומך, ואומר שכך

היה נוהג במקומו של איוב. אחר כך אליפז מתאר את גדולת ה' כדי להוכיח לאיוב שיש בכוחו

של הקב"ה להושיע אתו, ובעיקר כדי להזכיר את השגחת ה' בעולם ואת פעולותיו המקיימות והבונות.
 ט'. "עושה גדולות ואין חקר
 י'. "הנותן מטר על פני ארץ
 י"א. "לשום שפלים למרום
 ה' מגביה שפלים ומחזק חלשים.
 י"ב. "מפר מחשבות ערומים
 מפר מחשבות ותחבולות חכמים להרע.
 י"ג. "לוכד חכמים בערמם
 מפיל את עצת הערמומים, ומבטל כל עצה שאינה הגונה.
 י"ד. "יומם יפגשו חושך
 וכלילה יממשו כצהרים"
 רשעים אלה, בכל מקום שאליו יפנו ימצאו רק חושך, וצהרים יהיה להם כלילה.
 ט"ו. "ויושע מהרב מפייהם
 ומיד חזק אביון"
 בכוחו של ה' להציל חלש ועני מפייהם של הרשעים המדומים לטורפים.

התכלית: מטרת תיאור גדלות ה' בפי אליפז בקטע זה היא להוכיח את השגחת ה' בעולם ולומר שתכלית כל פעולותיו היא לבנות ולקיים את העולם בסדר הוגן ובגמול צודק.

בפי איוב: (פרק ט', ד' – י')

ד'. "חכם לבב ואמין כוח
 ה'. "המעתיק הרים ולא ידעו
 ו'. "המרגיז ארץ ממקומה
 ז'. "האומר לחרס (שמש) לא יזרח
 ח'. "נוטה שמים לבדו
 ט'. "עושה עש כסיל וכימה (שמות מזלות)
 י'. "עושה גדולות עד אין חקר
 מי הקשה אליו וישלם".
 אשר הפכם באפו".
 ועמודיה יתפלצון".
 ובעד כוכבים יחתום". (לבל יאיר)
 ודורך על במותי ים".
 וחזרי תימן". (רוח סופה)
 ונפלאות עד אין מספר".

התכלית: דברי איוב הם מענה לדברי אליפז שבפרק ה'. גם לדעתו יש לה' כוח ועוצמה, אך מנקודת השקפתו עוצמה זו מנוצלת לזרוע הרס וחורבן בעולם.

השווה והשונה בין הקטעים.

התכלית	תיאור גדלות ה'	
בניה והשגחה	קיימת	בפי אליפז
הרס וחורבן	קיימת	בפי איוב

תאור נפלאות הבריאה מפי ה' (פרק ל"ח, ד' – י"ח)

א'. בארץ. (ד' – ו')

ד. "איפה היית ביסדי ארץ
 ה'. "מי שם מימדיה כי תדע
 ו'. "על מה אדניה הטבעו
 הגד אם ידעת בינה".
 או מי נטה עליה קו".
 או מי ירה אבן פנתה".
 השאלה העיקרית בתחילת הקטע היא "איפה היית" במשמעות - איך העזת לחקור אחר הנהגתי והשגחתי (ה') בעולם? נראה כאילו כבר ראית והחכמת, והיית בבריאת העולם, או שיש בכך די בינה וחכמה להשכיל ולהבין הכל. נפרסות כאן נפלאות הבורא בבריאה כדי להדגיש היכן היה איוב,

כשברא ה' את העולם וקבע את מימדיו.

ב'. בַּיָּמִים. (ח' – י"א)

ח'. "ויסך בדלתים ים

ט'. "בשומי ענן לבושו

י'. "ואשבור עליו חוקי

י"א. "ואמר עד פה תבוא ולא תוסיף

בגיתו מרחם יצא".

וערפל חתולתו".

ואשים בריח ודלתים".

ופא ישית בגאון גליך".

היכן היה איוב כשסגר ה' גדר לים, כמו דלת? בדברים עוד מנפלאותיו של ה', שיש בכוחו לשלח עננים השואבים מים מהים כדי לרוקנם על האדמה.

ג'. תִּיאֹר עֲלוֹת הַשָּׁחַר. (י"ב-ט"ו)

י"ב. "המימד צוית בקר

י"ג. "לאחוז בכנפות הארץ

י"ד. "תתהפך כחומר חותם

ט"ו. "וימנע מרשעים אורם

ידעת שחר מקומו".

וינערו רשעים ממנה".

ויתיצבו כמו לבוש".

וזרוע רמה תשבר".

האם איוב ציווה מימיו על השחר שיתעורר? זו שאלה, שהתשובה עליה שלילית. משמעות הדברים היא שרק ה' יכול להפוך לילה ליום, וכתוצאה מכך, הרשעים, שעושים את מעשיהם הנפשעים בלילה, בחשיכה, נענשים על ידי הצדיקים שבכוח שוברים את זרועם.

ד'. הַיָּמִים וְהַתְּהוֹם. (ט"ז-כ"א)

ט"ז. "הבאת עד נבכי ים

י"ז. "הנגלו לך שערי מות

י"ח. "התבוננת עד רחבי ארץ

ובחקר תהום התהלכת".

ושערי צלמוות תראה".

הגד אם ידעת כולה".

תכלית תיאור גדלות ה'.

גם בפרק ל"ח מוזכרים נושאים ועניינים המורים על השגחתו, חוכמתו וגדולתו של הקב"ה בעולם. המסר מן הדברים הוא שהיות והאדם לא היה בשעת בריאת העולם (האדם נברא רק ביום השישי), חכמתו בשל כך מוגבלת אפילו בהבנת הדברים היסודיים שמסביבו, ומגבלתו זו היא מצד בוראו. המסקנה מכל האמור לעיל היא שאיוב או כל אדם בעולם אינם מסוגלים להבין את גודל חוכמת ה', ואיוב, אשר הסיק מבעיית הגמול, שאין השגחה בעולם - עליו להכיר בעקבות הדברים להלן, שהעולם אינו יכול להתקיים ללא השגחת ה'.
הערה: מבנה הקטע בנוי משאלות רטוריות.

ספור המסגרת.

איוב אשר היה איש תם וישר ירא אלוקים, אשר ברכו ה' בבנים ובנות, בעושר רב ושם טוב. יראת ה' שבו היתה כה גבוהה עד כדי שלמרות שהטמיע בבניו יראת ה', היה איוב מקריב קרבנות ומקדשם אחר כל משתה ומשתה שעשו, שמא חטאו בשוגג. אחר תיאור מוסריותו ודמותו של איוב, מעבירנו מחבר הספר לתיאור מהלכים שמימיים, שבמרכזו –

תיאור דו-שיח בין הקב"ה לשטן.

ראשית תיאור המלאכים אשר באו לדווח לה', על הנעשה בעולם. בתוכם מתייצב גם השטן, אשר מטבעו מקטרג על העולם, מול התפארותו של אלוקים בבחיר יצוריו איוב, החל השטן במסכת קטרוגים, אשר גרמו לבסוף לאלוקים לתת בידי השטן את הרשות לנסות את איוב פעם אחר פעם. בתחילה השטן הודה על צדקת איוב, אך טען שאין יראת ה' שבו לשמה. אלא צדקתו ומסירותו היא כתודה על שפע הטוב שהוענק לו, ועל מנת להוכיח לשטן את טעותו, נמסר איוב בידיו כדי להעמידו בניסיון, בתנאי שאין לגעת בגופו.

"ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך".
מכאן שהניסיון יעשה לגבי השייך לו בלבד. שרשרת של פגעים ואסונות באו עליו, רכושו נשדד ועולה באש, ילדיו נהרגים ובכל זאת שומר איוב על צדקותו ויראתו בה באומרו: "ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך".
"ערום יצאתי מבטן אימי וערום אשוב שמה". פעם נוספת מתייצבים המלאכים לפני ה', ושוב מתפאר ה' בצדקת איוב ועמידתו בניסיון, אך השטן מתמיד לקטרג וטענתו הפעם:
"עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו". במשמעות: אומנם ודאי צר לאיוב על האובדן, בנים ובנות ורכוש אך כל עוד לא נפגע איוב עצמו ביצר קיומו תשמר מוסריותו, ומאידך ברגע שיפגעו בגופו, תיפסק יראת השמים שבו. דברים אלה גורמים לרשות נוספת הניתנת לשטן, לפגוע פיזית גם בגופו אך לא בנפשו. "ויאמר ה' אל השטן הנו בידך אך את נפשו שמור".

שרשרת הפגעים שבאו על איוב מזמינים את רעי איוב לבא ממרחקים, לנחם את איוב אך הם אינם מסתפקים בנחום בלבד, אלא בפיהם-מי ברמז ומי בגלוי תוכחה בהסבירם את הצדק במעשה ה' וההנחה בפי כולם, כי יסוריו של איוב הינם תוצאה של חטאים גלויים או נסתרים.

ראשון ברעים הוא: אליפז – דבריו נאמרים במתינות ובזהירות. דבריו אינם מופנים לאיוב ישירות, אלא מוסבים על העולם בכלל, שבמרכזם- כי הצרות והיסורים באים על האדם כעונש על חטאים. לא תיתכן מציאות שהצדיק רע לו והרשע טוב לו.

אליפז בדבריו מסתמך על חזיון – התגלות ה' אליו בחלום, ומתוכו שמע את קול ה' האומר:
"האנוש מאלוה יצדק"? והאדם מטבעו נכשל וחוטא, אף אם אינו מכיר ויודע בכך, שהרי אפילו בין – המלאכים מוצא ה' טעויות וחטאים: "הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהולה". אליפז מסתכן כאמור על חזיון אישי, ואף על נסיונו האישי. "אני ראיתי...".

השני ברעים הוא בלדד – בלדד בוטה יותר, דבריו נאמרים בבוז וזלזול.
"עד אן תמלל אלה ורוח כביר פיך". "אם בניך חטאו וישלחם ביד פשעם".
דבריו אינם מסתמכים על חזיון, אלא על מסורת ואף הוא כאלפיפז, בוטה בצדקת ה', ומכאן שיסוריו של איוב הם תוצאה על חטאים, והצעתו לאיוב לשוב בתשובה, שהיא המוצא לסיום יסוריו.
בס"ד.

-2-

השלישי ברעים הוא צופר – צופר פותח את דבריו בדרך בוטה מקודמיו. תוכן דבריו אף קשים יותר מקודמיו,

שכן לדעתו - איוב אינו נענש כפי רוב עווניו, ומכאן שה' המעיט ביסוריו לעומת מה שמגיע לאיוב בפועל.
"בדיך (שקריך) מתים (אנשים) יחרישו...". "ואולם מי יתן אלוה דבר...".
"ויגד לך... ודע כי ישה (ישכח) לך אלוה מעוונך".

צופר אף הוא מסתמך על מסורת אבות ואמונה תמימה, ועצתו לאיוב כקודמיו, תשובה ותפילה מעבירין את הפורענות.

סיום הספר.

א'. התגלות ותוכחה של ה' לאיוב.

ב'. תוכחה לרעי איוב.

ג'. ברכה לאיוב.

א'. התגלות ותוכחה של ה' לאיוב:

הספר מסתיים בהתגלות ה' לאיוב, ותוכחה גלויה לאיוב ורעיו.

התוכחה לאיוב על אשר העז לפקפק בהשגחת ה' בעולם, שהרי בשל הפער בין חכמת ה' לבין חכמת האדם, אין יכולת לאדם להכיר מהם דרכי ה', בהנהגת העולם (פרק ל"ח). ומתוך דברי ה' אלה, נכנע איוב ושב להכיר במעמדו הנשגב של הקב"ה מול אפסותו שלו ואפסות האדם בכלל (פרק מ"ב). ומכאן המסקנה העולה שאל לו לאדם להטיל דופי בהנהגת ה' בעולם.

ב'. תוכחה לרעי איוב:

בסיום יש אף תוכחה ברעי איוב על אשר מהרו לומר, שכל יסורי איוב הם בשל חטאיו ועל-כן נדרשו לכפר על חטאם בהבאת קרבנות, ובקשת מחילה מאיוב.

ג'. אחרית איוב – ברכה:

"וה' ברך את איוב מראשיתו".

ה' השיב לאיוב את אשר איבד – בנים, ובנות, רכוש, שלוהה "וימת איוב זקן ושבע ימים".

מסקנה:

איוב כדברי חכמים חטא בפיו, אך לא בלבו. ואיזהו חכם זה שהגיע למסקנה כי אינו חכם דיו להכיר את דרכי ה' בעולם, מבחינת: "כי לא יראני האדם וחי".

שבט תשס"ה.

בס"ד.

מבחן באיוב.

עני על 4 שאלות מתוך 5 השאלות הבאות:

1. עייני באיוב פרק ד', י"ב-י"ט:
א'. – 1. איזו דעה אפשרית של איוב דוחה אליפז בדברים אלה?
2. על מה מסתמך אליפז בדבריו בפסוקים י"ב-י"ז? בסס את דבריך על הכתוב.
ב'. – 1. מי מכונה בפי אליפז "שוכני בתי חומר"?
2. הסבר על-פי פסוקים י"ח-י"ט, כיצד אליפז מנסה לשכנע את איוב שהוא (איוב) אינו צודק?
2. עייני באיוב פרק י"א, י"ג-י"ט:

א'. אלו שינויים יחולו במצבו של איוב לדברי צופר בפסוק ט"ו, ואלו שינויים יחולו במצבו לפי פסוק י"ט?
ב'. ציין שלושה תנאים שבהם יתקיימו דברי צופר?
3. עייני באיוב י"ג, א'-ט"ז:

א'. "ואולם אתם טופלי שקר". (ד')

1. איוב טוען שהרעים טופלים עליו שקר. מהו השקר? בססי את דבריך על מובאה מדברי צופר.

2. לדעת איוב, מה מביא את הרעים לטפול עליו שקר? הוכיחי דבריך מהכתוב.

ב'. 1. במה שונה דרך פנייתו של איוב אל ה' מדרך דבורם של הרעים אל ה'?

2. עייני בפסוק ט"ז, והסבירי במה הדברים שבפסוק זה מעודדים את איוב לדבר אל ה' בדרכו המיוחדת?

4. עייני באיוב ל"א: איוב מתאר את אורח חייו עד בוא האסון.

א'. צייני שני תחומים בהם באה לידי ביטוי התנהגותו של איוב. בססי את דבריך על הכתוב.

ב'. איוב מנמק את התנהגותו, צייני שלושה נימוקים מדברי איוב. התבססי על הכתוב.

ג'. מהי תכלית הדברים בפני איוב?

5. עייני באיוב מ"ב, ז'-י':

א'. לאלו דברים משותפים שאמרו הרעים לאיוב מתכוון ה' באמרו להם: "כי לא דברתם אלי נכונה"?

כיצד הדברים באים לידי ביטוי בדברי בלדד לאיוב בפרק ח', ו-ז'?

ב'. 1. עיין בפסוק ח', מה אמורה להיות התכלית של תפילת איוב?

2. עיין בדברי הרב סולובייציק (במאמרו: "כל דודי דופק") שלפניך:

"הקב"ה אומר לחברי איוב: "... ולכו אל עבדי איוב... ואיוב עבדי יתפלל עליכם". הנני מנסה את איוב

עוד הפעם... היודע הוא להתפלל עתה על הזולת ולהשתתף בסבלו?... האם סיגל לעצמו מטבע חדשה של

התפילה הכוללת והמקיפה את הרבים? אם יתחנן בעדכם אז תבוא גאולתו וגם גאולתכם – "כי אם פניו אשא".

אז תדעו כי איוב נפדה מן המצר האגואיסטי (האנוכי)... וכי ההתבדלות הופקעה, ובמקומה הופיעה ההתחברות...

והוא התחיל להיות את חיי הכלל... ייסורי איוב מצאו את תיקונם האמתי בהיחלצו מן ההסגר שהיה נתון בו..."

הסבר לפי דברים אלה, מהי לדעת הרב סולובייציק התכלית של תפילת איוב?

ב ה צ ל ח ה

61

בס"ד.

תכלית גדלות ה' ופעולותיו בעולם.

בפי אליפז: (פרק ה', ח'-ט"ו)

ח'. "אולם אני אדרוש אל אל ואל אלוקים אשים דברתי".

אחר הביקורת שב אליפז להציע מהי הדרך הנכונה, והיא הפניה לה'. אני במקומך, אני הייתי נוהג כך.

מכאן עובר אליפז לתאר את גדולת ה', במטרה להוכיח לאיוב שיש בכוחו של הקב"ה להושיע את איוב.

ובעיקר להוכיח את השגחת ה' בעולם ואת פעולותיו המקיימות והבונות.

ט'. "עושה גדולות ואין חקר נפלאות עד אין מספר".

י'. "הנותן מטר על פני ארץ ושולח מים על פני חוצות".

יא'. "לשום שפלים למרום וקודרים (חלשים) שגבו ישע".

ה' מגביה שפלים ומחזק חלשים.

יב'. "מפר מחשבות ערומים ולא תעשנה ידיהם תושיה".

מפר מחשבות ותחבולות חכמים להרע.

- י"ג. "לוכד חכמים בערמם
 מפיל את עצת הערמומים, ומבטל כל עצה שאינה הגונה.
 י"ד. "יומם יפגשו חושך
 רשעים אלה לכל מקום שיפנו ימצאו רק חושך, והצהרים יהיה להם כלילה.
 ט"ו. "ויושע מחרב מפיהם
 ומיד חזק אביון"
 בכוחו של ה' להציל חלש ועני מפיהם של הרשעים המדומים לטורפים.

התכלית: תאור גדלות ה' בפי אליפז בקטע זה, מטרתם להוכיח את השגחת ה' בעולם, ותכלית כל פעולותיו הן בונות ומקיימות את העולם בסדר הוגן, וגמול צודק.

בפי איוב: (פרק ט', ד' – י')

- ד'. "חכם לבב ואמיץ כוח
 ה'. "המעתיק הרים ולא ידעו
 ו'. "המרגיז ארץ ממקומה
 ז'. "האומר לחרס (שמש) לא יזרח
 ח'. "נוטה שמים לבדו
 ט'. "עושה עש כסיל וכימה (שמות מזלות)
 י'. "עושה גדולות עד אין חקר
 מי הקשה אליו וישלם".
 אשר הפכם באפו".
 ועמודיה יתפלצון".
 ובעד כוכבים יחתום". (לבל יאיר)
 ודורך על במותי ים".
 וחדרי תימן". (רוח סופה)
 ונפלאות עד אין מספר".

התכלית: דברי איוב מכוונים כמענה לדברי אליפז שבפרק ה', שאף לדעתו יש לה' כוח ועוצמה, אך מנקודת השקפתו עוצמה זו מנוצלת לזרוע הרס וחורבן בעולם.

השווה והשונה בין הקטעים.

התכלית	תיאור גדלות ה'	
בניה והשגחה	קיימת	בפי אליפז
הרס וחורבן	קיימת	בפי איוב

המשך גדלות ה' ותכליתה. (בפרק ל"ח).

- א'. בארץ. (ד' – ו')
- ד. "איפה היית ביסדי ארץ
 ה'. "מי שם מימדיה כי תדע
 ו'. "על מה אדניה הטבעו
 הגד אם ידעת בינה".
 או מי נטה עליה קו".
 או מי ירה אבן פנתה".
- השאלה העיקרית בתחילת הקטע "איפה היית" במשמעות, איך העזת לחקור אחר הנהגתי והשגחתי (ה') בעולם, ונראה כאילו כבר ראית וחכמת והיית בבריאת העולם, ונראה שיש בכך די בינה וחכמה להשכיל, ולהבין הכל, וכאן נפרסות נפלאות הבורא בבריאה, והכוונה היכן היה איוב כשברא ה' את העולם וקבע את מימדיה.

- ב'. בים. (ח' – י"א)
 ח'. "ויסך בדלתים ים
 בגיחו מרחם יצא".

ט'. "בשומי ענן לבושו

י'. "ואשבור עליו חוקי

י"א. "ואמר עד פה תבוא ולא תוסיף

היכן היה איוב כשסגר ה' גדר לים, כמו דלת ועוד מנפלאותיו של ה' שיש בכוחו לשלח עננים השואבים מים מהים, כדי להוריקם על האדמה.

ג'. תיאור עלות השחר. (י"ב-ט"ו)

י"ב. "המימך צוית בקר

י"ג. "לאחוז בכנפות הארץ

י"ד. "תתהפך כחומר חותם

ט"ו. "וימנע מרשעים אורם

ידעת שחר מקומו".

וינערו רשעים ממנה".

ויתיצבו כמו לבוש".

וזרוע רמה תשבר".

האם איוב ציווה מימיו לשחר שיתעורר? שאלה שהתשובה עליה שלילית. והמשמעות, רק ה' יש בכוחו להפוך לילה ליום, ויצא מכך שהרשעים העושים את מעשיהם הנפשעים בלילה בחשיכה, כי אז יבואו הצדיקים ויענישו אותם. בכוח שוברים את זרועם.

ד'. הים והתהום. (ט"ז-כ"א)

ט"ז. "הבאת עד נבכי ים

י"ז. "הנגלו לך שערי מות

י"ח. "התבוננת עד רחבי ארץ

ובחקר תהום התהלכת".

ושערי צלמוות תראה".

הגד אם ידעת כולה".

תכלית תיאור גדלות ה'.

גם בפרק ל"ח מוזכרים נושאים ועניינים המורים על השגחתו, חוכמתו וגדולתו של הקב"ה בעולם, והמסר כי מאחר והאדם לא היה בשעת בריאת העולם (האדם נברא רק ביום השישי), חכמתו בשל כך מוגבלת להבין אף את הדברים היסודיים שמסביבו, ומגבלתו זו היא מצד אחד בוראו. מסקנה מכל האמור לעיל היא: שאין איוב וכל אדם בעולם אינם מסוגלים להבין את גודל חוכמת ה', ואיוב אשר הסיק מבעית הגמול שאין השגחה בעולם. עליו להכיר מתוך האמור להלן שאין אפשרות לקיום העולם, בלי השגחת ה'.

הערה: מבנה הקטע, בנוי משאלות רטוריות.

